

T. C
ZONGULDAK KARAEMLAS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ
ANABİLİM DALI

ZONGULDAK İL MERKEZİNDE 7-11 YAŞ GRUBU
İŞİTME ENGELİ OLAN VE OLMAYAN
ÇOCUKLARIN PSİKO-SOSYAL GELİŞİMLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilek KONUK

Zonguldak, 2006

**ZONGULDAK İL MERKEZİNDE 7-11 YAŞ GRUBU İŞİTME ENGELİ
OLAN VE OLMAYAN ÇOCUKLARIN PSİKO-SOSYAL
GELİŞİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

DİLEK KONUK

**Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**ZONGULDAK
Şubat 2006**

KABUL:

Dilek Konuk tarafından hazırlanan “ZONGULDAK İL MERKEZİNDE 7-11 YAŞ GRUBU İŞİTME ENGELİ OLAN VE OLMAYAN ÇOCUKLARIN PSİKO-SOSYAL GELİŞİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.
02.02.2006

Başkan : Doç. Dr. Ayşe OCAKCI



Üye : Yrd Doç. Dr. Sibel KIRAN



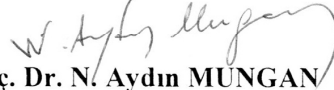
Üye : Yrd. Doç. Dr. Sinem SOMUNOĞLU



ONAY:

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....// 2006


Doç. Dr. N. Aydın MÜNGAN

Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ZONGULDAK İL MERKEZİNDE 7-11 YAŞ GRUBU İŞİTME ENGELİ OLAN VE OLMAYAN ÇOCUKLARIN PSİKO-SOSYAL GELİŞİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Dilek KONUK

**Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği**

**Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe OCAKCI
Yrd. Doç. Dr. Ferruh N. AYOĞLU
Şubat 2006, 134 sayfa**

İşitme duyusu, bir çocuğun iletişim ve davranışsal becerilerini, eğitim yaşantısını ve diğer insanlarla olan ilişkilerini etkileyebilir. İşitme engelli çocuklarda bu konularda oluşabilecek olan sorunlar, onların psiko-sosyal gelişimlerini bozabilir. Çalışma, 7-11 yaş grubu işitme engelli çocuklar ile, işitme engeli olmayan çocukların psiko-sosyal gelişimlerini karşılaştırmak amacı ile yapılmıştır

Bu çalışmada konuşma dönemi öncesi işitme yitimi meydana gelen 7-11 yaş grubu 30 işitme engelli çocuk ile normal işiten 67 çocuğun psiko-sosyal gelişimleri karşılaştırmalı olarak değerlendirildi. Çocukların psiko-sosyal gelişim

ÖZET (devam ediyor)

düzeylerini ölçmek için Yavuzer tarafından Türk çocuklarına uyarlanan, 135 maddeden oluşan psiko-sosyal gelişim ölçeği kullanıldı. Ölçek, her çocuk için çocuğun anne, baba ya da yakın çevresinden alınan bilgiler doğrultusunda dolduruldu ve ölçeğin puanlama sistemine göre değerlendirildi. 7-11 yaş grubu normal işiten ve işitme yitimi bulunan çocukların psiko-sosyal gelişim puanları karşılaştırıldığında 7 yaş normal işiten çocukların 69.1, işitme engellilerin 53.6; 11 yaş normal işiten çocukların 103.8, işitme engellilerin 71.1 puan aldıkları saptandı ve ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu. Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinin alt bölümleri olan; Maddi Özerklik, Kişisel Özgürlük, Yer Değiştirme, Boş Zaman Faaliyetleri, Para, Okuma ve Kitap İlgileri, Sosyal Yaşama Ait İlgiler, Anne-Baba ile İlişkiler, Yaşlıları İle İlişkiler bölümleri gruplar arası karşılaştırılarak değerlendirildi. Değerlendirme sonucunda 7-11 yaş işitme engelli çocukların normal işiten yaşlılarından daha düşük psiko-sosyal gelişime sahip oldukları bulundu.

Yaş ile psiko-sosyal gelişim arasındaki ilişkiyi belirlemek açısından değerlendirme yapıldığında, yaş arttıkça psiko-sosyal gelişimin güçlendiği saptandı. Her iki grupta, araştırmaya katılan erkek çocukların puan ortalamasının kızların ortalamasından daha yüksek olduğu bulundu. Ayrıca her iki grupta da orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların puanının, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklardan daha yüksek olduğu belirlendi.

Anahtar Sözcükler: İşitme engelli çocuk, işitme yitimi, psiko-sosyal gelişim, çocuk sağlığı hemşireliği, çocuk gelişimi.

Bilim Kodu: 104.04.01

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

A COMPARISON OF PSYCHO-SOCIAL DEVELOPMENT OF CHILDREN AGING 7-11 WITH AND WITHOUT HEARING LOSS IN ZONGULDAK CITY

Dilek KONUK

Zonguldak Karaelmas University

Institute of Health Sciences

Department of Nursing of Children Health and Illnesses

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Ayşe OCAKCI

Asst. Prof. Ferruh N. AYOĞLU

February 2006, 134 pages

The sense of hearing, might affect communicative and behavioral skills, educational life and relations with other individuals of a child. Such problems might impair psycho-social development of deaf children. The aim of this study was to compare psycho-social development of children with and without hearing loss in a group aging 7-11.

In this study, pscho-social development of 30 deaf children who had hearing loss before language acqusition and 61 children with normal hearing were assessed comparatively. In order to measure the level of psycho-social development of children, a psycho-social development scale composed 135 items, adapted to

ABSTRACT (continued)

Turkish children by Yavuzer was used. The scale was completed for each child with the information given by the parents and evaluated according to scoring system of the scale. As comparing psycho-social development scale scores of normal hearing children and the children with hearing loss in 7-11 age group it is found that 7 years old children with normal hearing were got 69.1 and with hearing loss 53.6; 11 years old children with normal hearing were got 103.8 and with hearing loss 71.1 points. The difference between those mean values were found to be statistically significant. The subgroups of psycho-social development scale; economical independence, individual freedom, changing the place, spare time facilities, money, reading and book interest, social life issues, parental relations, relations with the same aged were also compared and evaluated between the groups. As a result of this evaluation it is found that 7-11 years old deaf children were having lower psycho-social development than normal hearing children.

As evaluated to determine the relation between the age and the psycho-social development, its found that increasing age were increased strength of psycho-social development. The mean scores of male children included the study were found to be higher than the mean scores for female children in both groups. In addition it was found that the scores of children in middle socio-economic level were higher than the scores of children in low socio-economic level.

Key words: deaf children, hearing loss, psycho-social development, pediatric nursery, pediatric development.

Science Code: 104.04.01

TEŞEKKÜR

Hemşirelik mesleğini tanımamda, geliştirmemde katkısı olan ve tezin tüm aşamalarında hem bilimsel hem de manevi destekleri ile beni motive edip, çalışmamda bana yön veren ve her zaman kendisini örnek aldığım danışmanım Doç. Dr. Ayşe OCAKCI'ya, çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen ve desteğini her zaman hissettiğim Yrd. Doç. Dr. Ferruh. N. Ayoğlu'na, beni her konuda destekleyen ve her zaman benim yanımda olan aileme, yüksek lisans programında aynı kaderi paylaştığım tüm dönem arkadaşlarıma, tezin tüm aşamasında hem manevi hem de bilimsel destekleri ile beni motive eden Yrd. Doç. Dr. Fatma Akıncı, Ebru Özen, Filiz Süzer, İlter Bekar, Ferhan Açıkgoz, Aysel Karaca, Dilek Akkuş, Nihal Kalıncı, Ayşe Kuzu'ya, tezin uygulama aşamasında gerekli yasal desteği ve kolaylığı sağlayan Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı'na, uygulama yapılan okulların yöneticilerine, ankete katılan anne ve babalara teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ KABUL	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiv
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
BÖLÜM 2 GENEL BİLGİLER	5
2.1. İŞİTME YİTİMİ VE ÖZELLİKLERİ	5
2. 1. 1. İşitme ve İşitme Yitimi	5
2. 1. 2. Sorunun Boyutu	6
2. 1. 3. İşitme Yitiminin Sınıflandırılması	7
2. 1. 4. İşitme Yitiminin Nedenleri	11
2. 2. İŞİTME YİTİMİNİ ÖNLEME YOLLARI	12
2. 3. PSİKO-SOSYAL GELİŞİM VE ÖNEMİ	14
2. 3. 1. Psiko-Sosyal Gelişim Teorisi	15
2. 3. 2. 7-11 Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişim Özellikleri	17
2.4. İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ	18
2. 4. 1. Motor Gelişim	18
2. 4. 2. Algısal Gelişim	19
2. 4. 3. Bilişsel Gelişim	19
2. 4. 4. Dil Gelişimi ve İletişim	20
2. 4. 5. Sosyal ve Duygusal Gelişim	22
2. 5. HEMŞİRENİN ROLÜ	24

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

BÖLÜM 3 ÇALIŞMANIN AMACI	27
BÖLÜM 4 YÖNTEM	28
4.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ	28
4. 2. ARAŞTIRMA GRUPLARI	28
4. 2. 1. İşitme Engelliler	28
4. 2. 2. Karşılaştırma Grubu	28
4. 3. DEĞİŞKENLER	29
4. 3. 1. Bağımsız Değişkenler	29
4. 3. 2. Bağımlı Değişken	29
4. 4. DEĞİŞKENLERİN TANIMI VE ÖLÇÜTLERİ	29
4. 4. 1. Bağımsız Değişkenlere Ait Tanım ve Ölçütler	29
4. 4. 2. Bağımlı Değişkene Ait Tanım ve Ölçütler	30
4. 4. 3. Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinin Değerlendirilmesi	30
4. 4. 4. Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeği Puanlama Sistemi	31
4. 5. VERİLERİN TOPLANMASI	33
4. 5. 1. Veri Toplama Formunun Hazırlanması	33
4. 5. 2. Ön Uygulama	33
4. 5. 3. Veri Toplama Formunun Uygulanması	34
4. 6. İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRME	34
4. 7. ZAMAN ÇİZELGESİ	35
BÖLÜM 5 BULGULAR	36
BÖLÜM 6 TARTIŞMA	64
BÖLÜM 7 SONUÇLAR VE ÖNERİLER	74
7.1. SONUÇLAR	74
7.2. ÖNERİLER	76

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

KAYNAKLAR	78
EKLER DİZİNİ	91
ÖZGEÇMİŞ	134

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo		Sayfa
5.1.	7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	36
5.2.	7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	37
5.3.	7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	38
5.4.	İşitme Engelli Çocukların Bireysel ve Ailelerine İlişkin Özellikleri	39
5.5.	Araştırmaya Katılan Kız Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar.....	40
5.6.	Araştırmaya Katılan Erkek Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar.....	41
5.7.	Araştırmaya Katılan Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar.....	42
5.8.	Araştırmaya Katılan Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar.....	43
5.9.	Normal İşiten Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	44
5.10.	İşitme Engelli Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	45
5.11.	Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	46

TABLOLAR (devam ediyor)

Tablo		Sayfa
5.12.	Normal İşiten ve İşitme Engelli Grupta, Yaş ile Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeği Toplam Puanı Arasındaki İlişki....	47
5.13.	Maddi Özerklik Bölümünden 7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	49
5.14.	Kişisel Özgürlük Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	50
5.15.	Yer Değiştirme Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	52
5.16.	Boş Zaman Faaliyetleri Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	53
5.17.	Para Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	54
5.18.	Okuma ve Kitap İlgileri Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	56
5.19.	Sosyal Yaşama Ait İlgiler Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	57
5.20.	Anne, Baba İle İlişkiler Bölümünden 7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	59
5.21.	Yaşlıları İle İlişkiler Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	61

TABLÖLAR (devam ediyor)

Tablo		Sayfa
5.22.	Araştırmaya Katılan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	62
5.23.	Araştırmaya Katılan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Karşılaştırılması.....	63

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

PSG	Psiko-Sosyal Gelişim
SED	Sosyo Ekonomik Düzey
n	Örnekleme Alınan Birey Sayısı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
dB	Desibel
TORCH	Toxoplasma Gondii
	Others (Sifiliz)
	Rubella
	Cytomegalovirus
	Herpes Simpleks Virusu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İletişim doğumla başlar ve bütün yaşamımız boyunca gelişerek devam eder. Toplumsal bir varlık olan insan, çevresiyle iletişimini duyuları yoluyla sağlar. İşitme duyusu da bunların en önemlilerindendir. İşitme, bir çocuğun iletişim ve davranışsal becerilerini, eğitim yaşantısını ve diğer insanlarla olan ilişkilerini etkiler (1,2,3,4,5).

İletişimin gerçekleşmesi ve sürekliliği için bireylerin karşılıklı olarak mesajları algılayabilmeleri ve uygun mesajlar üretebilmeleri gerekmektedir. Yaşanılan sosyal çevre içinde bireylerin aileleri, arkadaşları, ya da başka bireylerle kurdukları iletişim de, işitme gerekli ve önemlidir. İnsanlar arasında iletişimi sağlayan ve yalnızca insan türüne özgü olan en önemli araç ise konuşma eylemidir. Bu beceri de vücutta uyumlu çalışan birçok sistemin kontrolü altındadır. Konuşma yolu ile sosyal ilişkiler kurulur ve geliştirilir. Ancak işitme duyusunda oluşabilecek olan sorunlar bireylerin konuşma yeteneğinin gelişmesini de engellemektedir (1,2,6).

Çocuk gelişiminin, en önemli süreçlerinden biri psiko-sosyal gelişimdir. Psiko-sosyal gelişim, bireyin kendi iç dünyası ile dış dünyası arasında başarılı bir uyum sağlayabilmesi, yaşama sevinci duyabilmesi, kendisi ile olduğu kadar diğer insanlarla da iyi ilişkiler kurabilmesi, onlar tarafından kabul edilmesi ve başarılı bir iletişim sağlayabilmesidir. Diğer insanlara nasıl davranılacağını bilmek, bir başka deyişle sosyal gelişim, insan yaşamı için gerekli bir süreçtir ve bu da ancak iletişim ile mümkün olmaktadır (2,7,8,).

İnsan, ilişkileri içinde sürekli yeniden tanımlanan bir varlıktır. İletişim, aslında hem bireysel, hem de toplumsal bir süreçtir. Bir başka deyişle, iletişim en az iki

kişiyi ilişki içine sokan psiko-sosyal bir süreçtir. Demokratik, çağdaş bir toplum olabilmek için iletişim becerilerinin kazanılması gerekmektedir. Bu amaçla geliştirilmiş yeni iletişim becerileri hem bireyin, hem de toplumun yaşamına zenginlik ve saygınlık getirmektedir (9).

İşitmesi normal olan bir çocuk, doğumundan itibaren bu duyusu yardımıyla etrafındaki sesleri işiterek ana dilinin yapılarını öğrenir. İşitme engelli çocuk ise duyamadığı için, uygun yaşa geldiğinde konuşma becerisi geliştirerek sözel iletişime giremez. İşitme yitiminin çocuğun gelişimi üzerinde de son derece olumsuz etkileri olması ve engelliler içerisinde en fazla sorunu olan grubu oluşturmaları nedeni ile çocukluk dönemindeki işitme yitimleri incelenmesi gereken önemli konulardan birisidir. Özellikle dil gelişiminden önce ortaya çıkan işitme yitimi, iletişim, eğitim, dikkat, öğrenme ve psiko-sosyal yaşamın gecikmesine neden olabilmektedir (3,5,10,11,12,,13,14).

İşitme yitimi özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha fazla olmak üzere dünyada yaygın görülen sorunlardan birisidir. Bu denli yaygın bir sorun olmasına karşın, ülkemizdeki sıklığı ve yıllık artış hızı ile ilgili yeterli veri bulunmamaktadır. Kurumlardan elde edilen işitme yitimi verileri sorunun yaygınlığı konusunda bize ipucu verebilmektedir. İşitme yitiminin nedenlerine yönelik en doğru veriler ise toplum temelli çalışmalardan elde edilebilir. DSÖ'nün 2001 yılı tahmini verilerine göre dünyada iki yüz elli milyon işitme bozukluğu olan birey vardır ve her bin canlı doğumdan bir ya da ikisinde işitme yitimi bulunmaktadır (3,5,11,15,16,17,18,19,20).

Çocuğun işitme engelli olmasının etkileri iki yönlü düşünülebilir. Birincisi; işitme yitimine sahip çocuk bu durumundan gelişimsel olarak olumsuz etkilenmekte ve engellenmektedir. İkinci olarak ise; çocuğun engelini farkına varan toplum, çocuğu olumsuz yönde etkilemekte ve normal bir çocuktan farklı olarak kabul edip, farklı davranmaktadır (21).

Sosyal gelişim alanında gerilik gösteren işitme engelli çocuklar, toplum tarafından onaylanmayan davranışlara neden olabileceklerinden, baskı altında tutulurlar. Bu toplumsal baskının yoğunluğu oranında da mutsuz olurlar. Bu engel tek başına çocuğun psiko-sosyal gelişimini etkilemekle kalmayıp, toplumun özürlü bireylere karşı takındığı olumsuz tutumlar ile de paralellik gösterebilir (21).

İşitme engelli çocukların dil ve konuşma gelişimlerinin geri kalmış olması ve sınırlı bir çevrede yetişmeleri nedeni ile toplum içinde geçerli olan kural ve normları, duygu ve düşüncelerini ifade edebilme, iletişim kurabilme, paylaşabilme vb. gibi bir çok etkileşim unsurlarını yeterli derecede kazanamadıkları bilinmektedir. Yetersiz kazanımların sonucunda bu çocuklar ileriki yaşamlarında kuşkulu, kaygılı ve içine kapanık bireyler olarak karşımıza çıkabilirler. Cinsiyet farkı olmaksızın, bütün yaş dönemlerinde kendilerini yalnız hissedebilir ve bu durumdan utanç duyabilirler (1,2,11,18).

İşitme engelli çocukların aile bireyleri, özellikle de anne ve babaları aşırı koruyucu bir tutum da geliştirebilirler. Bu tutum işitme engelli çocukta bağımlılık duygusunun gelişerek olumlu benlik kavramının gelişiminin engellenmesine yol açabilir. Bu ise, işitme engelli çocuğun hem işitme engelli, hem de normal işiten bireylerle iletişim kurmasını daha da zorlaştırarak bireyin kısır döngü içinde kalmasına neden olabilir. Bu çocuklar sosyal engellemelerinin bireysel yaşantılarına etkilerini giderebilmek için ise uzun yıllara gereksinim duyabilirler (2,22,23).

İşitme engellilerin eğitimi alanındaki gelişmeler göz önüne alındığında, bireylerin eğitimlerinin ve konu ile ilgili alınacak eğitsel önlemlerin önemi ortaya çıkmaktadır. İstenilen eğitimi vermek için ise bireylerin psiko-sosyal gelişimlerinin bilinmesi gerekmektedir (1,2).

Bu çocukların tüm gelişim alanlarının en iyi şekilde değerlendirilerek gereksinimlerine mümkün olduğunca yanıt verilmesi ve psikolojik olarak da en uygun şekilde değerlendirilebilmeleri için özel eğitim ve öğretim olanaklarından

yararlanmaları gerekmektedir. İşitme engelli çocukların özel eğitim ve tüm alanlardaki gelişimsel gereksinimlerinin belirlenebilmesi için de, normal gelişim gösteren (normal işiten) yaşlıları ile gelişimsel özellikleri ve gereksinimlerinin karşılaştırılması gerekmektedir. Söz konusu bu araştırmada da, yukarıdaki gerekçelere bağlı olarak, 7-11 yaş grubu işitme engelli çocuklar, aynı yaş grubundan normal işiten çocuklar ile psiko-sosyal gelişim yönünden karşılaştırılmaktadır. Bu şekilde, işitme engelinin çocukların psiko-sosyal gelişimi üzerine olan etkisinin saptanması ve çocuk sağlığı hemşireliği uygulama alanlarında işitme engelinin erken tanısı sağlanarak, psiko-sosyal gelişimi etkileyen olumsuzlukların giderilmesi için çalışmalar yapılmasına zemin olması planlanmaktadır (1).

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

2.1. İŞİTME YİTİMİ VE ÖZELLİKLERİ

2. 1. 1. İşitme ve İşitme Yitimi

İşitme, insanın çevresindeki diğer bireylerle iletişim kurmasında yararlandığı duyuların başında gelmektedir. Kulak fizyolojik olarak bir işitme-denge organıdır ve işitme sürecinin gerçekleşebilmesi için dış, orta ve iç kulağın ayrıca merkezi sinir sisteminin işlevlerinin normal olması gerekmektedir. Normal işitme; ses titreşimlerinin kortekse iletilerek depo edilmesi ve orada bu titreşimlerin anlaşılabilir olarak yorumlanması olarak tanımlanabilmektedir (21,24,25,26).

İşitme yitimi ise, konuşma ve çevresel seslerle ilgili olarak akustik bilgileri algılamada yetersizlik ve bu seslerin kortekse iletilmesi halinde bile gerektiği şekilde yorumlanamaması olarak açıklanabilmektedir. Seslerin dış, orta ve iç kulaktan geçerek işitme merkezine ulaşarak algılanması tam olarak gerçekleşmezse, işitmenin yetersizliğinden söz edilebilir. Bu durum eğer yalnız bir kulakta meydana gelmişse unilateral, her iki kulakta oluşmuşsa bilateral işitme yitimi olarak adlandırılır (1,3,28,21,25,27,29).

İşitme engeli ise, bireyin işitme duyarlılığının psiko-sosyal gelişim, sosyal uyum, özellikle de iletişim kurmadaki görevlerini yeterince yerine getirememesi sonucunda ortaya çıkan durumdur (24).

“İşitme yitiminin doğru tanımlanabilmesi için ise, özellikle 0-2 yaş dönemindeki çocukların normal işitme gelişim aşamaları kaynaklardaki biçimiyle aşağıda sunulmaktadır”.

Ay

Normal Gelişim

- 0-4** Yüksek sese ürkererek yanıt verir, buna karşılık annesinin sesini duyduğu zaman sakinleşir. Konuşma düzeyinde bir ses olduğu zaman da hareketlerini geçici olarak durdurarak tepki verir.
- 5-6** Yatar pozisyonda iken sesin nereden geldiğini anlar ve yerini tespit eder. Kendi dağarcığındaki veya etrafındaki yetişkinlerin seslerini taklit etmeye başlar.
- 7-12** Herhangi bir durum veya konumda sesin nereden geldiğini anlar ve yerini saptar. Sessiz ortamlarda ismi ile seslenildiğinde yanıt verir.
- 13-15** Beklenmedik bir ses olduğu veya tanıdık bir nesne, birey sorulduğu zaman o tarafa yönelir.
- 16-18** Görsel işaret veya el kol hareketleri yapılmaksızın basit komutları takip edebilir.
- 19-24** Kendisine sorulduğu zaman bedeninin bölümlerini gösterebilir (14).

2. 1. 2. Sorunun Boyutu

İşitme yitimi özellikle gelişmekte olan ülkelerin önemli sağlık sorunları arasındadır. Farklı çalışmalardaki sıklıklara bakıldığında örneğin Finlandiya’da % 2.5, gelişmekte olan ülke Kenya’da ve Hindistan’da % 5.6 olarak bulunmuştur (15,30).

DSÖ’nün verilerine göre işitme yitiminin oranı dünyada günden güne sıkıntı verecek derecede artmaktadır. Son on beş yılın verilerine bakılacak olursa işitme

yitimi bulunan birey sayısının 1985’de 42 milyondan, 1995’de 120 milyona; 2001 yılında ise, 250 milyona ulaştığı görülmektedir. Bu sayı ise, yaklaşık olarak dünya nüfusunun % 4.2’sini oluşturmaktadır. Ayrıca tanı yöntemlerinin ilerlemesi, ototoksik ilaç kullanımının ve doğumdan beklenen yaşam süresinin artması gibi nedenlerle rakamın yükselmesi beklenmektedir. Bu sayının 182 milyonunu on beş yaş ve üzeri yetişkinler, 62 milyonunu ise, on beş yaş altındakiler oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde on sekiz yaş altındaki her bin çocuktan on yedisinde işitme yitimi bulunduğu bildirilmektedir (11,18,28).

Gelişmekte olan ülkelerdeki işitme bozukluğunun % 50’sinin önlenabilir nedenlerle meydana geldiği ve her bin canlı doğumdan 1-2’sinde işitme yitimi görüldüğü belirtilmektedir. Yoğun bakım ünitesinde kalan yeni doğanların ise % 2-4’ünde önemli derecede bilateral işitme yitimi bulunduğu rapor edilmiştir. (5,11,12,16,17,18,19,20,27).

Türkiye’de 1990 yılı istatistiklerine göre genel nüfusun % 0.6’sında işitme yitimi bulunmaktadır. Verilere göre Türkiye’ de her yıl 500 çocuğun işitme yitimi ile dünyaya geldiği düşünülmektedir. Dolayısıyla, Türkiye’de 0-18 yaş grubunda yaklaşık olarak 158.226 işitme yitimi olgusu bulunmaktadır. Bu çocukların 128.000’ i 4-18 yaş grubundadır. Türkiye’de işitme yitimi bulunanlara yönelik 44 okul vardır ve bu okullarda toplam 6500 öğrenci bulunmaktadır. Buna ek olarak, 470 öğrenci özel eğitim sınıflarında, 430 öğrenci ise, işitme bozukluğu olanlar ile entegre sınıflarında eğitim görmektedir. Toplamda 7400 işitme yitimi bulunan çocuk özel eğitim almaktadır. Bu sayı Türkiye’de işitme yitimi olan çocukların yalnız % 5.75’ini oluşturmaktadır (11,12,18,31,32).

2. 1. 3. İşitme Yitiminin Sınıflandırılması

“İşitme engeli konusunda bir çok sınıflandırma sistemi bulunmaktadır. Duyulabilen en düşük desibel (dB) şiddetine göre işitme yitimi derecelendirilecek olursa”

ŞİDDET**YİTİMİN DERECEŚİ**

0 ila 15 dB	Normal İşitme
16 ila 25 dB	Çok Hafif İşitme Engeli
26 ila 40 dB	Hafif İşitme Engeli
41 ila 55 dB	Orta Derecede İşitme Engeli
56 ila 70 dB	Orta İleri İşitme Engeli
71 ila 90 dB	İleri İşitme Engeli
91 + dB	Çok İleri İşitme Engeli
(1,3,12,19,21,24,27,33,34,35).	

“Çok ileri işitme engeli ise, şiddetine göre tekrar 4 gruba ayrılmaktadır”

GRUP**ŞİDDET**

I. Grup	90 ila 95 dB
II. Grup	96 ila 105 dB
III. Grup	106 ila 115 dB
IV. Grup	116 + dB (19).

“Bu sınıflandırmaların daha kolay anlaşılabilmesi için bazı çevresel seslerin desibel düzeyleri aktarılacak olursa”

SES**DESİBEL**

Yumuşak fısıltı	30
Sessiz ofis	40
Sıradan ev	50
Karşılıklı konuşma	60
Yoğun trafik	75
Gürültülü restoran	80
Sıradan fabrika	80-90
Otoyol	90
Jet motoru	140 (36).

İşitme yitimi derecelerine göre, konuşmayı anlamada yaşanan sorunlara bakıldığında:

➤ 16-25 dB arasında çok hafif işitme engeli bulunan çocuk, gürültülü bir sınıfta öğretmen ile arasındaki uzaklık 1.5 m'den fazla ise konuşma seslerinin % 10'unu anlamaz (22).

➤ 26-40 dB'lik işitme yitimi olan çocuk konuşma seslerinin % 25-40'ını anlamaz. Okulda yaşanan anlama sorunu öğretmen ile çocuğun arasındaki uzaklığa ve sınıftaki gürültü yoğunluğuna bağlı olarak değişir (22).

➤ 41-55 dB arasındaki orta derecede işitme engeli bulunan çocuk, işitme aygıtı kullanmadan konuşmaların % 80'ini anlamaz. Çocuk kendi sesini duyarak kontrol edemediğinden sesinin kalitesi ve konuşması da bozulmuştur (22).

➤ Orta ileri derecede, 56-70 dB arasında yitimi olan çocuklar ancak kısıtlı kelime hazinesi kullanıldığında ve 2-2.5 metre uzaklıktan yüz yüze konuşulduğunda konuşmaların bir bölümünü anlayabilirler (22).

➤ 71-90 dB arasında ileri ve 91 dB' den daha fazla çok ileri derecede işitme yitimi bulunanlar işitme aygıtı olmadan konuşma seslerini duyamazlar. En yüksek güce sahip olan bir işitme aygıtı kullandıklarında konuşma ve çevresel sesleri fark edebilirler. İşitme engelli çocuklar içinde ise yalnız % 6'sı ileri derecede işitme yitimine sahiptirler (14,22).

İşitme yitimleri ortaya çıkma zamanına göre de doğumsal ya da geç dönemde başlayanlar şeklinde sınıflandırılabilir (1,31,33,37). Bu durumda dil öncesi (pre-lingually; konuşma gelişiminden önce) ve dil sonrası (post-lingually; konuşma gelişiminden sonra) işitme yitiminden söz etmek mümkündür. Dil sonrası işitme yitimi, dil gelişimi başladıktan ya da çocuk konuşma becerisi geliştirdikten sonra meydana gelen işitme yitimidir. Dil öncesi işitme yitimi ise, doğumda ya da dil gelişiminin henüz başlamadığı dönemde ortaya çıkan yitimdir. Doğum öncesi

(prenatal), doğum anı (perinatal), ve doğum sonrası (postnatal) olarak üç ayrı sınıfta incelenebilir (1,2,3,11,24,28,38).

İşitme yitimlerini yerleşim yerine göre sınıflandırmak da olasıdır. Bu durumda; iletim tipi, sensorinöral (duyu-sinirsel) ve miks (karışık) tipten söz edilir. İletim tipi işitme yitiminde birincil patoloji dış kulak yolunda ve orta kulaktadır. Kulak kepçesinin olmaması gibi doğumsal bozukluklar, buşon, yabancı cisim, geçirilen travmalar, tümörler, sık geçirilen orta kulak iltihaplanmaları nedenler arasında sayılabilir. İletim tipi işitme engeline bireyde tam bir işitme yitimi meydana gelmez, sese olan duyarlılık azalır fakat sesin niteliği ile ilgili herhangi bir sorun yaşanmaz. Genellikle birey 55-60 dB'in altındaki sesleri işitemez ve erken tanı ile de tıbbi olarak tedavi edilebilir (1,3,4,14,24,27,28,29,33,36,39).

Sensorinöral tipte ise, ses dalgaları dış ve orta kulaktan hiçbir engele uğramadan geçer, iç kulağa ulaşır. Ancak iç kulakta, salyangozdaki korti organı ya da işitme sinirlerindeki harabiyet nedeni ile beyindeki işitme merkezine ulaşamaz. Bu tip işitme yitimi, sese olan duyarlılığın belirgin bir şekilde azalmasıyla kendini belli eder. Doğumsal olabileceği gibi, travmalar, yüksek ateşli hastalıklar, tümörler, gürültü, endokrin ve metabolik nedenlere bağlı olarak sonradan da gelişebilir. Sensorinöral işitme engeline tedavi olanaksızdır ve kalıcı bir yitim söz konusudur. Ancak işitmeye yardımcı araçlar ve özel eğitim yaklaşımları ile bireyin durumunda önemli iyileşmeler sağlanabilir (1,3,4,14,24,27,28,29,33,36,39).

Miks (karışık) tip işitme yitiminde de, aynı kulakta hem sensorinöral hem de iletim tipi yitimi bir arada bulunmaktadır. Bu durumda sesin titreşimi ve niteliği ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır (1,3,4,14,24,27,28,29,33,36,39).

2. 1. 4. İşitme Yitiminin Nedenleri

İşitme yitiminin kesin nedenlerini belirlemek oldukça güç olmakla birlikte nedenleri; doğum öncesi (prenatal), doğum anı (perinatal) ve doğum sonrası (postnatal) olarak incelemek olasıdır (1,19,24,3138).

➤ Doğum öncesi nedenlere bakılacak olursa; yaklaşık olarak yarısı genetik ve diğer yarısı çevresel etkilere bağlı olarak görülmektedir. Okul çağındaki çocuklar arasında, 65-2000 çocuktan birinde herhangi bir tipte kalıtsal işitme yitimi bulunmaktadır (37). İşitme yitimine neden olduğu bilinen 100'ün üzerinde genetik hastalık olduğu belirlenmiştir. Genetik geçiş içinde otozomal resesif kalıtımın % 70-80, otozomal dominant kalıtımın % 15-20, X kromozomuna bağlı geçişin % 2-3 mitokondrial bozuklukların ise % 2-3 oranında etkili olduğu görülmektedir (1,16,17,19,28,37,40,41).

Genetik temeli kesin olarak belirlenmiş olgular sendromik ve sendromik olmayan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İşitme yitimine başka hiçbir patolojik organ veya laboratuvar bulgusunun eşlik etmediği durumlarda sendromik olmayan işitme yitiminden söz edilir. Genetik nedenli işitme yitimlerinin yaklaşık % 70'i bu gruba girmektedir. Geriye kalan % 30'luk grupta ise, işitme yitimi dışında bulgular bulunmakta ve bu bulgular değerlendirildiğinde bir sendrom tanısı konabilmektedir. Sendromik işitme kaybı ortalama dört yüz farklı genetik hastalığı içermektedir. “Waardenburg's, Alport's ve Usher's sendromları” sendromik işitme yitiminin sık görülen örnekleri arasında bulunmaktadır. Bu sendromlar vücudun fiziksel yapısını ya da gelişimin belirli alanlarını etkilemektedirler. Genetik sebepli işitme yitimlerinin % 35'i bu sendromlarla bağlantılıdır (1,16,28,37,38,42).

Annenin hamilelik dönemi boyunca geçirdiği enfeksiyonlar da işitme yitimine sebep olan doğum öncesi etkenler arasındadır. Özellikle TORCH enfeksiyonları iç kulağı harap ederek ileri derecede işitme yitimine neden olabilmektedir. Hamileliğin ilk üç ayında annenin bu enfeksiyonlara maruz kalması çocuğun

işitme duyusunu önemli derecede etkilemektedir. Ayrıca annenin ilaç kullanımı, travma geçirmesi, Rh uyuşmazlığı ve annenin kronik hastalıkları da işitme yitimine neden olan doğum öncesi nedenler arasındadır (1,4,5,11,12,13,15,17,19,20,24,31,32,33,38,39,42,43,44).

➤ Hamilelik dönemi boyunca herhangi bir sorun gelişmemiş olmasına karşın, doğum sırasında meydana gelen kanamalar, prematürel, zor doğum eylemi, kafa travmaları, asfiksi, maternal enfeksiyon, ototoksik ilaçlar gibi nedenlere bağlı olarak işitme yitimi görülebilmektedir (1,5,19,24,31,33,38,39,42).

➤ İşitme yitimine neden olan doğum sonrası etkenler ise menenjit, ensefalit, kızıl, kızamık, kabakulak gibi febril konvülsiyona neden olabilecek enfeksiyon hastalıkları, radyasyon, sepsis, hiperbilirubinemi, ototoksik ilaç kullanımı, ilk 5 dakika içindeki Apgar skorunun düşük olması, on günden fazla bir süre mekanik solunum aygıtına bağlanması, yabancı cisim, travma, otitis media ve gürültüden oluşmaktadır (1,3,4,5,15,17,19,20,24,31,32, 33,36,38,39,40,42,44).

2. 2. İŞİTME YİTİMİNİ ÖNLEME YOLLARI

İşitme yitimlerinin önemli bir kısmı özellikle gelişmekte olan ülkelerde önlenemez nedenlerle meydana gelmektedir. İşitme yitiminden korunmada birincil, ikincil ve üçüncül korunma yöntemleri düşünülmektedir.

Birincil koruma, genetik testlerin yapılarak buna bağlı nedenlerin önlenmesi, bağışıklığın artırılması, ototoksik ilaç kullanımının azaltılması, doğum öncesi bakımın yapılması gibi işitme bozukluğuna yol açan durumları engellemeyi kapsar. Yapılan çalışmalarda çiftler arasında yapılan akraba evliliğinin işitme yitiminin görülme sıklığını oldukça artırdığı saptanmıştır. Bu konu ile ilgili olarak topluma akraba evliliğinin sakıncaları açıklanarak bireylerin eğitimi sağlanabilir. Böylece akraba evliliklerinin sıklığı düşürülerek genetik işitme yitimi azaltılabilir. Ayrıca birincil koruma; enfeksiyon hastalıklarının takip ve tedavisi, prenatal, antenatal ve maternal sağlık bakımının artırılması, genetik danışmanlık, gerekli

durumlarda ikincil ve üçüncül basamak hizmetlere sevki ve bütün düzeylerde destekleyici girişimleri kapsamaktadır (18,31,32,45,46).

İkincil koruma; erken tanı, işitme bozukluğunun cerrahi tedavisi ile, yetersizlik, özürlülük durumlarının oluşmasını önlemektir. İşitme yitiminde tanı ne kadar erken konulup tedaviye başlanırsa konuşma ve dil gelişimi normale yakın olarak gelişmekte, bu da çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel ve akademik gelişimi üzerine olumlu etki sağlamaktadır. Buna karşın DSÖ'nün istatistiklerine göre işitme yitimi olan çocukların % 50'si tanı konulmadan iki yaşına ulaşmaktadır. Son yıllara değin Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelerde bile ağır işitme yitimleri ortalama olarak 2.5 yaşında saptanmakta, daha hafif yitimi olanlar ise ancak 5-6 yaşlarında fark edilmekteydi. İşitme yitiminin bebek 6 aylık olmadan saptanıp tedaviye başlanması amaçlandığı halde son 20 yıla kadar bu hedefe ulaşamamıştır. Son yıllarda teknolojik yenilikler ile işitme engelinin bebeklik döneminde belirlenmesi sağlanmıştır. Bir çok ülke işitme engelinin erken tanılanabilmesi için yeni doğanlara işitme taraması programı başlatmıştır. Böylece doğar doğmaz işitme taraması uygulanan bebeklerden işitme engelli olma olasılığı olanların odyoloji kliniklerinde ileri tetkikleri yapılarak erken dönemde tedaviye başlanmaktadır (18,29,47,48).

Üçüncül korumada ise, işitme yitimi olgusunu durdurmak değil, bireyde oluşan bu durumun onun yaşamındaki olumsuz etkilerini en aza indirmek söz konusudur. Bu düzeydeki bir koruma ise; işitme aygıtı kullanımı, özel eğitim alanları ile sosyal bütünlüğün sağlanarak işitme engeli oluşumunun önlenmeye çalışılması ile olasıdır (18,49).

İşitme yitimi saptanıp işitme aygıtı kullanılması önerilen çocukların işitme ve konuşma eğitimine gereksinimleri vardır. Bu doğrultuda çocuklara bir yandan konuşma, okuma ve yazma öğretilerek iletişim olanağı kazandırmak, diğer yandan da psikolojik destek sağlamak amaçlanır. 2.5-4 yaş civarında tanısı konulan bir çocuğun dil ve konuşma gelişimini kazanabilmesi için 17-18 yaşına

kadar eğitim alması gerekmektedir. Bu konu ile ilgili olarak da özel eğitim merkezlerinden destek alınabilmektedir (47,50).

2. 3. PSİKO-SOSYAL GELİŞİM VE ÖNEMİ

İnsan, belli bir zaman ve yörede, sosyal ve kültürel bir ortam içinde yaşar. Bireyin bütün yaşamı, çevresine uyumunu sağlama çabası içinde geçer. Bu uyum çabası doğumdan başlayarak gelişim göstermektedir. Çocuk gelişiminde ise en önemli süreçlerden biri sosyal gelişimdir. Psiko-sosyal gelişim; bireyin kendi iç dünyası ile sosyal çevresi arasında başarılı bir uyum sağlayabilmesi, yaşama sevinci duyabilmesi, kendisi ile olduğu kadar diğer insanlarla da iyi ilişkiler kurabilmesi, onlar tarafından kabul edilmesi ve başarılı bir iletişim sağlayabilmesidir (7).

Yaşamın ilk yıllarında çocuk ailesiyle yoğun ilişki içindedir. Doğumla başlayan sosyalleşme süreci, çocuğun aile içinde ilk sosyal deneyimlerini kazanmasını sağlar. Aile-çocuk etkileşimi, çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde en önemli etkidir. Aile üyelerinin özellikleri ve aile içi iletişim, akraba, eğitimci ve akran ilişkileri, çevrenin çocuktan beklentileri, saldırganlık, bağımlılık, liderlik ve iletişim kurma yeteneği çocuğun sosyalleşmesini etkilemektedir (7,51,52).

Çocuğun gelişimi, bağımlılıktan bağımsızlığa, bencil davranıştan işbirliğine doğru değişen bir yol izler. Yetenekleri, yalından karmaşığa, genelden özele doğru ilerleme gösterir. Ölçsüz duygusal tepkilerden daha dengeli tepkilere doğru adımlar atar. Geliştikçe dürtü ve eğilimlerini dizginleyerek çevre gerçeklerine göre davranmayı öğrenir. Somut düşünmeden, soyut ve mantıklı düşünmeye yönelir. Oyundan, öğrenmeye ve yaratıcılığa geçer. Anne, baba ve kardeş ilişkisinden toplumsal ilişkilere geçerek çevresini genişletir (53).

Okul yaşamı, aile içi yaşamından sonra en önemli sosyal çevredir. Çünkü zamanla çocuk sosyal ilişkilerini genişletmek gereksinimi duyduğundan, aile çocuğun toplumsal ve eğitimsel gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalır. Yaşamın ilk yıllarındaki bu deneyimler çocuğun ileriki yaşamında diğer insanlarla nasıl

geçineceğini, nasıl bir ilişki ağı kuracağını ve sosyal yaşantılara karşı nasıl tavır sergileyeceğini belirlemede önemli rol oynar (7).

2. 3. 1. Psiko-Sosyal Gelişim Teorisi

Bu konu ile ilgili Freud'un psikoseksüel, Erikson'un psiko-sosyal ve Piaget'in bilişsel gelişim kuramları ise insanın gelişimine ilişkin farklı yönleri ele alan 3 klasik kuramdır (54).

Freud; insan gelişiminin ruhsal-cinsellik yönlerinde yoğunlaşmıştır. Zihinsel işlemlerin ise, ön bilinç, bilinç ve bilinçdışı olmak üzere üç farklı bilinç düzeyinde gerçekleştiğini, kişiliğinde psiko-seksüel gelişim dönemleri içinde gelişen id, ego ve süper ego olmak üzere üç bileşenden oluştuğunu savunur. Davranış ise, bu üç bileşenin etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bebek başlangıçta idle donanmış durumdadır. Hem açlık gibi fiziksel, hem de dokunma gibi psikolojik gereksinimleri anında giderilmelidir. Gerçeği, gerçek olmayandan ayırt etmeye ve niyetli hareketlere başladığında, örneğin acıkınca ağlamak yerine emekleyip biberonunu aldığı anda, ego gelişmiştir. Fallik dönemdeki temel krizin aynı cinsiyetten ebeveynle özdeşim kurularak çözülmesiyle de süper ego gelişmiş olur. Kişilik yapılarının gelişimi sırasında çocuk, oral (0-1 yaş), anal (1-3 yaş), fallik (3-5 yaş), gizil (5-11 yaş) ve genital (buluş ve ötesi) olmak üzere 5 dönemden geçer (54,55).

Erikson, Freud'un psikoseksüel gelişimini, psiko-sosyal gelişime, tüm yaşamı kapsayan ego gelişimine dönüştürmüştür. Aslında Erikson'un ortaya koyduğu ilkeler ve kavramlar Freud'dan önemli sapma göstermemiş, tersine öncelikle benlik ruhbilimi (ego psikolojisi) bakımından yeni boyutlar kazandırmıştır. İnsanın gelişiminin incelenmesini aile içi yaşantılardan çıkarıp, toplumsal boyutu eklemiş ve daha geniş açıdan incelemiştir. Erikson'un görüşleri ruhsal-cinsel gelişim kuramı ile toplumsal gelişim arasında köprü kurmuştur. Bunun nedeni, Erikson'un tüm yaşam boyunca gelişimin çeşitli yönleri (bilişsel, duygusal,

toplumsal) arasında bağlantılar kurabilmiş ve disiplinler arası bir kuram geliştirebilmiş olmasıdır (54,55,56,57).

Erikson, yaşamı sekiz gelişim dönemine ayırır. Bir bölümü Freud'un gelişim dönemlerine paralellik gösteren ve olumlu-olumsuz boyutları içeren bu dönemlerin her biri kendine özgü bunalımlarıyla belirlenir ve bireyin içinde yaşadığı toplumdan ve kültürden önemli ölçüde etkilenir. Erikson'a göre kişilik, bu sekiz dönemin tümünde gelişimini sürdürür ve bir dönemde olumsuz yaşanan denge, sonraki bir dönemde olumlu bir yöne çevrilebilir. Erikson, çocukluk yaşantılarının önemini kabul etmiş olmasına rağmen, sonraki aşamaların olumsuz çocukluk yaşantılarının sonuçlarını yok edebileceğini savunur. Çevresine güvenemeyen bir bebeğe bir sonraki dönemde ilgi ve bakım sağlanırsa, çocuk insanlara karşı güven geliştirebilir. Erikson'un kuramını Freud'un kuramından ayıran en önemli özellik de budur (58,59).

Erikson'un gelişim dönemleri; oral-duyum dönemi (güven ya da güvensizlik), anal dönemi (özerklik ya da utanç ve kararsızlık), cinsel-devinsel dönemi (girişim ya da suçluluk), gizlilik dönemi (beceri ya da aşağılık duygusu), erinlik ve ergenlik dönemi (ego kimliği ya da rol kargaşası), genç yetişkinlik dönemi (yakın ilişkiler ya da soyutlanma), yetişkinlik dönemi (üretkenlik ya da kısırlık) ve olgunluk dönemi (ego bütünleşimi ya da umutsuzluk) olarak sınıflanmaktadır (58).

Gelişimi, dönem yaklaşımı ile inceleyen psikologlardan biri de Jean Piaget'dir. Piaget, insan zihninin gelişmesinin, bireyin çevre ile etkileşimine bağlı olduğunu ileri sürmüştür, fakat olgunlaşma süreçlerine ayrı bir önem vermiştir. Piaget'in gelişim kuramında, bilişsel gelişimsel değişimlerin altında dört temel kaynak yatmaktadır. Bunlar; olgunlaşma, fiziksel ve sosyal çevreyle etkileşim ve dengedir. Piaget, düşüncenin yapısıyla ve işleyişiyle ilgilenmiş ancak içerik üzerinde durmamıştır. Piaget'in bilişsel gelişim dönemleri, duyuşal-motor (0-2 yaş), işlem öncesi (2-7 yaş), işlemsel (7-11 yaş) ve formel işlemsel (11 yaş ve sonrası) olmak üzere dört tanedir (54,60).

2. 3. 2. 7-11 Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişim Özellikleri

Okula başlangıç yaşlarında ve sonraki yıllarda, çocuğun beden gelişiminin yanı sıra zihinsel gelişiminde de önemli bilişsel ve duygusal ilerlemeler olur. Bu dönemde bireysel kişilik özellikleri ortaya çıkar. Çocuğun bilişsel yetileri (algı, yönelim, bellek, yargılama) giderek gerçeğe daha uygun değerlendirmeler yapabilecek düzeye gelir. Konuşmaları akla ve düşünceye dayanır, düşüncelerini ifade aracı olarak, konuşmayı kullanır. Neden-sonuç bağlantılarını gerçeğe daha uygun kurabilir. Kavramsal ve soyut düşünebilme yetisinin gelişmesi ile daha uygun ve geçerli genellemeler yapabilir. Sıralamayı, bir işlemi tersine döndürmeyi, zaman, sayı, ağırlık ve hacim kavramlarını kavrayıp; öğrenmeye, sorumluluk yüklenmeye, işleri ve disiplini paylaşmaya hazır duruma gelebilir (50,56,60,61).

Çocuğun duygusal tepkileri de artık kendi iç gereksinimlerine aşırı bağlı olmaktan çıkarak yavaş yavaş daha çok gerçeklere ve toplumsal koşullara uygun nitelik kazanır. Yaşam deneyimlerinde kendi özsaygısını geliştirir ve gerçek olayları öğrenmekten hoşlanır. Artık çocuklar kim olduklarının farkına varmaya ve çevresindeki bireylerin duygularını anlamaya başlarlar. Yaşıtlarının ve yetişkinlerin kendisine olan davranışları bu yaş grubu çocuklar için önemlidir. Toplum kurallarının farkındadırlar ve sosyal davranışlarına özen gösterirler, çevreleri tarafından kabul görmek isterler (56,62,63).

Bu dönemde çocuğun benliği, ailenin dar alanından toplumun geniş ilişki ve öğrenme olanaklarına uzanır. Ana, baba ile özdeşimin yanı sıra öğretmenler ve arkadaşlar gibi özdeşimler de önem kazanır. Sosyal iletişim artar ve özellikle yaşlılar ile olan ilişkiler çok önemlidir. Arkadaş ilişkilerinde saldırganlık azalır ve çocuk, kendi başına ya da diğer çocuklarla oynadığı oyunlar aracılığı ile dünyayı algılamaya ve onun bir bölümünü kendi denetimi altına almaya çalışır. Yaşantı örnekleri yaratır ve bunlar üzerinde denemelerde bulunur. Kendisini arkadaşları ile karşılaştırmaya başlar ve oyunların yanı sıra yaşlılarıyla birlikte çalışmalar da yapar (54,56,58,62,63).

Okul çağındaki çocuklar aynı anda iki farklı duygunun yaşanabileceğini kavrarlar ve kendilerini başkalarının yerine koyarak onların duygularını daha iyi tanıyabildikleri için birbirlerine daha fazla empati ve sevecenlik gösterirler. Suçluluk ve gurur gibi duygular bireysel sorumluluklarla bütünleştiği için duygularını dış olaylara göre değil, içsel durumlara yükleme yaparak açıklarlar (54).

2. 4. İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ

Gelişim süreci içinde tüm çocuklar aynı gelişim yolunu izler. Ancak çocukların gelişim hızlarıyla, bu davranışları başarmak üzere geçirdikleri sürenin bireyden bireye değiştiği görülür. Bazı çocuklar diğerlerine oranla daha hızlı gelişirken, bazı sağlık sorunları olan çocuklarda da bu gelişme sürecinin olumsuz yönde etkilendiği görülür.

İşitme yitimi, önemli fiziksel ve psikolojik etkileri olan bir sağlık sorunudur. İşitme engeline sahip bireylerin gösterecekleri gelişme, sahip oldukları özrünün niteliğine bağlı olarak normal işiten bireylerden farklılık gösterebilir. Ancak bu durum onların işiten yaşlılarından tamamen de farklı oldukları anlamına gelmemektedir (24,36).

2. 4. 1. Motor Gelişim

Bireylerin gelişim süreci içinde vücut hareketlerini kontrol altında tutmasına ve pratikleşmesine motor gelişim denilmektedir. İşitme engelli çocuklarda genel vücut koordinasyonunun sağlanması ve denge alanında sorunlar bulunduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmalarda işitme engelli çocukların normal işiten yaşlılarına göre ayakkabı bağcıklarını bağlama, ipe boncuk dizme, iğneye iplik geçirme gibi görsel-motor koordinasyonu gerektiren bazı becerilerde güçlüklerle karşılaştıkları belirtilmektedir. İşitme engelli çocuklarla, normal işiten çocuklar arasında görülen bu farklılığın, bu çocukların vestibular ve nörolojik yönden hasarlı olmaları, bir hareketin izlenmesi ve yerine getirilmesi ile ilgili sözel

ifadeleri işitme duyularını kullanarak algılayamamalarına bağlı olarak geliştiği belirtilmektedir (24,64).

2. 4. 2. Algısal Gelişim

Algılama, gerek iç, gerekse dış dünyadan edinilen bilgilerin yorumlanması, organize edilmesi ve yeniden bulunmasıdır. Bu sürecin gelişebilmesinde ise, işitme duyusunun oldukça önemli bir yeri vardır. Çünkü çevrede oluşan sesler, dikkati olup bitenlere yöneltebilmek için gereklidir. Ancak işitme duyusu yetersiz ise, çevrede oluşan hareketlere bağlı çıkan seslerin algılanıp yorumlanması olanaksızlaşmaktadır. Bu yüzden işitme engeli, bireyin çevresini fark edememesine neden olmaktadır. İşitme engelli çocuklar, özrüne bağlı olarak çevresinde olup biten olayları değerlendirmekte güçlük çekip normal yaşlıtlarına oranla daha az bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca işitme engelli çocuklarda kaçırılan yalnızca kelimeler değil bir çok kavram, düşünce ve fikir de algılanıp yorumlanamamaktadır (3,24).

2. 4. 3. Bilişsel Gelişim

Çocuklar erken bilişsel deneyimlerini, çevrelerini keşfederek ve diğer bireylerle iletişim kurarak sağlar. Bilişsel gelişim sürecinde dil önemli bir özelliktir. Dil ve düşünce arasındaki paralellik incelendiğinde, işitme engelli çocukların zihinsel gelişim süreçlerinde, dilin önemli bir rol oynadığı saptanır. Bu çocuklarda dil becerilerindeki ve kavram gelişimlerindeki yetersizlik, işitsel uyarıların olmaması bilişsel gelişim sürecini de olumsuz olarak etkiler (24).

Piaget ve arkadaşları, düşünceyi dil ile tanımlamaktadır. Piaget'e göre zekanın belli bir düzen içinde gelişebilmesi için; çocuğun çevre içinde hareket etmesi, araştırması, kendi hareketlerinin sonuçlarını görerek değerlendirme yapması gerekmektedir. Yani çocuk zihinsel gelişim için çevreyi iyice anlamalı ve tanımalıdır. Çevrenin araştırılması sırasında ise dilin kullanılması, çocuğun

çevreyi daha iyi anlayıp değerlendirmesi ve değişiklikleri fark etmesi açısından yararlı olmaktadır (24).

İşitme engelli çocuklar, çevreden bilgileri edinirken sesli uyaranlardan yeterince yararlanamaz. Görme, dokunma, tat alma ve koklama ile bu duyunun eksikliğini gidermek zorunda kalırlar. Çocuk için çevresindeki nesneler ve bireyler yalnızca görüntü olarak anlamlı olduğundan soyut düşünce gelişemez. Özellikle seslerin ait oldukları nesne, birey, olay ve bunların ilişkilerini algılamada güçlük çekerler. Buna bağlı olarak da karar verme, yorumlama, neden-sonuç ilişkilerini değerlendirmede yetersiz oldukları bildirilmektedir (22,47).

Zihinsel gelişim için dil işlevlerinin gerekliliği nedeni ile işitme engelli çocuğun dilden yoksun olması, onun düşünme, anlama, kavrama ve yorum yapma yeteneğini de etkilemektedir. Ancak işitme engelli çocukların işaret sistemi ile öğrenme şansları bulunduğu için dilden ya da konuşmadan tamamen yoksun olduklarını söylemek olası değildir. Bu nedenle bu çocuklarda zeka geriliğinin var olduğunu saptamak yanlış bir davranış biçimi olmaktadır. Yine de çocuklar normal olarak düşünseler bile düşüncelerini ifade etmede hayli zorlanmakta, gittikçe içine kapanmakta, çevreye karşı saldırgan ve hırçın bir takım davranışlar geliştirebilmektedir (1,3,24).

2. 4. 4. Dil Gelişimi ve İletişim

Yaşamla temel bağlarımızdan birisi olan dil, insanlar arası ilişkiyi ve iletişimi sağlayabildiği gibi, düşüncelerin düzenlenebilmesine ve duyguların ifade edilebilmesine de olanak sağlar. Doğuştan konuşma yeteneğine ve organlarına sahip olarak dünyaya gelen çocuk, içinde bulunduğu toplumun dilini taklit ederek öğrenir ve toplumla da bu dil aracılığı ile iletişim kurar. Dil, insan gelişiminde kendine özgü özellik ve yetenektir. İnsan ancak ilişkileri içinde var olabilen bir varlık olduğundan, insanların düşünebilme, düşündüğünü karşısındakine anlatabilme yeteneği, toplumsal yaşamın temelini oluşturur. Dil, toplumsallaşmanın semboller kümesidir. İnsanoğlunun düşünce ve duygu

alışverişini kısıtlamak, onun yaşam biçimini değiştirir. Buna göre sesleri işitemeyen ve sözel uyaranları algılayamayan çocukta dil kazanımı tam olarak gerçekleşemez. Özellikle işitme yitimi dil gelişiminden önce ortaya çıkmışsa ve 40 dB'in üzerindeki şiddetli bilateral işitme yitimi olduğunda, bu durum çocukların konuşma ve iletişim becerilerini derinden etkiler (9,11,12,14,20,44,64,65,66,67,68,69).

İletişim; iki ya da daha fazla bireyin bilgi alışverişi ve birbirine sürekli olarak tepki verme süreci olarak tanımlanır. İşitme engelli çocukların, normal işitenlerle aralarındaki fark ise, sesleri algılayarak ya da ifade ederek kurdukları iletişimidir. Normal işiten bir çocuk, bir oyuncak ya da bir olay ile ilgilenirken anne babasının ifadelerini anlayarak uygun tepkiler verebilir ancak işitme engelli çocukların anne ve babası ise çocukla iletişime geçebilmek için öncelikli olarak göz etkileşimi kurmak zorundadır. Onlar için iletişim kurmak başlı başına zor bir süreçtir. Bu nedenle sözel ifadeleri kullanamadıkları gibi çoğu zaman uygun yüz ifadesi ve mimikleri de kullanmada başarısız olurlar. Çabaları da genellikle olumsuzlukla sonuçlanır (22,70).

Ayrıca işitme yitimine erken tanı konulması da son derece önemlidir. Çünkü çocukların dil gelişiminde, doğumdan iki buçuk yaşa kadar olan dönem son derece önemlidir. Özellikle bir ve iki yaşları arasında çocuklar, hızlı bir sözcük dağarcığı kazanırlar. Ancak DSÖ'nün istatistiklerine göre, işitme yitimi olan çocukların % 50'si tanı konulmadan iki yaşına ulaşmaktadır. Bu da, çocuğun dil gelişimini oldukça olumsuz yönde etkilemektedir. Eğer işitme yitimi doğumdan hemen sonra fark edilip yaşamın ilk altı ayında girişimlere başlanırsa çocukta konuşma, dil ve bilişsel gelişim normal işiten bir çocuğunkine yakın olabilecektir (5,31,32,38,40,71).

“İşitme engelli ve normal işiten çocuklar sözcük dağarcığı ve cümle yapısı bakımından karşılaştırıldığında aşağıdaki farklılıkların ele alındığı görülür”.

Sözcük Dağarcığı

- Sözcük dağarcığı, işitme engelli çocuklarda, normal işitenlere göre daha yavaş gelişir.
- Temel kelime bilgilerinin düşük olması nedeni ile kelimeleri tanıma ve sözcük dizelerini kavrama sorunları vardır.
- İşitme engelli çocuklar somut kelimeleri (kedi, beş, kırmızı) soyut anlam taşıyanlara (eşit, kıskanmak) göre daha kolay öğrenirler.
- Normal işitenlerle işitme engelli çocukların sözcük dağarcığı açısından aralarında bulunan fark, yaş ilerledikçe açılır. İşitme engelli çocuklar normal işiten yaşlılarını özel eğitim almadan yakalayamazlar.
- İşitme engelli çocuklar ayrıca aynı kelimeye ait birden fazla anlamı yorumlamakta güçlük çekerler (22).

Cümle Yapısı

- İşitme engelli çocuklar normal işiten çocuklara göre daha kısa ve basit cümleleri anlayabilir ve ifade edebilir.
- Konuşma ve yazılı dile ilişkin karmaşık cümleleri (etken ve edilgen cümle yapıları) anlamakta güçlük çekerler.
- İşitme engelli çocuklar genellikle kelimelerin sonlarında bulunan (-ler, -lar, -nin, -den) gibi ekleri duymadıkları için ifadeleri yanlış anlarlar ayrıca zaman ve çoğul takılarını da kullanmazlar (22,44).

2. 4. 5. Sosyal ve Duygusal Gelişim

İnsan, biyo-kültürel ve sosyal bir varlıktır. Bireyin içinde yaşadığı toplumda etkili olabilmesi için gerekli nitelikleri geliştirme sürecine sosyalleşme denir. Kültürel koşullar içindeki sosyal ilişkiler, hem toplumun, hem kültürün, hem de bireyin yapısını etkiler. Bireyin tüm yaşamı ise, çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. Bu uyum çabası da, doğumdan başlayarak sürekli bir gelişim gösterir. Bu sürecin işlemesi ve toplumun süreklilik ve gelişiminin sağlanması ise, öncelikle

aile kurumuna ve aile-çocuk ilişkisine dayanır. Çünkü toplumsal kural ve görevler, ilk aşamada anne ve babalar tarafından çocuklara aktarılır (72).

Bütün çocuklar yaşamları boyunca sevmek ve sevilme gereksinimi içindedir. Bu gereksinimlerini karşılamak için çevrelerinde güven duyabilecekleri bireylere ve güvenli, sağlıklı bir ortama gerek duymaktadırlar. Bu insanları çevresinde göremedikleri ya da sesini duymadıklarında korkarak arama duygusuna kapılabilirler. Korku, endişe gibi bu duygular ise, çocuğun kendisini güvensiz hissetmesine neden olabilir. Bu nedenle işitme engelli çocuklarda engelinin getirdiği bazı zorluklar nedeni ile güven duygusunu yerleştirmek biraz daha zordur (21).

Ayrıca işitme engelli çocuklar, gereksinimlerini ve duygularını sözlü olarak ifade etmede yetersiz kalırlar. Aileleri ve arkadaşları, onların duygu ve düşüncelerini anlamakta zorlanır. Anne ve baba koruyucu bir tutum geliştirirken, kardeşler uygun iletişimsel davranışları geliştiremeyebilir. Böyle durumlarda işitme engelli çocukların özgüvenleri zedelenecek topluma uyum sağlamada zorluk çeker ve kendilerini soyutlanmış hissedebilirler (2,22,51,69).

Çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinin farkında olmaları ise, yakın ilişkiler kurmaları bakımından oldukça önemlidir. İkili ilişki kurma, sosyalleşmenin içinde önemli bir yer alır, iletişim becerilerinin ve duygusal gelişimin kazanılmasında temel yeteneklerin ortaya çıkmasını sağlar. Bu ikili ilişki kurma ile ortaya çıkan sosyal etkileşim çocukta olumlu benlik gelişimini sağlayarak, kendini ve başkalarını kabullenme duygularını güçlendirir. Özellikle aile ve akran iletişiminin çocukların gelişim becerilerinin kazanılmasında önemli bir yeri vardır. İşitme yitimi ile birlikte meydana gelen dil yeteneklerindeki gecikme ise, sosyal becerileri ve duygusal olgunlaşmayı olumsuz etkiler. Bu olumsuzluklar ise; inatçılık, kuşkuculuk, saldırganlık ve içine kapanıklık gibi davranışlarla ortaya çıkabilir (22,34,38,68,69,72,73).

İleri işitme yitimi bulunan çocuklar, özellikle diğer işitme engelli çocuklar ile iletişim olanakları kısıtlı ise, ya da tamamen onlardan ayrı bir eğitim süreci içinde ise, okulda yalnızlık, arkadaşsızlık ve mutsuzluk gibi duygular yaşamaktadır. Sosyal konumları akranlarına göre daha düşüktür. Aynı zamanda onlar kendilerini toplumdan soyutlayıp bu durumdan utanç duyabilmektedir. Hafif veya orta derecede işitme yitimi bulunan çocuklarda ise, ileri işitme yitimi bulunanlara oranla daha fazla sosyal sorunlar gözlenmektedir. Bu çocuklar konuşma sesini duyabilmekte ancak konuşma titreşimlerinin farklı derecelerde olması nedeni ile kelimelerin ve cümlelerin ancak bir bölümünü işitebilmektedirler. Bu nedenle bu çocuklar çoğunlukla duyduklarını anlamakta sıkıntı çekerler. Cümleler duyulabilmekte ancak anlaşılması bozulmaktadır. Ayrıca ortamdaki gürültü ve çocuk ile konuşan birey arasındaki uzaklık arttıkça çocuğun konuşma seslerini anlaması gittikçe güçleşmektedir. Konuşmayı anlamada yaşanan güçlükler nedeni ile aile ve sınıf ortamında uyumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir (18,22,34).

Küçük yaştan itibaren, işitme engelli çocuklara, işiten çocuklardan farklı davranmayarak, onları engellerine rağmen bu toplumun etkin bireyleri haline getirebilmek için işbirliği yapılmalı ve çocuk için en uygun öğrenme ortamları sağlanmalıdır (51).

2. 5. HEMŞİRENİN ROLÜ

İşitme engelli bireylere yardımcı olmada doktor, hemşire, odyolog, dil-konuşma uzmanları, psikolog ile multidisipliner ekip anlayışı içinde çalışılmalıdır. Amacı toplumdaki bireylerin sağlığını geliştirmek ve korumak, sağlığın bozulduğu durumlarda ise, iyileştirmek olan hemşirenin, işitme yitiminin önlenmesi, bakım ve rehabilitasyonu ile ilgili önemli sorumlulukları vardır (3,44).

Hemşireler, gerek koruyucu, gerekse tedavi edici hizmetlerde sürekli olarak çocuk ve aile ile birlikte olmaktadır. Çocuk ve aile ile iyi ilişkiler kurarak, gözlem ve görüşmeler yapıp empati ile dinleyerek onlara danışmanlık hizmetlerinde yardımcı olabilmektedir. Koruyucu sağlık hizmetlerinde çalışan hemşireler

birincil sağlık bakımı olarak bölgelerindeki gebeleri tespit ederek kayıtlarını tutar, doğum öncesi dönemde onları eğitir, ayrıntılı öykü alarak gerekli durumlarda genetik danışma merkezlerine başvurmasını sağlarlar. Sıklıkla ailenin, genetik merkezlerle ilişkisini sağlayan ilk birey hemşiredir. Hemşire, genetik danışmanlık sürecinde, koruyucu ve tedavi edici sağlık alanlarında, erken tanı, tedavi ve bakımın sürdürülmesinde etkin rol alır. Aileleri ve toplumu bilgilendirerek akraba evliliğinin sakıncalarını anlatır. Böylece daha başlangıçta işitme engelli bebek doğmasını önlemeye çalışır (3,74,75).

Ayrıca hemşire, ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyine göre çocuğın beslenmesi, hijyeni, bakımı, aşılması, büyüme ve gelişmesinin izlenmesi konusunda ayrıca menenjit, poliomiyelit, kızamıkçık gibi işitme engeline neden olabilen hastalıklardan korunma konusunda bilgi vererek hastalıklara bağılı oluşumunu önler (3).

İşitme yitiminin erken tanısı son derece önemli olduğı için bu düzeydeki hemşirelik girişimlerinin amacı, konu ile ilgili sağlık taramalarının yapılması ve işitme yitimine bağılı işlev bozukluklarının en aza indirilmesi veya önlenmesidir. Özellikle riskli grupların düzenli sağlık izlemlerinin yapılması son derece önemlidir (75,76).

İşitme engeli tanısı konulduğunda hemşireye düşen sorumluluklar vardır. Ailelerin çocuklarında bir farklılık hissettiklerinde, çoğunlukla ilk başvurdukları yer sağlık kuruluşlarıdır. Burada çocuklarının engelli olduğunu öğrendiklerinde duygusal tepki yaşamaya başlarlar ve uzman desteğine gereksinim duyarlar. İşitme yitimi tanısı konulmuş çocuğın ve ailesinin teknik bilgiler kadar duygusal anlamda da desteklenmesi ve onlara rehberlik yapılması son derece önemlidir. Sağlık ekibinin aileye en yakın üyesi olan hemşireler, bu aşamada aileler için önemli destek kaynağı olabilir. Ebeveynlerin gerçekçi hedefler geliştirmesine yardımcı olup aile ünitesi içinde açık iletişimi sağlayarak onların keder sürecini azaltabilir (3,76,77).

Aile ve sağlık ekibi arasındaki iletişim, çocuğun bakımı ile ilgili olarak karşılıklı duygu ve dūřüncelerin paylaşılmasını sağlar. Bōylece hemşire, çocuk ve ebeveynler arasında karşılıklı ortaklığa dayalı, etkili aile merkezli bakıma doğru bir değişim olur. Aileler üzerinde yapılan çalışmalarda, ebeveynlerin aile merkezli bakım yaklaşımını istedikleri belirlenmiştir. Ailelerin çocuğun bireysel sağlık gereksinimleri ile ilgili bilgisi arttıka, bakım konusunda da uzmanlaştıkları gōr÷lmektedir. Sağlık sisteminin parçası olan hemşireler de, ailelerin, çocuklarının bakımında uzmanlaşmasına katkıda bulunmaktadır (78).

İşitme yitimi, aile yaşamını maddi, toplumsal, duygusal ve davranışsal yōnden etkilemektedir. Hemşire, ailelerin kendi g÷l÷ yōnlerini, baş etme yōntemlerini ve destek kaynaklarını tanımalarına yardımcı olabilir. Bu destek sistemleri, aile üyelerini, sağlık bakımı veren bireyleri, komşuları, arkadaşları ve ebeveyn-destek gruplarını içerebilir (78,79).

İşitme yitimi bulunan çocukların, bu engellerini yenerek kendilerini yeterli ve üretken duruma getirmelerine, ayrıca psiko-sosyal engelleri olanların toplumsal uyumlarını gerçekleştirmelerine yardımcı olunması da hemşirelerin en önemli gōrevlerindendir. Bu konu ile ilgili olarak toplumdaki kaynakları bilerek, engellilerin bu kaynaklardan yararlanması sağlanabilir. Bu bağlamda işitme engelli çocuklarla çalışan hemşireler, gerekli dūzenlemeler yapıldığında çocuğun yeteneklerinin en üst dūzeye çıkarılması, aygıt kullanımı, eğitim metodları, iletişim yōntemleri ile ilgili konularda ailelere danışmanlık yapabilir ve işitme engelli çocuğun rehabilitasyonu ile ilgili herhangi bir konunun tartışılması için ailenin, her zaman kolayca ulaşabileceği bir kaynak rol÷ oynayabilir (3,75).

BÖLÜM 3

ÇALIŞMANIN AMACI

1. 7-11 yaş grubu işitme engelli çocukların psiko-sosyal gelişim özelliklerini saptayarak normal işiten yaşlıları ile psiko-sosyal gelişim açısından karşılaştırmaktır.

BÖLÜM 4

YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ

Kesitsel karşılaştırmalı tipte bir araştırmadır.

4. 2. ARAŞTIRMA GRUPLARI

4. 2. 1. İşitme Engelliler

Zonguldak Uzun Mehmet İşitme Engelliler İlköğretim Okulu’nda öğrenim gören, 7-11 yaş grubu otuz işitme engelli öğrenci örneklem olarak alınmıştır.

4. 2. 2. Karşılaştırma Grubu

Karşılaştırma grubunu, Bahçelievler İlköğretim Okulu’nda ki aynı yaş, cinsiyet ve sosyo-kültürel düzey olarak birbirine yakın bire iki kontrolü olacak biçimde 60 öğrenci oluşturmaktadır. Ölçek uygulaması sırasında, yanıt almada başarısızlığa uğrama, eksik ve yanlış veri toplama, ölçek puanlamasında yanılma ile karşılaşılabilceği düşünülerek kontrol grubu oluşturulurken % 10 yedek öğrenci alınmıştır. Değerlendirme esnasında çalışma dışı bırakılan olmadığı için karşılaştırma grubunu 67 öğrenci oluşturmuştur. Ayrıca normal işiten öğrenci grubu oluşturulurken de aile ve öğretmenlerden alınan bilgiler doğrultusunda işitmelerinin normal olması ve psiko-sosyal gelişimlerini etkileyebilecek herhangi bir sağlık sorunlarının bulunmaması ön koşul olmuştur.

Bu çalışmada, işitme engelliler ilköğretim okulundaki öğrencilerin çoğunluğunu 11 yaş grubu çocukların oluşturması nedeni ile karşılaştırma grubunun yaş dağılımları benzer oranda alınmıştır.

4. 3. DEĞİŞKENLER

4. 3. 1. Bağımsız Değişkenler

Araştırma kapsamında değerlendirilen bağımsız değişkenler şunlardır.

- Çocuktaki işitme sorununun varlığı
- Çocuğun yaşı
- Çocuğun cinsiyeti
- Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi

4. 3. 2. Bağımlı Değişken

- Psiko-sosyal Gelişim Düzeyi Ölçeği Puanı

4. 4. DEĞİŞKENLERİN TANIMI VE ÖLÇÜTLERİ

4. 4. 1. Bağımsız Değişkenlere Ait Tanım ve Ölçütler

- Çocuktaki işitme engeli olma durumu anne, babalarla görüşülerek ve öğretmenlerden de destek alınarak “evet” ya da “hayır” biçiminde sorgulandı. Bu durum sorgulanırken tanı almış işitme engeli ya da gözlenen kısıtlılığın bulunması dikkate alındı. Karşılaştırma grubu oluşturulurken ise tanı almasa da kısıtlılık yaşayanlar kapsam dışı bırakıldı.

- Yaş bilgisi için, çocuğun doğum tarihi soruldu.

- Çocuğun cinsiyeti sorgulandı.

- Çocuğun sosyo-ekonomik düzeyinin tespiti, anne-babalara sorulan aylık gelirin “gelir giderden fazla”, “gelir gideri karşılıyor” ve “gelir giderden az” biçiminde değerlendirilmesine dayanmaktadır. “gelir gideri karşılıyor”, “orta sosyo-ekonomik düzey”, “gelir giderden az” ise “düşük sosyo-ekonomik düzey” olarak değerlendirilmiştir.

4. 4. 2. Bağımlı Değişkene Ait Tanım ve Ölçütler

Çalışmada kullanılan ölçeğin aslı Fransızca olup Samurçay ve Sakin tarafından çevirisi yapılarak, Türk çocuklarına özgü değişikliklerle birlikte ülkemizde uygulanmaya başlamıştır. 1972 yılında Yavuzer tarafından, çalışmamızda kullanılan 135 maddelik haliyle “Psiko-sosyal Gelişim Ölçeği” oluşturulmuş ve araştırmalarda kullanılmıştır (21).

Psiko-sosyal gelişim ölçeği 3 alt bölümden oluşmaktadır:

Kendi kendini yönetme alt bölümünde maddi özerklik, kişisel özgürlük, yer değiştirme, boş zaman faaliyetleri ve para şeklinde gruplanan sosyal davranış alanları ile ilgili maddeler, **ilgiler** alt bölümünde okuma-kitap ve sosyal yaşam şeklinde isimlendirilen davranış birimleri ile ilgili maddeler, **bireyler arası ilişkiler** alt bölümünde ise ana-babayla ilişkiler, yaşlılarla ilişkiler ve sosyal yaşama uyum bölümleriyle ilgili maddeler bulunmaktadır (8).

4. 4. 3. Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinin Değerlendirilmesi

Ölçeğin değerlendirilmesi, soru maddelerinin karşılığında bulunan (+, —, ±) işaretleri dikkate alınarak yapıldı.

—, tümüyle başarısızlığı

±, kısmen başarılı yanıtları

+, tam başarıyı göstermektedir.

- Bazı maddelerde yalnız (+) ve (—) değerleri vardır. O zaman (± yok) olarak yazılmıştır. Ancak anne yanıtının açık olmadığı ve kuşku uyandırdığı durumlarda bu maddeler için (±) işareti kullanılmıştır.
- Eğer yanıt, çocuğa bu işi yapma olanağı verilmediği için olumsuz ise, (ø) işareti ile gösterilip, (—) yanıtlar gibi değerlendirilmiştir.
- Bazı maddeler parantez içine alınmışlardır. Bunlar iç içe girmiş şekildedir ve davranışların aşamalı bir biçimde sıralanmasını göstermektedirler. Yukarıdaki madde, aşağıdaki maddeyi ya tamamen ya da kısmen kapsamaktadır. Her aşamanın birinci maddesi (X) ile işaretlenmiştir. Çocuğun davranışı, üst düzeyde bulunan maddenin davranışını tamamıyla olumlu bir şekilde kapsıyorsa aşağıdaki madde (+) olarak değerlendirilmektedir.

4. 4. 4. Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeği Puanlama Sistemi

Değerlendirmelerin puanlama düzeni “yalın, yani birbirinden bağımsız maddeler” ve “iç içe girmiş maddeler” e göre. İç içe girmiş maddeler, bir ya da birden fazla (*) işaretini ya da (X) işaretini taşırlar. Sıralamanın ilk maddesi (X) ile gösterilir. Yalın maddeler hiçbir işaret taşımazlar.

Yalın Maddelerin Puanlaması

$$\emptyset = 0$$

$$- = 0$$

$$\pm = 0.5$$

$$+ = 1 \text{ şeklinde puanlandı.}$$

İç İçe Geçmiş Maddelerin Puanlaması

Bu maddelerin puanlaması, bir maddeden diğerine ve durumlara göre değişmektedir.

● **Bir Yıldızlı Maddeler (*)** : Alt düzeydeki maddelerin başarısı, üstteki maddelerin puanlamasını belirledi.

- Üst düzeydeki madde puanlanışı ne olursa olsun, alt düzeydeki madde yalın maddeler kuralına göre puanlandı. (Yani; $- = 0$, $\pm = 0.5$, $+ = 1$).
- Eğer alt madde ($-$) ise, üst madde (0) puan aldı.
- Eğer alt madde ($+$) ise, üst madde ($-$) olduğu zaman (0) puan aldı.
- Alt düzeydeki madde ($+$) ise, üst düzeydeki madde yalın maddeler kuralına göre değerlendirildi.
- Üst madde ($+$) ya da ($\pm$) olduğu zaman (0.5) puan aldı.

● **İki Yıldızlı Maddeler (**)** : Üst düzeydeki maddenin başarısı, alt düzeydeki maddenin puanlamasını belirledi.

- Üst düzeydeki madde yalın maddeler kuralına göre puanlandı. (Yani; $- = 0$, $\pm = 0.5$, $+ = 1$).
- Üst düzeydeki madde ($-$) ise, alt düzeydeki madde yalın maddeler kuralına göre puanlandı.
- Üst madde ($\pm$) ise, alt düzeydeki madde, ($-$) = 0.5, ($+$ ya da $\pm$) = 1 puan aldı.
- Üst düzeydeki madde ($+$) ise alt madde ($-$), ($\pm$), ($+$) olduğu zaman 1 puan aldı.

● **Üç Yıldızlı Maddeler (***)** : Üst maddenin başarısı alt maddenin puanlamasını belirledi.

- Üst madde yalın maddeler kuralına göre puanlandı. ($- = 0$, $\pm = 0.5$, $+ = 1$).
- Üst madde ($-$) ise, alt madde yalın maddeler kuralına göre değerlendirildi.
- Üst madde ($\pm$) ise alt madde, ($-$ ya da $\pm$) = 0.5, ($+$) = 1 puan aldı.
- Üst düzeydeki madde ($+$) ise, alt madde ($-$ ya da $\pm$) = 0.5, ($+$) = 1 puan aldı.

Puanlamada Dikkat Edilecek Bazı Önemli Noktalar

- Ölçeğin tamamında (ø) yanıtlar, (—) olarak değerlendirildi.
- 94, 99 ve 117 no’lu maddeler için puanlama özel kurallara göre yapıldı. Bunlar ölçekte, söz konusu maddelerin sağ taraflarındaki açıklamalarda verilmiştir.
- Puanlamada, temizlik bölümünde bulunan 18, 19 ve 20 inci soruların puanının yarısının alınmasına, 21 inci sorunun ise 2 ile çarpılmasına dikkat edildi.
- “Okul Çalışması” ve “Ev İşlerine Yardım” dan oluşan “Kişisel Özgürlük” le ilgili puanların toplamı 2 ile çarpıldı.
- Her bölüme ait toplam puanlar psiko-sosyal gelişim ölçeği özet cetveline geçirildi (Ek III) (8).

Psiko-sosyal gelişim ölçeğinden alınan en yüksek puan 143.5 olup, ölçek puanı ile çocukların psiko-sosyal gelişimi arasında doğru orantı bulunmaktadır. Ölçek puanı arttıkça psiko-sosyal gelişim de artmaktadır.

4. 5. VERİLERİN TOPLANMASI

4. 5. 1. Veri Toplama Formunun Hazırlanması

Araştırmamızda kullanılan bilgi formu, çocukların bireysel ve ailevi özelliklerini saptama amacı ile hazırlanmış olup 9 maddeden oluşmaktadır (Ek I). Çocukların psiko-sosyal gelişim düzeylerini ölçmek için ise Yavuzer tarafından uyarlanan 135 maddelik “Psiko-sosyal Gelişim Ölçeği” kullanılmıştır (Ek II).

4. 5. 2. Ön Uygulama

Bilgi formu ve ölçeğin ön uygulaması, Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma, Planlama, Koordinasyon Kurulu Başkanlığı’ndan izin alındıktan sonra, Zonguldak Bahçelievler İlköğretim Okulu’ndaki 7-11 yaş grubu 10 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Ön uygulama sonrası, psiko-sosyal gelişim ölçeğinde herhangi bir

değişiklik yapılmamış, bilgi formunda ise gerekli düzenlemeler yapılarak yeniden düzenlenmiştir. Ön uygulama araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

4. 5. 3. Veri Toplama Formunun Uygulanması

Araştırmanın uygulaması, 2004–2005 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde yapılmıştır. Uygulama yapılmadan önce okul müdürlükleri ile görüşülerek destek sağlanmıştır. Bilgi formu ve ölçek uygulaması, çocukların anne ya da babaları ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır.

Bilgi formu ve ölçek uygulamasından önce anne, babalara araştırmanın önemi, amacı ve nasıl uygulanacağı konusunda bilgi verilmiş ve atlama yapılmadan bütün maddeler sorulmuştur. Anlaşılamayan sorular olduğunda gerekli açıklamalar yapılmış, bu açıklamaların yönlendirici değil aydınlatıcı türden olması sağlanmıştır. Uygulama sırasında süre kısıtlaması yapılmamıştır. Bilgi formu ve ölçek uygulama süresi anne, babalara göre değişiklik göstermekle beraber ortalama olarak 55 dk. sürmüştür.

4. 6. İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRME

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin analizinde yüzdeler, aritmetik ortalama, ki-kare, Mann-Whitney U Testi, Kruskal Wallis Varyans Analizi ve Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları % 95 güven aralığında α : 0.05 düzeyinde değerlendirilmiştir (80).

4. 7. ZAMAN ÇİZELGESİ

	2005 aylar												2006
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1
Konu Seçimi													
Kaynak İnceleme													
Planlama													
İzin ve Onay Alma													
Ön Çalışma													
Veri Toplama													
Verilerin Bilgisayara Aktarılması													
Veri Değerlendirme													
Yazım													

BÖLÜM 5

BULGULAR

Tanımlayıcı Bulgular

İşitme engelli çocuklar ile karşılaştırma grubu olarak seçilen normal işiten çocukların yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey olarak birbirine yakın olarak seçilip seçilmediklerinin tespiti için ki-kare testi kullanılmış ve grupların birbirine yakın oldukları saptanmıştır.

Tablo 5.1. 7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	Normal İşiten		İşitme Engelli		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*
7	9	13.4	3	10.0	12	12.4
8	13	19.4	6	20.0	19	19.6
9	6	9.0	3	10.0	9	9.3
10	10	14.9	4	13.3	14	14.4
11	29	43.3	14	46.7	43	44.3
Toplam	67	100.0	30	100.0	97	100.0

* Sütun Yüzdesi

Ki-kare testi, $\chi^2=0.323$, Sd=4, p=0.988

Araştırma, 7-11 yaş grubu normal işiten ve işitme yitimi bulunan toplam 97 öğrencide gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin, yaşlarına göre dağılımı Tablo 5.1.'de gösterilmiştir. Öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde normal işiten grubun % 9.0'ının 9, % 13.4'ünün 7, % 14.9'unun 10, % 19.4'ünün 8 ve % 43.3'ünün 11 yaşında olduğu; işitme engelli grubun ise % 10.0'ının 7 ve 9, % 13.3'ünün 10, % 20.0'ının 8 ve % 46.7'sinin 11 yaşında olduğu görülmektedir. 7-11 yaş grubu normal işiten ve işitme engelli çocukların yaşlarına göre dağılımı incelendiğinde gruplar arasındaki farkın ($p>0.05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendi ($\chi^2=0.323$, $Sd=4$, $p=0.988$).

Tablo 5.2. 7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Normal İşiten		İşitme Engelli		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*
K	18	26.9	8	26.7	26	26.8
E	49	73.1	22	73.3	71	73.2
Toplam	67	100.0	30	100.0	97	100.0

* Sütun Yüzdesi

Ki-kare testi, $\chi^2=0.000$, $Sd=1$, $p=0.984$

Tablo 5.2.'de 7-11 yaş grubu normal işiten ve işitme engelli çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan normal işiten çocukların % 26.9'unun kız, % 73.1'inin erkek; işitme engelli çocukların ise % 26.7'sinin kız, % 73.3'ünün erkek olduğu görülmektedir. 7-11 yaş grubu normal işiten ve işitme engelli çocukların cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde gruplar arasındaki farkın ($p>0.05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendi ($\chi^2= 0.000$, $Sd= 1$, $p= 0.984$).

Tablo 5.3. 7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SED	Normal işiten		İşitme engelli		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*
Orta	45	67.2	15	50.0	60	61.9
Düşük	22	32.8	15	50.0	37	38.1
Toplam	67	100.0	30	100.0	97	100.0

*** Sütun Yüzdesi**

Ki-kare testi, $\chi^2 = 2.587$, Sd= 1, p= 0.108

Katılımcıların sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Tablo 5.3.'de gösterilmiştir. Buna göre, normal işiten çocukların % 67.2'sinin orta, % 32.8'inin düşük sosyo-ekonomik düzeyde, işitme engelli çocukların ise, % 50.0'ının orta, % 50.0'ının düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunduğu saptanmıştır. Normal işiten ve işitme engelli çocukların sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde gruplar arasındaki farkın ($p > 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($\chi^2 = 2.587$, Sd=1, $p = 0.108$).

Tablo 5.4. İşitme Engelli Çocukların Bireysel ve Ailelerine İlişkin Özellikleri

ÖZELLİKLER	n	%
İşitme Sorununun Ortaya Çıkma Zamanı		
Doğuştan	27	90.0
Sonradan	3	10.0
Ailede Başka İşitme Sorunu		
Olan	7	23.3
Olmayan	23	76.7
Annede İşitme Sorunu		
Olan	2	6.7
Olmayan	28	93.3
Babada İşitme Sorunu		
Olan	1	3.3
Olmayan	29	96.7
Kardeşte İşitme Sorunu		
Olan	4	13.3
Olmayan	26	86.7
Yakınlarda İşitme Sorunu		
Olan	1	3.3
Olmayan	29	96.7

İşitme sorunu olan çocukların bireysel ve ailelerine ilişkin özellikleri Tablo 5.4.'de gösterilmiştir. Buna göre çocukların % 90.0'ında işitme sorununun doğuştan, % 10.0'ında ise sonradan ortaya çıktığı, % 23.3'ünün aile bireylerinde de işitme sorunu bulunduğu ve bunların içinden % 6.7'sinin annesinde, % 3.3'ünün babasında, % 13.3'ünün kardeşinde işitme sorunu bulunduğu belirlenmiştir. Yakınlarında işitme sorunu olanlar ise % 3.3 olarak saptanmıştır.

Cinsiyet Dağılımına Ait Tanımlayıcı Bulgular

Tablo 5.5. Araştırmaya Katılan Kız Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Kız Çocuklarının	
PSG Ölçeği Alt Boyutları	$\bar{x} \pm SS$
I. KENDİ KENDİNİ YÖNETME	
a) Maddi Özerklik	25.6 $\pm$ 5.4
b) Kişisel Özgürlük	10.8 $\pm$ 4.1
c) Yer Değiştirme	4.0 $\pm$ 3.1
d) Boş Zaman Faaliyeti	5.3 $\pm$ 3.1
e) Para	4.0 $\pm$ 2.1
II. İLGİLER	
a) Okuma ve Kitap İlgileri	6.9 $\pm$ 1.5
b) Sosyal Yaşama Ait İlgiler	3.7 $\pm$ 2.3
III. BİREYLER ARASI İLİŞKİLER	
a) Anne, Baba İle İlişkiler	3.2 $\pm$ 1.4
b) Yaşlıları İle İlgiler	3.3 $\pm$ 1.1
c) Sosyal Yaşama Uyum	4.3 $\pm$ 1.6
Toplam	77.3 $\pm$ 2.1

Araştırmaya katılan kız çocuklarının (n=26) psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutlarına ait ortalama puanları Tablo 5.5.'de gösterilmiştir. Ortalama psiko-sosyal gelişim puanı toplamda 77.3 $\pm$ 2.1 bulunmuştur.

Tablo 5.6. Araştırmaya Katılan Erkek Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Erkek Çocuklarının PSG Ölçeği Alt Boyutları	$\bar{x} \pm SS$
I. KENDİ KENDİNİ YÖNETME	
a) Maddi Özerklik	26.5 $\pm$ 5.1
b) Kişisel Özgürlük	10.9 $\pm$ 3.4
c) Yer Değiştirme	5.4 $\pm$ 3.6
d) Boş Zaman Faaliyeti	6.8 $\pm$ 3.6
e) Para	5.0 $\pm$ 2.2
II. İLGİLER	
a) Okuma ve Kitap İlgileri	7.4 $\pm$ 1.8
b) Sosyal Yaşama Ait İlgiler	4.5 $\pm$ 2.2
III. BİREYLER ARASI İLİŞKİLER	
a) Anne, Baba İle İlişkiler	3.7 $\pm$ 1.4
b) Yaşlıları İle İlgiler	3.3 $\pm$ 1.1
c) Sosyal Yaşama Uyum	5.5 $\pm$ 2.1
Toplam	85.9 $\pm$ 20.1

Araştırmaya katılan erkek çocuklarının (n=71) psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutlarına ait ortalama puanları Tablo 5.6.'da gösterilmiştir. Ortalama psiko-sosyal gelişim puanı toplamda 85.9 $\pm$ 20.1 bulunmuştur.

Sosyo-Ekonomik Düzey Dağılımına Ait Tanımlayıcı Bulgular

Tablo 5.7. Araştırmaya Katılan Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Düşük SED'deki Çocukların		
PSG Ölçeği Alt Boyutları	$\bar{x}$	$\pm SS$
I. KENDİ KENDİNİ YÖNETME		
a) Maddi Özerklik	26.2	± 5.5
b) Kişisel Özgürlük	10.4	± 4.0
c) Yer Değiştirme	4.4	± 3.5
d) Boş Zaman Faaliyeti	5.7	± 3.6
e) Para	3.9	± 2.3
II. İLGİLER		
a) Okuma ve Kitap İlgileri	6.8	± 2.0
b) Sosyal Yaşama Ait İlgiler	4.0	± 2.1
III. BİREYLER ARASI İLİŞKİLER		
a) Anne, Baba İle İlişkiler	3.4	± 1.5
b) Yaşlıları İle İlgiler	2.9	± 1.0
c) Sosyal Yaşama Uyum	4.5	± 2.2
Toplam	78.5	± 21.4

Araştırmaya katılan düşük sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların (n=37) psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutlarına ait ortalama puanları Tablo 5.7.'de gösterilmiştir. Ortalama psiko-sosyal gelişim puanı toplamda 78.5±21.4 olarak saptanmıştır.

Tablo 5.8. Araştırmaya Katılan Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Orta SED'deki Çocukların		
PSG Ölçeği Alt Boyutları	$\bar{x}$	$\pm SS$
I. KENDİ KENDİNİ YÖNETME		
a) Maddi Özerklik	26.3	± 5.1
b) Kişisel Özgürlük	11.1	± 3.4
c) Yer Değiştirme	5.4	± 3.5
d) Boş Zaman Faaliyeti	6.8	± 3.3
e) Para	5.2	± 2.1
II. İLGİLER		
a) Okuma ve Kitap İlgileri	7.5	± 1.4
b) Sosyal Yaşama Ait İlgiler	4.5	± 2.3
III. BİREYLER ARASI İLİŞKİLER		
a) Anne, Baba İle İlişkiler	3.7	± 1.4
b) Yaşlıları İle İlgiler	3.6	± 1.1
c) Sosyal Yaşama Uyum	5.6	± 1.7
Toplam	86.7	± 19.2

Araştırmaya katılan orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların (n=60) psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutlarına ait ortalama puanları Tablo 5.8.'de gösterilmiştir. Ortalama psiko-sosyal gelişim puanı toplamda 86.7 ± 19.2 olarak saptanmıştır.

Psiko-Sosyal Gelişimleri İle İlgili Bulgular

Tablo 5.9. Normal İşiten Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaşlar	n	%*	$\bar{x}$	$\pm$ SS	KW ve p**
7 Yaş Normal İşiten	9	13.4	69.1	$\pm$ 7.4	KW=44.431 p=0.000
8 Yaş Normal İşiten	13	19.4	77.7	$\pm$ 12.1	
9 Yaş Normal İşiten	6	9.0	89.5	$\pm$ 7.8	
10 Yaş Normal İşiten	10	14.9	99.6	$\pm$ 12.7	
11 Yaş Normal İşiten	29	43.3	103.8	$\pm$ 6.9	
Toplam	67	100.0	92.2	$\pm$ 16.2	

* Sütun Yüzdesi

** Kruskal Wallis Varyans Analizi

Tablo 5.9.'da normal işiten çocukların ortalama psiko-sosyal gelişim puanının yaşlara göre dağılımı gösterilmiştir. 7 yaş çocuklarda toplam ölçek puanı 69.1 ± 7.4 iken, 11 yaş çocuklarında 103.8 ± 6.9 bulunmuş olup yaş ile birlikte psiko-sosyal gelişim ölçeği toplam puanının arttığı gözlenmiştir. Buna göre 7-11 yaş grubu normal işitenlerde, yaşlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.000$).

Tablo 5.10. İşitme Engelli Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaşlar	n	%*	$\bar{x}$ ± SS	KW ve p**
7 Yaş İşitme Engelli	3	10.0	53.6 ± 2.4	KW= 7.397 p= 0.116
8 Yaş İşitme Engelli	6	20.0	57.3 ± 3.8	
9 Yaş İşitme Engelli	3	10.0	61.1 ± 0.5	
10 Yaş İşitme Engelli	4	13.3	62.1 ± 14.4	
11 Yaş İşitme Engelli	14	46.7	71.1 ± 18.8	
Toplam	30	100.0	64.4 ± 15.1	

* Sütun Yüzdesi

** Kruskal Wallis Varyans Analizi

İşitme engelli çocukların ortalama psiko-sosyal gelişim puanına bakıldığında ise 7 yaş çocuklarda ölçek toplam puanının 53.6 ± 2.4 , 11 yaş çocuklarında ise 71.1 ± 18.8 olduğu belirlenmiştir. İşitme engelli çocuklarda da yaş ile birlikte psiko-sosyal gelişim ölçeği toplam puanının arttığı saptanmıştır. Ancak işitme engellilerde, yaşlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p=0.116$). (Tablo 5.10).

Tablo 5.11. Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x}$	$\pm$ SS	U ve p **
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	69.1	$\pm$ 7.4	U= 0.00 p= 0.012
	İşitme Engelli	3	25.0	53.6	$\pm$ 2.4	
8 Yaş	Normal İşiten	13	68.4	77.7	$\pm$ 12.1	U= 2.000 p= 0.001
	İşitme Engelli	6	31.6	57.3	$\pm$ 3.8	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	89.5	$\pm$ 7.8	U= 0.000 p= 0.019
	İşitme Engelli	3	33.3	61.1	$\pm$ 0.5	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	99.6	$\pm$ 12.7	U= 0.000 p= 0.005
	İşitme Engelli	4	28.6	62.1	$\pm$ 14.4	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	103.8	$\pm$ 6.9	U= 5.000 p= 0.000
	İşitme Engelli	14	32.6	71.1	$\pm$ 18.8	

* Kendi İçinde Sütun Yüzdesi

** Mann-Whitney U Testi

Tablo 5.11.'de, 7-11 yaş grubu normal işiten ve işitme yitimi bulunan çocukların ortalama psiko-sosyal gelişim puanları karşılaştırıldığında, bütün yaşlarda gruplar arasındaki psiko-sosyal gelişim puan farkı istatistiksel olarak anlamlı bulundu. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (**p=0.012; p=0.001; p=0.019; p=0.005; p=0.000**).

Tablo 5.12. Normal İşiten ve İşitme Engelli Grupta, Yaş ile Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeği Toplam Puanı Arasındaki İlişki

PSG Ölçeği Alt Boyutları	(n: 67) Normal İşiten r	(n: 30) İşitme Engelli r
Maddi Özerklik	0.695**	0.436*
Kişisel Özgürlük	0.425**	0.312
Yer Değiştirme	0.779**	0.166
Boş Zaman Faaliyetleri	0.267*	0.252
Para	0.456**	0.292
Okuma ve Kitap İlgileri	0.232	-0.261
Sosyal Yaşama Ait İlgiler	0.505**	0.483**
Anne, Baba ile İlişkiler	0.375**	0.715**
Yaşlıları ile İlgiler	0.109	-0.366
Sosyal Yaşama Uyum	0.356**	0.041
Toplam	0.826**	0.436*

* p< 0.05 ** p< 0.01

Korelasyon Analizi

Tablo 5.12.'de normal işiten ve işitme engelli grupta yaş ile psiko-sosyal gelişim ölçeği toplam puanı arasındaki ilişki incelendiğinde; her iki grupta yaş arttıkça, psiko-sosyal gelişimin arttığı saptanmıştır. Normal işiten çocuklarda maddi özerklik, kişisel özgürlük, yer değiştirme, boş zaman faaliyeti, para, sosyal yaşam ve anne, baba ilişkilerinde pozitif yönde anlamlı korelasyon varken okuma, kitap ilgileri ve yaşlılar ile ilişkilerinde anlamlı ilişki görülmemektedir. İşitme engelli çocuklarda da okuma ve kitap ilgileri ile yaşlıları ile ilişkilerinde anlamlı olmamakla birlikte negatif yönde korelasyon saptanmıştır (**p<0.05, p<0.01**).

Araştırmaya katılan 7-11 yaş grubu normal işiten ve işitme engelli çocukların, psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların yaş ile bağlantısı tek tek incelendiğinde, “Maddi Özerklik” bölümünden tüm yaşlarda yaş arttıkça ortalama puanın arttığı saptanmıştır.

“Kişisel Özgürlük” bölümünde de, yaş ile birlikte ortalama psiko-sosyal gelişim puanının arttığı ve normal işiten çocukların işitme engellilerden daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır.

“Yer Değiştirme” bölümünde, normal işiten çocuklarda yaş ile birlikte ortalama psiko-sosyal gelişim puanı büyük oranda artarken, işitme engelli çocuklarda önemli bir değişiklik olmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların “Boş Zaman Faaliyetleri” ve “Para” bölümünden aldıkları puanlara bakıldığında, yaş ile birlikte ortalama ölçek puanının arttığı belirlenmiştir.

7-11 yaş grubu bütün çocukların “Okuma ve Kitap İlgileri” bölümünden aldıkları puanlara bakıldığında, normal işiten çocuklarda yaş ile birlikte ortalamanın çok az arttığı, işitme engellilerde ise azaldığı saptanmıştır. Ayrıca normal işiten ve işitme engelli çocukların ortalamaları arasındaki farkın yaş ile birlikte arttığı bulunmuştur.

Araştırmaya katılan çocukların “Sosyal Yaşama Ait İlgiler” ve “Anne, Baba ile İlişkiler” bölümünden aldıkları puanlara bakıldığında, yaş ile birlikte ortalama ölçek puanının arttığı belirlenmiştir.

“Yaşlıları İle İlişkiler” bölümünde, normal işiten çocuklarda psiko-sosyal gelişim ölçeği puanının yaş ile birlikte çok fazla artmadığı, işitme engelli çocuklarda ise azaldığı saptanmıştır.

Ölçek Alt Boyutlarına Ait Bulgular

Tablo 5.13. Maddi Özerklik Bölümünden 7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x}$	$\pm$ SS	U ve p**
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	20.5	$\pm$ 2.8	U= 4.500 p= 0.095
	İşitme Engelli	3	25.0	23.5	$\pm$ 1.0	
8 Yaş	Normal İşiten	13	68.4	22.3	$\pm$ 4.1	U= 23.000 p= 0.159
	İşitme Engelli	6	31.6	23.7	$\pm$ 1.5	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	25.5	$\pm$ 6.1	U= 8.000 p= 0.795
	İşitme Engelli	3	33.3	23.8	$\pm$ 4.5	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	27.4	$\pm$ 4.1	U= 11.500 p= 0.228
	İşitme Engelli	4	28.6	24.1	$\pm$ 3.2	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	29.4	$\pm$ 2.8	U= 158.000 p= 0.242
	İşitme Engelli	14	32.6	29.5	$\pm$ 7.1	

* Kendi İçinde Sütun Yüzdesi

** Mann-Whitney U Testi

Tablo 5.13.'de "Maddi Özerklik" bölümünden 7-11 yaş grubu bütün çocukların aldıkları psiko-sosyal gelişim puanları gösterilmiştir. Normal işiten ve işitme engelli grup karşılaştırıldığında bütün yaşlarda grupların ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (p=0.095, p=0.159, p=0.795, p=0.228, p=0.242). (Tablo 5.13).

Tablo 5.14. Kişisel Özgürlük Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x}$	$\pm$ SS	U ve p**
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	10.1	$\pm$ 4.1	U= 5500 p= 0.135
	İşitme Engelli	3	25.0	6.3	$\pm$ 4.0	
8 Yaş	Normal İşiten	13	68.4	9.9	$\pm$ 3.4	U= 21.500 p= 0.118
	İşitme Engelli	6	31.6	8.0	$\pm$ 2.7	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	11.6	$\pm$ 2.8	U= 2.000 p= 0.070
	İşitme Engelli	3	33.3	7.6	$\pm$ 1.5	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	11.4	$\pm$ 2.9	U= 14.000 p= 0.388
	İşitme Engelli	4	28.6	9.7	$\pm$ 3.8	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	13.2	$\pm$ 2.0	U= 126.000 p= 0.044
	İşitme Engelli	14	32.6	10.0	$\pm$ 4.7	

* **Kendi İçinde Sütun Yüzdesi**

** **Mann-Whitney U Testi**

Araştırmaya katılan çocukların psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutu olan “Kişisel Özgürlük” bölümüne ait ortalama puanları Tablo 5.14.’de gösterilmiştir. 7 yaş normal işiten çocuklarda ortalama 10.1 ± 4.1 , işitme engellilerde 6.3 ± 4.0 ; 11 yaş normal işiten çocuklarda ortalama 13.2 ± 2.0 , işitme engellilerde 10.0 ± 4.7 olarak belirlenmiştir. Grupların ortalamaları arasındaki fark bütün yaşlarda istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken, yalnız 11 yaş çocuklarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; ($p=0.135$, $p=0.118$, $p=0.070$, $p=0.388$, **$p=0.044$**).

Tablo 5.15. Yer Değiştirme Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x} \pm SS$	U ve p **
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	2.2 $\pm$ 1.1	U= 10.500 p= 0.551
	İşitme Engelli	3	25.0	2.0 $\pm$ 0.0	
8 Yaş	Normal İşiten	13	68.4	3.5 $\pm$ 2.0	U= 6.000 p= 0.003
	İşitme Engelli	6	31.6	1.5 $\pm$ 0.5	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	5.5 $\pm$ 3.3	U= 3.000 p= 0.118
	İşitme Engelli	3	33.3	2.0 $\pm$ 1.0	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	8.4 $\pm$ 2.1	U= 0.000 p= 0.004
	İşitme Engelli	4	28.6	1.5 $\pm$ 0.5	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	8.7 $\pm$ 2.0	U= 6.000 p= 0.000
	İşitme Engelli	14	32.6	2.1 $\pm$ 1.4	

* **Kendi İçinde Sütun Yüzdesi**

** **Mann-Whitney U Testi**

Tablo 5.15.'de "Yer Değiştirme" bölümünden 7-11 yaş grubu bütün çocukların aldıkları psiko-sosyal gelişim puanları gösterilmiştir. Normal işiten ve işitme engelli grup karşılaştırıldığında 7 ve 9 yaşlarda ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış, diğer yaşlarda anlamlı fark bulunduğu belirlenmiştir. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (p=0.551, **p=0.003**, p=0.118, **p=0.004**, **p=0.000**).

Tablo 5.16. Boş Zaman Faaliyetleri Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x}$	$\pm$ SS	U ve p**
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	5.1	$\pm$ 2.8	U= 7.000 p= 0.227
	İşitme Engelli	3	25.0	2.8	$\pm$ 0.7	
8Yaş	Normal İşiten	13	68.4	6.6	$\pm$ 2.9	U= 12.500 p= 0.019
	İşitme Engelli	6	31.6	3.5	$\pm$ 0.9	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	8.1	$\pm$ 3.2	U= 0.000 p= 0.019
	İşitme Engelli	3	33.3	2.8	$\pm$ 0.2	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	10.6	$\pm$ 3.7	U= 1.000 p= 0.007
	İşitme Engelli	4	28.6	3.7	$\pm$ 1.2	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	7.7	$\pm$ 3.2	U= 82.000 p= 0.002
	İşitme Engelli	14	32.6	4.2	$\pm$ 2.3	

* **Kendi İçinde Sütun Yüzdesi**

** **Mann-Whitney U Testi**

Araştırmaya katılan çocukların psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutu olan “Boş Zaman Faaliyetleri” bölümüne ait ortalama puanları Tablo 5.16.’da gösterilmiştir. Ortalama puanlara bakıldığında normal işiten ve işitme engelli grup arasında fark bulunduğu görülmektedir. 7 yaşta, grupların ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken, diğer bütün yaşlarda normal ve işitme engelliler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (p=0.227, **p=0.019**, **p=0.019**, **p=0.007**, **p=0.002**).

Tablo 5.17. Para Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x} \pm SS$	U ve p **
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	3.4 $\pm$ 2.2	U= 7.500 p= 0.236
	İşitme Engelli	3	25.0	2.0 $\pm$ 0.0	
8Yaş	Normal İşiten	13	68.4	4.7 $\pm$ 2.0	U= 16.000 p= 0.042
	İşitme Engelli	6	31.6	2.6 $\pm$ 0.8	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	5.8 $\pm$ 1.8	U= 3.000 p= 0.117
	İşitme Engelli	3	33.3	3.1 $\pm$ 2.0	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	5.9 $\pm$ 2.2	U= 5.500 p= 0.035
	İşitme Engelli	4	28.6	2.8 $\pm$ 0.6	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	6.3 $\pm$ 1.7	U= 65.000 p= 0.000
	İşitme Engelli	14	32.6	3.3 $\pm$ 1.6	

* **Kendi İçinde Sütun Yüzdesi**

** **Mann-Whitney U Testi**

Tablo 5.17.'de ölçek alt boyutu olan “Para” bölümünden 7-11 yaş grubu çocukların aldıkları ortalama puanlar verilmiştir. 7 yaş normal işiten çocuklarda ortalama 3.4 ± 2.2 , işitme engellilerde 2.0 ± 0.0 ; 11 yaş normal işiten çocuklarda ortalama 6.3 ± 1.7 , işitme engellilerde 3.3 ± 1.6 olarak belirlenmiştir. Para bölümünde de, normal işiten çocukların işitme engellilerden daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. 7 ve 9 yaş normal işiten ve işitme engelli grupta psiko-sosyal gelişim puanı ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken, diğer tüm yaşlarda grupların ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; ($p=0.236$, **$p=0.042$** , $p=0.117$, **$p=0.035$** , **$p= 0.000$**).

Tablo 5.18. Okuma ve Kitap İlgileri Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x} \pm SS$	U ve p**
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	7.6 $\pm$ 1.2	U= 3.000 p= 0.049
	İşitme Engelli	3	25.0	6.0 $\pm$ 0.0	
8 Yaş	Normal İşiten	13	68.4	7.6 $\pm$ 1.4	U= 12.000 p= 0.015
	İşitme Engelli	6	31.6	6.0 $\pm$ 0.0	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	8.0 $\pm$ 2.0	U= 3.000 p= 0.099
	İşitme Engelli	3	33.3	6.0 $\pm$ 0.0	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	8.3 $\pm$ 0.9	U= 1.500 p= 0.007
	İşitme Engelli	4	28.6	5.6 $\pm$ 1.4	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	8.3 $\pm$ 1.0	U= 21.000 p= 0.000
	İşitme Engelli	14	32.6	5.1 $\pm$ 1.8	

* Kendi İçinde Sütun Yüzdesi

** Mann-Whitney U Testi

Araştırmaya katılan normal işiten ve işitme engelli çocukların “Okuma ve Kitap İlgileri” bölümünden aldıkları puanlara bakıldığında, ortalamalar arasında fark olduğu saptanmıştır. 9 yaşta ortalamalar (8.0 $\pm$ 2.0-6.0 $\pm$ 0.0) arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değilken, diğer bütün yaşlarda anlamlı olduğu belirlenmiştir. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (**p=0.049**, **p=0.015**, p=0.099, **p=0.007**, **p=0.000**). (Tablo 5.18).

Tablo 5.19. Sosyal Yaşama Ait İlgiler Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x} \pm SS$	U ve p**
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	4.2 $\pm$ 2.3	U= 3.000 p= 0.050
	İşitme Engelli	3	25.0	1.0 $\pm$ 0.0	
8 Yaş	Normal İşiten	13	68.4	3.7 $\pm$ 1.6	U= 3.500 p= 0.002
	İşitme Engelli	6	31.6	1.2 $\pm$ 0.6	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	4.5 $\pm$ 2.2	U= 3.500 p= 0.152
	İşitme Engelli	3	33.3	2.6 $\pm$ 0.2	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	5.6 $\pm$ 1.3	U= 0.000 p= 0.004
	İşitme Engelli	4	28.6	1.7 $\pm$ 0.9	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	6.2 $\pm$ 1.3	U= 40.000 p= 0.000
	İşitme Engelli	14	32.6	3.0 $\pm$ 1.8	

* **Kendi İçinde Sütun Yüzdesi**

** **Mann-Whitney U Testi**

7-11 yaş grubu bütün çocukların “Sosyal Yaşama Ait İlgiler” bölümünden aldıkları puanlara bakıldığında, 7 yaş normal işiten çocuklarda ortalamanın 4.2 ± 2.3 , işitme engellilerde 1.0 ± 0.0 ; 11 yaş normal işiten çocuklarda 6.2 ± 1.3 , işitme engellilerde ise 3.0 ± 1.8 olduğu görülmüştür. Normal işiten ve işitme engelli çocuklar karşılaştırıldığında 9 yaşta ortalamalar arasındaki fark ($4.5 \pm 2.2 - 2.6 \pm 0.2$) istatistiksel olarak anlamlı değilken, diğer yaşlarda anlamlı olduğu belirlenmiştir. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (**p=0.050**, **p=0.002**, $p=0.152$, **p=0.004**, **p=0.000**). (Tablo 5.19).

Tablo 5.20. Anne, Baba İle İlişkiler Bölümünden 7-11 Yaş Grubu Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x} \pm SS$	U ve p **
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	3.0 $\pm$ 1.0	U= 0.000 p= 0.011
	İşitme Engelli	3	25.0	1.0 $\pm$ 0.0	
8 Yaş	Normal İşiten	13	68.4	3.7 $\pm$ 1.1	U= 1.500 p= 0.001
	İşitme Engelli	6	31.6	1.5 $\pm$ 0.5	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	3.5 $\pm$ 1.3	U= 8.500 p= 0.895
	İşitme Engelli	3	33.3	3.1 $\pm$ 0.2	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	4.4 $\pm$ 1.1	U= 2.000 p= 0.010
	İşitme Engelli	4	28.6	2.2 $\pm$ 0.6	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	4.4 $\pm$ 1.3	U= 126.500 p= 0.046
	İşitme Engelli	14	32.6	3.6 $\pm$ 1.1	

* **Kendi İçinde Sütun Yüzdesi**

** **Mann-Whitney U Testi**

Araştırmaya katılan çocukların ölçek alt boyutu olan “Anne Baba İle İlişkiler” bölümünden aldıkları ortalama puanlar Tablo 5.20.’de gösterilmiştir. 7 yaş normal işiten çocuklarda ortalama 3.0 ± 1.0 , işitme engellilerde 1.0 ± 0.0 ; 11 yaş normal işitenlerde 4.4 ± 1.3 , işitme engelli çocuklarda ise 3.6 ± 1.1 olarak belirlenmiştir. Normal ve işitme engelli çocukların ortalamaları karşılaştırıldığında ise, 9 yaşta ortalamalar (3.5 ± 1.3 – 3.1 ± 0.2) arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değilken, diğer tüm yaşlarda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (**p=0.011**, **p=0.001**, **p=0.895**, **p=0.010**, **p=0.046**).

Tablo 5.21. Yaşıtları İle İlişkiler Bölümünden Normal İşiten ve İşitme Engelli Çocukların Aldıkları Ortalama Puanların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Yaşlar	n	%*	$\bar{x} \pm SS$	U ve p **
7 Yaş	Normal İşiten	9	75.0	3.5 $\pm$ 1.0	U= 7.500 p= 0.227
	İşitme Engelli	3	25.0	3.0 $\pm$ 0.0	
8 Yaş	Normal İşiten	13	68.4	3.3 $\pm$ 1.3	U= 34.500 p= 0.688
	İşitme Engelli	6	31.6	3.0 $\pm$ 0.9	
9 Yaş	Normal İşiten	6	66.7	4.0 $\pm$ 1.2	U= 2.500 p= 0.092
	İşitme Engelli	3	33.3	2.5 $\pm$ 0.5	
10 Yaş	Normal İşiten	10	71.4	3.8 $\pm$ 1.1	U= 13.500 p= 0.350
	İşitme Engelli	4	28.6	3.0 $\pm$ 1.1	
11 Yaş	Normal İşiten	29	67.4	3.7 $\pm$ 1.1	U= 56.500 p= 0.000
	İşitme Engelli	14	32.6	2.2 $\pm$ 0.7	

* **Kendi İçinde Sütun Yüzdesi**

****Mann-Whitney U Testi**

Tablo 5.21.'de ölçek alt boyutu olan “Yaşıtları ile İlişkiler” bölümünden normal işiten ve işitme engelli çocukların aldıkları puanlara bakıldığında; tüm yaşlarda grupların ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değilken, 11 yaş çocuklarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (p=0.227, p=0.688, p=0.092, p=0.350, **p=0.000**).

Tablo 5.22. Araştırmaya Katılan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet		n	%*	$\bar{x}$ $\pm$ SS	U ve p**
Kız	Normal				
	İşiten	18	69.2	84.5 $\pm$ 18.9	U= 18.000
	İşitme Engelli	8	30.8	61.3 $\pm$ 12.2	p= 0.003
Erkek	Normal				
	İşiten	49	69.0	95.0 $\pm$ 14.2	U= 90.500
	İşitme Engelli	22	31.0	65.5 $\pm$ 16.2	p= 0.000

* Kendi İçinde Sütun Yüzdesi

** Mann-Whitney U Testi

Tablo 5.22.'de araştırmaya katılan çocukların ortalama psiko-sosyal gelişim puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılması gösterilmiştir. Normal işiten kız çocuklarının 84.5 $\pm$ 18.9, işitme engelli kız çocuklarının 61.3 $\pm$ 2.2; normal işiten erkek çocuklarının 95.0 $\pm$ 14.2, işitme engelli erkek çocuklarının ise 65.5 $\pm$ 16.2 puan aldıkları saptanmış, her iki cinsiyette de normal işiten çocukların işitme engelli gruba göre daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Ortalamaların cinsiyete göre karşılaştırılmasına bakıldığında ise aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.003, p=0.000).

Tablo 5.23. Araştırmaya Katılan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Karşılaştırılması

SED		n	%*	$\bar{x} \pm SS$	U ve p**
Orta SED	Normal				
	İşiten	45	75.0	93.1 $\pm$ 17.0	U= 81.000 p= 0.000
	İşitme				
	Engelli	15	25.0	67.7 $\pm$ 11.5	
Düşük SED	Normal				
	İşiten	22	59.5	90.3 $\pm$ 14.6	U= 34.000 p= 0.000
	İşitme				
	Engelli	15	40.5	61.2 $\pm$ 17.9	

* Kendi İçinde Sütun Yüzdesi

** Mann-Whitney U Testi

Tablo 5.23.'de araştırmaya katılan çocukların ortalama psiko-sosyal gelişim puanlarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre karşılaştırılması gösterilmiştir. Normal işiten orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların 93.1 $\pm$ 17.0, işitme engelli çocukların 67.7 $\pm$ 11.5; normal işiten düşük sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların 90.3 $\pm$ 14.6, işitme engelli grubun ise 61.2 $\pm$ 17.9 puan aldıkları saptanmış ve her iki düzeyde de normal işiten çocukların işitme engellilerden daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Ortalamalarının sosyo-ekonomik düzeye göre karşılaştırılmasına bakıldığında ise aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.000, p=0.000).

BÖLÜM 6

TARTIŞMA

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında, normal işiten çocukların % 26.9'unun kız, % 73.1'inin erkek; işitme engelli çocukların ise % 26.7'sinin kız, % 73.3'ünün erkek olduğu görülmektedir. Üstün'ün çalışmasında çocukların % 51.1'inin kız, % 48.9'unun erkek olduğu bildirilmiştir (62).

Araştırmaya katılan kız ve erkek çocuklarının psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların dağılımına bakıldığında ise, erkek çocuklarının kızlara göre tüm davranış birimlerinden daha yüksek puan aldıkları, yalnız maddi özerklik bölümünden düşük puan aldıkları saptanmıştır. Maddi özerklik bölümünün alt boyutlarına bakıldığında ise yemek, temizlik, giyinme, yatma ve uyumadan oluştuğu görülmektedir. 7-11 yaşlarındaki çocuklar arasındaki cinsel fark, toplumun sosyo-kültürel koşullarına ilişkin olarak, onların psiko-sosyal gelişimlerini de etkilemektedir. Kız çocuklarındaki maddi özerklik bölümündeki puan artışının nedeninin ise, Türk toplumunun sosyo-kültürel yapısı göz önüne alındığında kızların ev ile ilgili davranışlarda erkeklere göre daha başarılı olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Toplumumuzda kızların daha fazla korunması, erkeklerin ise daha serbest olmaları böyle bir sonucun çıkmasına neden olabilmektedir. Çalışmamıza benzer şekilde Başaran çalışmasında, maddi özerklik bölümünden kız çocuklarının erkeklere göre daha yüksek puan aldıklarını saptamıştır. Aynı şekilde Başaran, verilerin istatistiksel analizleri ile elde ettiği sonuçlara göre, kız ve erkek öğrenciler arasında çeşitli davranışlar bakımından, önemli farklılıklar bulmuştur. Ölçek alt boyutlarını incelediğinde ise Türk toplumunun yapısına uygun olarak “ev” ile ilgili davranışlarda kızların, “dışarı” ile ilgili davranışlarında ise erkeklerin daha gelişmiş olduklarını belirlemiştir. Eratay araştırmasında çalışmamızı destekler nitelikte genel ölçek toplamında

erkek çocuklarının kızlardan daha yüksek puan aldıklarını; alt boyutlarda ise, davranış birimlerine göre cinsiyetler arasında birtakım değişiklikler bulunduğunu saptamıştır. Eratay'ın belirttiğine göre de Yavuzer (1984), 6-12 yaş çocuklarına uyguladığı psiko-sosyal gelişim ölçeğinde kız ve erkek gruplar arasında başarı puan farklılıklarına işaret etmiştir (8,52,81).

Normal işiten çocukların % 67.2'sinin orta, % 32.8'inin düşük sosyo-ekonomik düzeyde, işitme engelli çocukların ise, % 50.0'ının orta, % 50.0'ının düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunduğu saptanmıştır. Üstün'ün çalışmasında da ailelerin % 34.5'i üst, % 34.5'i orta ve % 31'inin ise alt sosyo-ekonomik düzeyde olduğu bildirilmiştir (62).

Araştırmaya katılan bütün çocukların sosyo-ekonomik düzey farklılıklarına göre ölçek alt boyutlarından aldıkları puanlara bakıldığında ise; bütün alt gruplarda orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların, düşük düzeydekilere göre daha yüksek puanlar aldıkları saptanmış olup, ailedeki ekonomik düzey düştükçe çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin de gerilediği görülmüştür. Aileler ekonomik olarak rahat olduklarında, çocuklarına sundukları olanaklarda fazlalaşmaktadır. Ekonomik düzey arttıkça, ailelerin çocuklarına verdikleri eğitimin kalitesi de artmaktadır. Bu çocuklar sosyal yönden gelişmelerine fırsat tanınacak zengin uyarıcıların bulunduğu çevrede büyümektedirler. Buna karşın alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar sosyal gelişimlerini destekleyecek çok fazla uyarıcıya sahip değildirler. Ayrıca, ekonomik sorunu olmayan aileler, çocukların ihtiyaçları ile daha fazla ilgilenmekte, çocuklarını dinleyip sorunlarına çözüm bulmaktadırlar. Aileler çocukları ile oyun oynayarak, gezilere çıkararak zamanlarını en iyi şekilde harcamaktadırlar. Bu durumlar sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının psiko-sosyal yönden daha fazla gelişmiş olmalarına neden olabilmektedir. Üstün ve Gazeloğlu çalışmalarında ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri arttıkça çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde artma olduğunu bildirmişlerdir. Üstün'ün aktardığına göre de Kağıtçıbaşı (1990), aile gelirinin çocuğun psikolojik değerini arttırdığını belirtmektedir (62,82).

Koster ve arkadaşları sosyo-ekonomik düzey ile hastalıkların şiddeti, psiko-sosyal ve ruhsal durum arasında önemli ilişkiler bulunduğunu belirtmişlerdir. Koster ve arkadaşlarının aktardığına göre, Martikainen (1999), Stronks, Mackenbach (1998), Taylor, Seman (1999) sosyo-ekonomik düzey farklılıklarının psiko-sosyal gelişimi etkilediğini gösteren çalışmalar yapmışlardır. Yine Koster ve arkadaşlarının aktardığına göre; Bosma (1999), Kristenson (2004), Marmot (2001) ve Taylor'un (1999) yaptığı çalışmalarda sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan bireylerin psiko-sosyal gelişimleri, yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerden daha geri bulunmuştur. Arı ve arkadaşları farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 6-8 yaş grubu çocukların sözel, algısal, bellek, genel bilişsel gelişim ve motor becerilerini değerlendirmişler ve çocukların puanları arasındaki farkı önemli bulmuşlardır. Aral'ın 9 ve 14 yaş grubu çocuklar üzerinde yapmış olduğu çalışmada ise sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe çocukların yaratıcılık düzeylerinin de arttığı bulunmuştur (81,83,84).

Çalışmamızda, 7-11 yaş grubu bütün işitme engelli çocukların psiko-sosyal gelişim ölçeğinden aldıkları puanlar normal yaşlılarıyla karşılaştırıldıklarında, işitme engelli çocukların normal işiten yaşlılarına göre anlamlı derecede düşük psiko-sosyal gelişime sahip oldukları görülmüştür. İşitme engelli çocuklar iletişim sorunları yaşadıkları için kişisel-sosyal becerileri etkilenmekte ve bu durum çocukların bulunduğu toplum içinde bağımsız yaşayabilen, sağlıklı etkileşimler kurabilen ve üretken bireyler olarak katılımcı olmalarında engelleyici durum oluşturmaktadır. Ayrıca özürlerinden dolayı toplum tarafından soyutlandıkları için, kişilik gelişimlerinin etkilendiği ve psiko-sosyal gelişimlerinin gerilediği düşünülmektedir. Göktepe'nin ve Uğurlu'nun yapmış oldukları çalışmalarda 7-11 yaş grubu işitme engelli çocukların, normal işiten yaşlılarına göre psiko-sosyal gelişim açısından daha düşük gelişim gösterdikleri saptanmıştır. Göktepe'nin aktardığına göre, Tanksley (1993), çocukların işitme yitiminden dolayı, normal işiten çocuklardan daha az sosyal iletişim kurduklarını, bu nedenle sosyal gelişimlerinde gecikme görüldüğünü belirtmektedir. Yine Göktepe'nin aktardığına göre; Broadway 5-20 yaş arası 92 işitme engelinin sosyal gelişimlerini inceleyen araştırmasında işitme engellilerin sosyal gelişimlerini

normal işiten yaşlılarından % 20 daha düşük bulmuştur. Literatürdeki diğer çalışmalar incelendiğinde dil gelişiminden önce ortaya çıkan işitme yitiminin, psiko-sosyal gelişimin gecikmesine neden olduğu görülmektedir (2,12,21,24,32,85,86).

Çalışmamızda; yaş ile psiko-sosyal gelişim arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için farklı yaşlardaki normal işiten çocukların toplam ölçek puanları karşılaştırılmış ve yaş ile birlikte psiko-sosyal gelişiminde arttığı saptanmıştır. Psiko-sosyal gelişim puanı, 7 yaş normal işiten çocuklarda ortalama 69.1 ± 7.4 ; 8 yaşta 77.7 ± 12.1 ; 9 yaşta 89.5 ± 7.8 ; 10 yaşta 99.6 ± 12.7 ve 11 yaş çocuklarında 103.8 ± 6.9 olarak bulunmuş ve yaşlar arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p=0.000$). Göktepe'nin çalışmasında 7 yaş normal işiten çocukların ortalama psiko-sosyal gelişim puanının 70.7 ± 10.4 , 11 yaş çocuklarının ise 88.9 ± 8.8 olduğu belirlenmiştir. Çocuklarda psiko-sosyal gelişim bağımlılıktan bağımsızlığa, bencil davranıştan işbirliğine doğru gelişmektedir. Yaş artması ile bu gelişmeler çocuğun dürtü ve eğimlerini sınırlayarak çevreye uyumlu davranmasını ve kendi kendini yönetmesini sağlamakta bunun sonucu olarak da psiko-sosyal gelişim ilerleme göstermektedir. Başaran, Eratay, Göktepe, Çimen ve Yörükoğlu yapmış oldukları çalışmalarda yaş attıkça psiko-sosyal gelişimin arttığını saptamışlardır. Aral'ın, 9 ve 14 yaşındaki çocuklar üzerinde yapmış olduğu çalışmada, yaş arttıkça çocukların yaratıcılık düzeylerinin arttığı bulunmuştur. Çalışmamız literatürde karşılaşılan bilgileri destekler nitelikte olup, yaş arttıkça psiko-sosyal gelişimin de arttığı belirlenmiştir (7,8,21,52,53,81).

İşitme engelli çocuklarda; yaş ile psiko-sosyal gelişim arasındaki ilişki incelendiğinde yaş ile birlikte ortalama psiko-sosyal gelişim puanının arttığı görülmektedir. Bu çalışmada ortalama ölçek puanının 7 yaş çocuklarında 53.6 ± 2.4 ; 8 yaşta 57.3 ± 3.8 , 9 yaşta 61.1 ± 0.5 , 10 yaşta 62.1 ± 14.4 ; ve 11 yaş çocuklarında ise 71.1 ± 18.8 olduğu saptanmıştır. Göktepe'nin yaptığı çalışmada da 7 yaş işitme engelli çocukların aritmetik ortalaması 61.7 ± 7.41 , 11 yaş çocuklarının ise 73.2 ± 7.2 olarak bulunmuştur. Ancak çalışmamızda 7-11 yaş grubu işitme engellilerde, yaşların ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak

anlamalı bulunmamıştır. Bu durum Göktepe'nin çalışmasından farklı olarak 7, 8, 9, 10 ve 11 yaşındaki işitme engelli çocukların araştırma kapsamına alınması ve yaş aralığının sık olması ile açıklanabilir (21).

Normal işiten ve işitme engelli çocuklarda yaş grupları ile psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönde korelasyon olduğu saptandı. Ölçek alt boyutu olan maddi özerklik, kişisel özgürlük, yer değiştirme, boş zaman faaliyetleri, para kullanımı, sosyal yaşama uyum ve anne-baba ile ilişkilerde yaş arttıkça psiko-sosyal gelişimin arttığı saptanmıştır. Okuma ve kitap ilgileri ile yaşlıları ile olan ilişkilerinde ise normal işiten çocuklarda yaş arttıkça herhangi bir değişiklik gözlenmezken; işitme engelli çocuklarda negatif yönde korelasyon bulunduğu görülmüştür. Bu durum, yaşın ilerledikçe çocukların yaşlıları ile iletişime geçmek veya kitap okumak yerine sinemaya gitmek, koleksiyon yapmak gibi daha farklı sosyal etkinliklere yönelmesi şeklinde açıklanabilir. Çalışmamızda psiko-sosyal gelişim ölçeğindeki bu etkinlikler ile ilgili verilen cevaplara bakıldığında, yaşın ilerlemesi ile bu bölümdeki ölçek puanının da arttığı saptanmıştır.

7-11 yaş grubu işitme engelli çocuklar, normal yaşlılarıyla ölçek alt boyutu olan “Maddi Özerklik” bölümünden aldıkları puanlar açısından karşılaştırıldıklarında; bütün yaş dönemlerinde aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; ($p=0.095$, $p=0.159$, $p=0.795$, $p=0.228$, $p=0.242$). Maddi Özerklik bölümünün alt grupları incelendiğinde yemek yeme, temizlik, giyinme ve yatma-uyuma gibi bireysel gereksinimlerden oluştuğu görülmektedir. Bu sonucun, işitme engelliler okulunun yatılı olması nedeni ile çocukların bireysel gereksinimlerini daha çok kendilerinin karşılamasından kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Okul çalışması, ev işlerine yardım konularında kendi kendine yeterli olma ve yönetebilmeyi sorgulayan ölçek alt boyutu “Kişisel Özgürlük” bölümünden alınan puanlar açısından işitme engelli ve normal işiten çocukları karşılaştırdığımızda, bütün yaş dönemlerinde normal işiten çocukların, işitme

engellilere göre daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. İstatistiksel olarak ise tüm yaş dönemleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken, 11 yaş çocuklarında anlamlı bulunmuştur. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; ($p=0.135$, $p=0.118$, $p=0.070$, $p=0.388$, **$p=0.044$**). 11 yaş çocuklarında ortaya çıkan bu fark, yaş ilerledikçe normal işiten çocukların daha bağımsız hareket edebildiklerini, işitme engelli çocukların ise bağımlılık gösterdiği şeklinde yorumlanmıştır. Çalışmamızı destekler özellikle Eratay, çalışmasında 11 yaş çocuklarının, 7 yaş çocuklarına oranla kişisel özgürlükleri konusunda psiko-sosyal gelişimlerinin belirgin bir biçimde arttığını saptamıştır (52).

Göktepe'nin aktardığına göre Özçelik (1982), yer değiştirmeyi, çocuğun yakın ya da uzak aralığa kendi kendine gidebilmesi olarak tanımlamıştır. Çalışmamızda, bu bölümden aldıkları puanlar yönünden gruplar karşılaştırıldıklarında, normal işiten çocukların tümünün, işitme engellilere oranla daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Bu durumun işitme engelli çocukların ailelerinin koruyucu tutumları ve çocukların kendilerini duyu yitimi nedeniyle güvensiz hissetmelerinden kaynaklandığı düşünülmüştür. Bütün yaş gruplarında aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunurken 7 ve 9 yaşlarındaki normal işiten çocukların aritmetik ortalamaları daha yüksek olmasına karşın istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; ($p=0.551$, **$p=0.003$** , $p=0.118$, **$p=0.004$** , **$p=0.000$**). Bu durumun, o yaşlardaki işitme engelli çocuk sayısının az olmasından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Çalışmamızı destekler nitelikte Göktepe çalışmasında; 7 ve 11 yaş dönemi işitme engelli çocuklar ile normal işiten yaşlılarını “Yer Değiştirme” davranış biriminden aldıkları puanlar bakımından karşılaştırdığında gruplar arasındaki farkı istatistiksel olarak anlamlı bulmuştur (21).

7-11 yaş dönemi işitme engelli çocuklar normal yaşlılarıyla, “Boş Zaman Faaliyetleri” davranış birimi açısından karşılaştırıldıklarında, 7 yaş çocuklarında gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken, diğer bütün yaşlarda anlamlı bulunmuştur. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; ($p=0.227$, **$p=0.019$** , **$p=0.019$** , **$p=0.007$** , **$p=0.002$**). Bu sonuç yaş ilerledikçe, normal işiten

çocukların psiko-sosyal gelişimleriyle birlikte boş zaman etkinliklerini daha bağımsız olarak yerine getirirlerken, işitme engelli çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin daha yavaş olması ve boş zamanlarını değerlendirebileceği etkinliklerin sınırlı olması şeklinde yorumlanmıştır. Göktepe ve Eratay araştırmalarında, çalışmamızı destekler nitelikte, 11 yaşındaki çocukların boş zaman faaliyetleri konusundaki alışkanlıklarında 7 yaşındakilere göre belirgin bir artış olduğunu saptamışlardır (21,52).

Çalışmamızın bu bölümünde, 7-11 yaş grubu işitme engelli çocuklar, “Para Harcama ve Faydalanma” bölümünden aldıkları puanlar bakımından normal yaşlıları ile karşılaştırıldığında tüm yaş dönemlerindeki normal işiten çocukların puanlarının işitme engellilere göre yüksek olduğu saptanmıştır. Para harcama ve faydalanma davranışının gelişmesinde, iletişim becerilerinin ve özellikle de dil etkeninin çok önemli bir yeri vardır. İşitme engelli çocuklar ise iletişim sorunu yaşadıkları için bu davranışın kazanılması gecikmektedir. Göktepe, çalışmasında bu çalışmayı destekler nitelikte 7 ve 11 yaş normal işiten ve işitme engelli çocuklar arasındaki farkı istatistiksel olarak anlamlı bulmuştur (21).

Çocuğun okuma alışkanlığının olup olmadığı ve kitaplara karşı ilgisinin değerlendirildiği “Okuma ve Kitap İlgileri” davranış biriminden aldıkları puanlar açısından gruplar birbirleri ile karşılaştırıldıklarında; bütün yaş dönemlerinde normal işiten çocukların, işitme engelli çocuklara göre daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. İşitme sorunu olan çocuklar iletişim eksikliği yaşadıkları için okuma ve yazmayı öğrenmede gecikme gösterebilmekte ve çocukta meydana gelen bu gerilemenin onun okul başarısını da etkileyebildiği düşünülmektedir. İşitme yitimi bulunan birçok çocukta öğrenme düzeylerinin yaş ve sınıf ortalamalarına göre düşük olduğu görülmüştür. Yine bu çocukların okuduğunu kavrama ve yazma ile ilgili de güçlüklerle sahip oldukları saptanmıştır. Schum, işitme yitimi bulunan çocukların yaklaşık olarak % 40’ında eğitim sorunları, Holt ve arkadaşları ise % 9’unda öğrenme yetersizlikleri bulunduğunu belirtmiştir. Olusanya, Şipal, Smith, Öztürk, Göktepe’nin araştırmalarında işitme engelinin okul başarısını olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Uğurlu, araştırmasında

işitme engelli çocukların kitap okumaya karşı ilgisiz olduklarını, okumak istediklerinde ise kitap seçme konusunda yardıma gereksinim duyduklarını ve okul başarılarının düştüğünü saptamıştır (1,2,11,8,21,44,51,67,86,87).

Çalışmamızda “Sosyal Yaşama Ait İlgiler” bölümünden alınan puanlar yönünden gruplar karşılaştırıldıklarında, normal işiten çocukların aritmetik ortalamalarının işitme engellilere göre oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bütün yaş dönemlerinde gruplar arası fark istatistiksel olarak anlamlı bulunurken yalnız 9 yaş çocuklarında istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (**p=0.050**, **p=0.002**, p=0.152, **p=0.004**, **p=0.000**). İşitme engeliyle birlikte sosyal ilgi ve becerilerin de gerilemekte ya da çok geç gelişmekte olduğu düşünülmektedir. İşitme yitimi aynı zamanda konuşma ve iletişim bozukluklarına yol açtığından çocuğun sosyal yaşamını da olumsuz yönde etkilemektedir. İşitme engelli çocukların sınırlı bir çevrede büyümelerinden dolayı da, normal işiten yaşlılarına göre daha az sosyal yaşama uyum gösterdikleri bilinmektedir. Ayrıca sosyal uyum ve yeterlilik düzeylerinin de normal yaşlılarına oranla daha geri olduğu bildirilmektedir. Şipal, 7-11 yaş arası işitme engelli ve normal işiten çocukların sosyallik düzeylerini karşılaştırmış ve işitme engelli çocukların sosyallik düzeylerini, normal işiten çocuklara göre daha düşük olduğunu saptamıştır. Göktepe çalışmasında 7 ve 11 yaş işitme engelli çocukları “Sosyal Yaşama Ait İlgiler” bölümüne göre normal işiten yaşlılarıyla karşılaştırdığında 7 yaş çocuklarındaki farkı istatistiksel olarak anlamlı bulurken, 11 yaş çocuklarındaki farkı anlamlı bulmamıştır (1,2,5,13,21).

Çalışmamızda “Anne, Baba İle İlişkiler” davranış birimi açısından 7-11 yaş grubu işitme engelli ve normal işiten çocuklar karşılaştırıldıklarında, tüm yaş dönemlerinde gruplar arası fark anlamlı bulunurken 9 yaş çocuklarında ise anlamlı bulunmamıştır. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; (**p=0.011**, **p=0.001**, p=0.895, **p=0.010**, **p=0.046**). Aile; ilk toplumsallaşma sürecini oluşturan, kendine özgü benzer, görgü, inanç ve değerlere sahip; sürekli iletişim ve etkileşim içinde bulunan insanların oluşturduğu temel sosyal bir gruptur. Çocuk doğumu ile birlikte “aile” kurumunun içinde yaşamaya başlar ve çevresine uyumu için gerekli

olan sosyal değerleri, inanç ve tutumları öncelikle anne-babasının aracılığıyla öğrenir. Anne-baba-ocuk üçgeninin etkileşimi sonucunda bireyselliğin belirlenmesindeki ilk temeller atılmış olur. İşitme engelli çocuklar ise iletişim sorunları yaşadıkları için aile içi etkileşimde sorunlar yaşayabilirler. Çalışmalarda işitme yitimi bulunan çocuklardaki iletişim eksikliğinin anne ve babayı hayal kırıklığına uğrattığı ve bu durumun daha sonra dairesel bir şekle dönüşüp çocuğu olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir. Göktepe çalışmasında, 7 ve 11 yaş dönemi işitme engelli ve normal işiten çocukları “Anne, Baba İle İlişkiler” davranış birimi açısından karşılaştırdığında 7 yaş çocuklarında aradaki farkı anlamlı bulmazken, 11 yaş çocuklarında ise anlamlı bulmuştur. Göktepe’nin aktardığına göre ise, Kricos (1982) ve Goss’ un (1970) yapmış olduğu çalışmalarda işitme yitimi bulunan çocukların ailelerinin, işitme yitimi konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ve çocukla iletişimde sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir (7,21,24,89,90).

Çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinin farkında olmaları yakın ilişkiler kurmaları bakımından oldukça önemlidir. İkilili ilişki kurma sosyalleşmenin içinde önemli bir yer alır, iletişim becerilerinin ve duygusal gelişimin kazanılmasında temel yeteneklerin ortaya çıkmasını sağlar. Özellikle yaşıt iletişimi çocukların gelişim becerilerinin kazanılmasını önemli derecede etkilemektedir. Çalışmamızda 7-11 yaş grubu işitme engelli ve normal işiten çocukları “Yaşıtları İle İlişkiler” davranış birimi açısından karşılaştırdığımızda; aradaki fark 11 yaş çocuklarında anlamlı bulunurken diğer yaş dönemlerinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yaşlar için sırasıyla p değerleri; ($p=0.227$, $p=0.688$, $p=0.092$, $p=0.350$, **$p=0.000$**). Bu durum yaşın ilerlemesi ile çocuğun evre ile iletişim sorunlarının arttığını düşündürmektedir. Literatürde yer alan diğer çalışmalarda da işitme yitimi bulunan çocukların dil yeteneklerinin gecikmesinin sosyal becerileri etkilediği ve yaşıt iletişimini daha karmaşık bir hale sokarak aralarındaki etkileşimi zarara uğrattığı belirtilmektedir (1,21,68).

Normal işiten ve işitme engelli çocukların cinsiyet farkının karşılaştırılmasına bakıldığında normal işiten kız çocuklarının, işitme engelli kız çocuklara, normal

işiten erkek çocuklarının da işitme engellilere göre yüksek puan aldıkları görülmüş ve aradaki fark istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur (**p=0.003, p=0.000**). Her iki sosyo-ekonomik düzeydeki normal işiten ve işitme engelli gruplar karşılaştırıldığında, normal işiten çocukların işitme engellilere göre daha yüksek puan aldıkları ve aralarındaki farkın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (**p=0.000, p=0.000**). Bu durumun nedeni olarak ise, işitme duyusunun çocukların psiko-sosyal gelişimini etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu düşünülmüştür. Çocukların normal gelişimleri için uyaranlara gereksinimi olduğu, özellikle işitsel uyaranların çocuğun psiko-sosyal gelişiminde önemli yer tuttuğu bilinmektedir. Uyaran eksikliği sonucu işitme engelli çocuklarda iletişim sorunları ortaya çıkmakta ve sosyal yaşamları etkilenmektedir. Bunların sonucunda da psiko-sosyal gelişimlerinin geri kaldığı düşünülmektedir.

BÖLÜM 7

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

7.1. SONUÇLAR

Zonguldak Uzun Mehmet İşitme Engelliler İlköğretim Okulu'ndaki işitme engelli çocuklar ile Bahçelievler İlköğretim Okulu'ndaki normal işiten çocukların psiko-sosyal gelişimlerini karşılaştırmak amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

1. Araştırmaya katılan çocukların tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde; işitme engelli grubun % 46.7'sinin 11 yaşında; % 73.3'ünün erkek ve % 50.0'nin orta sosyo-ekonomik düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca işitme engelli çocukların % 90.0'ında işitme sorununun doğuştan ortaya çıktığı ve % 13.3'ünün kardeşinde de işitme yitimi bulunduğu saptanmıştır.
2. Her iki grupta, araştırmaya katılan erkek çocukların puan ortalamasının kızların ortalamasından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca her iki grupta da orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların puanının, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
3. Normal işiten ve işitme yitimi bulunan çocukların psiko-sosyal gelişim ölçeğinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde, tüm yaşlarda, grupların ortalaması arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur
4. Normal işiten ve işitme engelli çocuklarda, yaş ile psiko-sosyal gelişim ölçeği toplam puanı arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönde korelasyon olduğu görülmüştür. Yaş arttıkça psiko-sosyal gelişimin arttığı saptanmıştır.

5. Araştırmaya katılan çocukların psiko-sosyal gelişim ölçeği alt boyutları olan “Kişisel Özgürlük”, “Yer Değiştirme”, “Boş Zaman Faaliyetleri”, “Para”, “Okuma ve Kitap İlgileri”, “Sosyal Yaşama Ait İlgiler”, “Anne, Baba İle İlişkiler”, “Yaşlıları İle İlişkiler” bölümünden aldıkları puanlar incelendiğinde, normal işiten çocukların işitme engellilere göre daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır.

6. Araştırmaya katılan çocuklar cinsiyete göre karşılaştırıldığında, normal işiten kız ve erkek çocuklarının, işitme engelli gruba göre daha yüksek puan aldıkları belirlenmiş ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

7. Araştırmaya katılan çocukların sosyo-ekonomik düzeylerine bakıldığında, orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki normal işiten çocukların, işitme engellilere göre daha yüksek puan aldıkları saptanmış ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

7. 2. ÖNERİLER

İşitme engelli çocuklar ile normal işiten çocukların psiko-sosyal gelişimlerini karşılaştırmak amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1. İşitme yitiminin, toplumda sık görülen ve engellenebilen bir sorun olması nedeni ile koruyucu çalışmalara daha fazla önem verilmelidir. Bu ise genetik danışmanlık, akraba evliliğinden kaçınılması, doğum öncesi yeterli bakım, enfeksiyon kontrolü, yeterli ve dengeli beslenmenin sağlanması, bağışıklığın artırılması, ototoksik ilaç kullanımının azaltılması konularında eğitim verilmesi ile olasıdır. Bu konularda tüm toplumun bilinçlendirilmesi için multidisipliner ekip anlayışı içinde eğitim kampanyaları başlatılarak gerekli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması önerilmektedir.
2. İşitme yitimi nedeniyle işitme duyusunda meydana gelen eksiklik, dilde ve konuşmada, dolayısıyla da karşılıklı iletişimde eksiklik ortaya çıkarmaktadır. Özellikle işitme yitimi, dil gelişiminden önce ortaya çıkmışsa bu durum çocukların konuşma ve iletişim becerilerini derinden etkilemekte ve psiko-sosyal gelişimlerinin de geri kalmasına neden olmaktadır. Çocukların psiko-sosyal gelişimlerini güçlendirmek için işitme yitiminin erken dönemde tanısı konularak gerekli özel eğitimsel girişimlere başlanılmalıdır. Bunu sağlamak için de yeni doğanlara işitme taraması programları başlatılması önerilmektedir.
3. İşitme engelli çocukların bağımsızlıklarını güçlendirmek ve sorumluluk alan bireyler haline gelmelerine yardımcı olabilmek için, ebeveynler ve öğretmenlerle iletişime geçilerek kendileriyle ilgili karar verme olanaklarının tanınması önerilmektedir.
4. İşitme engelli çocukların psiko-sosyal gelişiminin ilerlemesinde, anne ve baba tutumlarının önemi vardır. Genelde kabullenmiş, çocuğuna karşı sevecen, bağımsız olması yönünde destekleyici, başarılı olması yönünde güdüleyici

ailelerin işitme engelli çocuklarının, daha iyi bir psiko-sosyal gelişime sahip olabilecekleri düşünülmektedir. Ailelere çocuğunun özrünü kabul edip, yeterli ya da yetersiz olduğu alanları değerlendirerek sağlıklı iletişim kurmalarına yönelik bilgilendirme yapılmalıdır. Bu nedenle, ailelerle iyi iletişim kurularak, okul-aile-hemşire işbirliğinin sağlanması önerilmektedir.

5. İşitme engelli çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde, arkadaş ilişkileri de önemlidir. Anne, babalar, eğitimciler ve sağlık çalışanlarına, bu çocukların yaşatları ile birlikte başarılı olabilecekleri uygun ortam sağlamaları önerilmektedir.

6. İşitme engelli çocuklar, sosyal yaşama uyumda zorlanmakta ve kendilerini toplumdan soyutlamaktadır. Toplumun işitme engeli konusunda yeterli bilgi sahibi olmaması da çocuğun toplum tarafından kabul edilmeyen bir birey olarak yetişmesine neden olmaktadır. Bu nedenle işitme engelli bireylerin topluma tanıtılarak kendilerinin ve ailelerinin toplum tarafından kabulü sağlanmalıdır. Basın-yayın ve diğer kuruluşlar aracılığıyla sosyal çevrenin aydınlatılması, konuyla ilgili broşür kitapçıkların hazırlanması önerilmektedir.

7. Anne, baba ve öğretmenler ile iletişime geçilerek, işitme engelli çocukların, okul içinde ya da dışında, kamp, gezi gibi birçok faaliyete katılması, sosyal iletişimlerinin yanı sıra, sosyal becerileri ve sosyal yaşantılarının da üzerinde durularak psiko-sosyal gelişim alanını destekleyici etkinliklerin uygulanması önerilir.

8. Özellikle işitme engelliler olmak üzere tüm okullarda bir okul hemşiresi görevlendirilmelidir. Hemşire, çocuk ve aile ile iyi ilişkiler kurarak, gözlem ve görüşmeler yapıp empati ile dinleyerek onlara danışmanlık hizmetlerinde yardımcı olabilir. Ayrıca, işitme sorunu olan çocuk ve ailelerinin kendi güçlü yönlerini, baş etme yöntemlerini ve destek kaynaklarını tanımalarına yardımcı olmalıdır. Sağlıklı çocukların, engellilere yönelik bilgilendirilmeleri de okul hemşiresi tarafından sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. **Şipal RF.** 7-11 Yaş Arası İşitme Engelli ve Normal İşiten Çocukların Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.
2. **Uğurlu H.** Entegrasyonun 8-11 Yaş Grubu İşitme Engelli Çocukların Psiko-sosyal Gelişimine Etkisinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987.
3. **Durkaya Ş.** İşitme Engelli Çocuğa Sahip Bakım Vericilerin Yaşadıkları Güçlükler. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.
4. **Niskar AS, Kieszak SM, Holmes A, Esteban E, Rubin C, Brody DJ.** Prevalence of Hearing Loss Among Children 6 to 19 Years of Age. The Third National Health and Nutrition Examination Survey 1998 April; 279: 1071-75.
5. **Nobrega MD, Weckx LLM, Juliano Y.** Study of The Hering Loss in Children and Adolescents, Comparing the Periods of 1990-1994 and 1994-2000. International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology 2005 June; 69 (6): 829-38.
6. **Söhmen T, Türkbay T.** Engelli Çocuklar, GATA Basımevi, Ankara, 2003.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

7. **Çimen S.** Ankara'da Üniversite Anaokullarına Devam Eden Beş Altı Yaş Çocuklarının Psiko-sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000.
8. **Başaran F.** Psiko-sosyal Gelişim. 2. Baskı, Ankara, 1992.
9. **Cüceloğlu D.** Yeniden İnsan İnsana. 5. Baskı, Remzi Kitabevi, Ankara, 1993.
10. **Atay M.** İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Temel İlkeler. Özgür Yayınları, İstanbul, 1999.
11. **Öztürk Ö, Sılan F, Oğhan F, Egeli E, Belli Ş, Tokmak A, Egeli A, Harputluoğlu U, Önder Hİ, Zafer C.** Evaluation of Deaf Children in a Large Series in Turkey. International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology 2005; 69: 367-73.
12. **Sılan F, Demirci L, Egeli A, Egeli E, Önder Hİ, Öztürk Ö, Ünal ZS.** Syndromic Etiology in Children at Schools for the Deaf in Turkey. International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology 2004 Nov; 68 (11): 1399-1406.
13. **Newton VE, Macharia I, Mugwe P, Ototo B, Kan SW.** Evaluation of the use of a Questionnaire to Detect Hearing Loss in Kenyan Pre-school Children. International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology 2001; 57: 229-34
14. **Behrman RE, Kliegman RM, Jenson HB.** Hearing Loss. Nelson-Textbook of Pediatrics. 2001; 296: 628-30.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

15. **Bener A, ElHakeem AAM, Abdulhadi K.** Is There Any Association Between Consanguinity and Hearing Loss. International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology 2005 March; 69 (3): 327-33
16. **Tekin M, Cin Ş.** İşitme Kaybının Genetik Özellikleri. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 2002; 55 (3): 211-16.
17. **Hudspeth AJ.** Hearing and Deafness. Neurobiology of Disease. 2000; 7: 511-14.
18. **Smith A.** Preventing Deafness-an Achievable Challenge. The WHO Perspective. International Congress Series 2003; 1240: 183-91.
19. **Mesolella M, Tranchino G, Nardone M, Motta S, Gali V.** Connexin 26 Mutations in Nonsyndromic Autosomal Recessive Hearing Loss: Speech and Hearing Rehabilitation. International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology. 2004 August; 68 (8): 995-1005.
20. **Yoshikawa S, Ikeda K, Kudo T, Kobayashi T.** The Effects of Hypoxia, Premature Birth, Infection, Ototoxic Drugs, Circulatory System and Congenital Disease on Neonatal Hearing Loss. Auris Nasus Larynx 2004 December; 31 (4): 361-68.
21. **Göktepe D.** 7 ve 11 Yaş Grubu İleri Derecede İşitme Engelli Çocuklarda İşitme Engelinin Psiko-sosyal Etkilerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Eğitim Odyolojisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

22. İşitme Kayıplı Çocuğun Sosyal Çevresiyle Olan İletişimi. Aile Eğitim Seti- İşitme Engelli Çocuklar, 1997.
23. **Duaman R, Daubech Q, Gavılan I, Colmet L, Delaroche M, Michas N, Baldet F, Saget F, Diallo A, Duriez F, Olegaray F, Soriano V, Debruge E.** Long-Term Outcome of Childhood Hearing Deficiency. Acta Otolaryngology 2000; 120: 205-8.
24. **Tanju E.** İlkokul 4. ve 5. Sınıfa Devam Eden Normal ve İşitme Engelli Öğrencilerde Benlik Kavramının Gelişiminin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995
25. **Altuğ, Şenocak.** Otolarengoloji. Kulak Burun Boğaz Hastalıkları Ders Kitabı. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1983.
26. **Karaaslan A.** İşitme ve Dinleme. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 1994 Ocak-Nisan; 10 (1): 63-9.
27. **Williams L.** Nursing Care of the Child With a Disorder of the Eyes or Ears. Maternal and Child Health Nursing Care of the Childbearing and Childrearing Family 2004; 50: 1529-55.
28. **Johnson PA, Hawkins JC.** Hereditary Hearing Loss and Deafness. The Gale Encyclopedia of Genetic Disorders, Second Edition, 2005.
29. **Jackson DB, Sounders RB.** The Child With Special Needs. Child Health Nursing, Philadelphia, 1993; 20: 459-85.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

30. **Rao RSP, Subramanyam MA, Nair NS, Rajashekhar B.** Hearing Impairment and Ear Diseases Among Children of School Entry Age in Rural South India. *International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology* 2002; 64: 105-10.
31. **Dereköy FS.** Etiology of Deafness in Afyon School for the Deaf in Turkey. *International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology* 2000 September; 55 (2): 125-31.
32. **Egeli E, Çiçekci G, Silan F, Öztürk Ö, Harputluoğlu U, Onur A, Egeli A, Yıldız A.** Etiology of Deafness at the Yeditepe School for the Deaf in İstanbul. *International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology* 2003 May; 67 (5): 467-71
33. **Esmer N, Akıner N, Karasalihoğlu AR, Saatçi MR.** Klinik Odyoloji. 1. Baskı, Ankara, 1995.
34. **Martin D, Chava YB.** Negotiating Deaf-Hearing Friendships: Coping Strategies of Deaf Boys and Girls in Mainstream Schools. *League for the Hard of Hearing* 2003 July; 29 (6): 511-21.
35. **Roberts C, Hindley P.** Practitioner Review: The Assessment and Treatment of Deaf Children with Psychiatric Disorders. *Journal of Child Psychology Psychiatry* 1999; 40 (2): 151-67.
36. **Jack A, Shohet MD, Thomas BMD.** Hearing Loss. The Invisible Disability 1998 September; 104 (3).
37. **Şenocak D, Kaleli Ç, Saatçi M.** Herediter İşitme Kayıpları. *Otorinolaringoloji Baş ve Boyun Cerrahisi. Nob. T. K.* 2000; 52: 1075-87.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

38. **Riga M, Psarommatis İ, Lyra C, Douniadakis D, Tsakanikos M, Neou P, Apostolopoulos N.** Etiological diagnosis of Bilateral, Sensorineural Hearing İmpairment in a Pediatric Grek Population İnternational Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology 2005 April; 69 (4): 449-55
39. **Cingi E.** Kulak Burun Boğaz Hastalıkları. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Uğur Matbaası Yayınları, Eskişehir, 1982
40. **Akyıldız N.** Kulak Hastalıkları ve Mikrocerrahisi. Bilimsel Tıp Yayınevi, Ankara, 2002, s. 9-35.
41. **Steel KP.** Genetics of deafness. Current Opinion in Neurobiology 1996 August; 6 (4): 520-5
42. **Cummings CW, Fredrickson JM, Harker LA, Krause CJ, Richardson MA, Schuller DE.** Otolaryngology, Head & Neck Surgery. 1998; 148: 2908-23.
43. **McIntosh ED.** Pediatric İnfections: Prevention of Transmission and Disease-İmplications for Adults. Based on the Fourth World Congress on Vaccines and İmmunisation. 2005 March; 23 (17): 2087-9.
44. **Schum R.** Psychological Assessment of Children with Multiple Handicaps Who Have Hearing Loss. The Volta Review 2004; 104 (4): 237-55
45. **Tunçbilek E.** Genetik Hastalıklardan Korunma. Sosyal Pediatri. Katkı Pediatri Dergisi. 2003 Eylül-Aralık; 25 (5-6): 744-7.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

46. **Robin NH, Prucka SK, Woolley AL, Smith RJ.** The Use of Genetic Testing in the Evaluation of Hearing Impairment in a Child. Current Opinion in Pediatrics 2005 December; 17 (6): 709-12.
47. **Ulusal Yenidoğan İşitme Taraması Projesi.** Projeler, 1997.
48. **Janjua F.** Hearing Impairment: Age at Diagnosis, Severity and Language Outcomes. Archives of Disease in Childhood 2005 November; 90 (11): 1207-9
49. **Dirican R, Bilgel N.** Halk Sağlığı: Toplum Hekimliği. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi. 2. Baskı, Bursa, 1993.
50. **Neyzi O, Ertuğrul T.** Doğumsal Sağırlık. Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 200,206.
51. **Akçamete G.** İşitme Engellilerin Eğitiminde Öğretmen El Kitabı. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2003.
52. **Eratay E.** 7 ve 11 Yaş Çocuklarının Yaratıcılıkları ile Psiko-Sosyal Gelişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1993.
53. **Yörükoğlu A.** Çocuk Ruh Sağlığı. Özgür Yayınları, İstanbul, 1994.
54. **Köroğlu E, Güleç C. Sayıl M.** Psikiyatri Temel Kitabı. Ankara, 1997.
55. **Doğan O.** Ruhsal, Cinsel ve Ruhsal-Toplumsal Gelişim Dönemleri. Sağlık Alanında Davranış Bilimleri. Sivas, 1995 Ekim; s.119-28.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

56. **Öztürk MO.** Kişilik Gelişimi. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. Ankara, 1997.
57. **Onur B.** İnsanın Sekiz Çağı. Gelişim Psikolojisi. 5. Baskı, İmge Kitabevi, 2000 Eylül; 68-70.
58. **Geçtan E.** Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar. Metis Yayınları, İstanbul, 2003
59. **Aslay Y.** Psiko-Sosyal Gelişim Aşamaları. Modern Psikolojisi Tarihi. Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2002.
60. **Fidan N, Erden M.** Okul Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Eğitim. Eğitime Giriş. Alkım Yayınları, 2001; s. 131-41.
61. **Conk Z.** Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği El Kitabı. Vehbi Koç Vakfı Yayınları, 1998; s. 16-8.
62. **Üstün E.** 8-11 Yaşlarındaki Çocukların Psiko-sosyal Açından Potansiyellerinin Çocuk-Aile Gözüyle İncelenmesi ve Kuşaklar Arası Çocuk Yetiştirmeye Ait İnançların Karşılaştırılması, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Anabilimdalı, Ankara, 1994.
63. **Implications of Psychosocial Development on the Care of Children.** Home Care Provider 1999 December; 4 (6): 220-2
64. **Acun S, Erten GB.** Çocuk Gelişimi. Gülen Ofset, İstanbul, 1995.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

65. **İlhan N.** Çocukların Dil Edinimi, Gelişimi ve Dile Katkıları. Sosyal Bilimler Dergisi, 2004, s. 155-60
66. **Jakubikova J, Zavodna M.** Early Diagnosis of Hearing Loss in Newborns and Children. International Congress Series 2003 October; 1240: 173-5.
67. **Olusanya BO, Okolo AA, Ijebuola GTA.** The Hearing Profile of Nigerian School Children. International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology 2000; 55: 173-9.
68. **Preisler G, Ahlström M, Tvingstedt AL.** The Development of Communication and Language in Deaf Preschool Children with Cochlear Implants. International Journal of Pediatrics Otorhinolaryngology 1997; 41: 263-72.
69. **Rieffe C, Terwoght MM.** Deaf Children's Understanding of Emotions: Desires Take Precedence. Journal of Child Psychology Psychiatry 2000; 41 (5): 601-8
70. **Üstün B, Akgün E, Partlak N.** Hemşirelikte İletişim Becerileri Öğretimi, Mart, 2005, s. 12-4.
71. **Sterne A, Goswami U.** Phonological, Awareness of Syllables, Rhymes and Phonemes in Deaf Children. Journal of Child Psychology Psychiatry 2000; 41 (5): 609-25.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

72. **Çalışır ZE.** İki Lise ve İki İlköğretim Okulunda 6.-8. Sınıflardaki Öğrencilerde Fiziksel, Psiko-sosyal Gelişim ve İlişkili Faktörler. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003.
73. **Hosie JA, Russell PA, Gray CD, Scott C, Hunter N.** Knowledge of Display Rules in Prelingually Deaf and Hearing Children. Journal of Child Psychology Psychiatry 2000; 41 (3): 389-98.
74. **Çavuşoğlu H.** Çocuk Sağlığı Hemşireliği. Genetik Sorunu Olan Çocuk. Ankara, 1996, Cilt II, s. 20-2
75. **Erefe İ.** Halk Sağlığı Hemşireliği El Kitabı. Vehbi Koç Vakfı Yayınları. 1998, s. 1-4
76. **Çavuşoğlu H.** Çocuk Sağlığı Hemşireliği. Çocuk Sağlığı Hemşiresinin Rolü. Ankara, 1996, Cilt I, s. 17-20
77. **Waldman D, Roush J.** Your Child's Hearing Loss. What Parents Need to Know. 2005 February; 252 (9): 60
78. **Ocakcı A.** Aile Merkezli Bakım. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu.Yayın No:1, Zonguldak
79. **Çavuşoğlu H.** Kronik ve Ölümcül Hastalık Kavramları ile Hematolojik ve Onkolojik Sorunu Olan Çocuk ve Hemşirelik Bakımı. Hürbilek Matbaacılık, 1992.
80. **Sümbüloğlu K, Sümbüloğlu V.** Biyoistatistik. 10. Baskı, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

81. **Aral N.** 9 ve 14 Yaşlarındaki Çocukların Yaratıcılıkları ile Sosyo-ekonomik Düzey ve Cinsiyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 30. Ulusal Psikiyatri Kongresi ve Türk Psikiyatrisinin Genel Sorunları Uydu Sempozyumu, 1994, Eylül, s. 281-6.
82. **Gazeloğlu CE.** İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-sosyal Gelişimine Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000.
83. **Koster A, Bosma H, Lenthe FJ, Kepmen G, Mackenbach JP, Eijk JT.** The Role of Psychosocial Factors in Explaining Socio-economic Differences in Mobility Decline in a Chronically Ill Population: Results from the GLOBE Study. Social Science & Medicine, 2005; 61: 123-32.
84. **Arı M, Bayhan P, Üstün E, Akman B.** Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki 6-8 Yaş Çocuklarının Gelişimsel Değerlendirilmesi.
85. **Chu K, Elimian A, Barbera J, Ogburn P, Spitzer A, Quirk JG.** Antecedents of Newborn Hearing Loss 2003 March; 101 (3): 584-8.
86. **Dyson LL.** The Psychosocial Functioning of School-Age Children Who Have Siblings with Developmental Disabilities. Journal of Applied Developmental Psychology 1999 June; 20 (2): 253-71.
87. **Meadow SG, Mayberry RI.** How Do Profoundly Deaf Children Learn to Read? Learning Disabilities Research & Practise 2001; 16 (4): 222-9.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

88. **Frush HR, İler KK.** Speech and Language Development in Cognitively Delayed Children with Cochlear Implants. Ear and Hearing 2005 April; 26 (2): 132-148.
89. **Çıkrıkçı S.** Durumsal Kriz Yaşayan Ailelerin Gereksinimlerinin ve Bu Gereksinimleri Hemşirelerin Algılayışının Belirlenmesi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.
90. **Dönmezer İ.** Ailede İletişim ve Etkileşim, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1999.

(EKLER)

EKLER DİZİNİ

EK		Sayfa
I	EK I. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER BİLGİ FORMU	92
II	PSİKO-SOSYAL GELİŞİM ÖLÇEĞİ	95
III	PSİKO-SOSYAL GELİŞİM ÖLÇEĞİ ÖZET CETVELİ	132
IV	TEZİN UYGULAMA İZİN YAZISI	133

EK I. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER BİLGİ FORMU

SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı;

Bu araştırma Zonguldak İl Merkezindeki işitme engelli çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin değerlendirilmesi amacıyla planlanmıştır. Alınan veriler bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Sorulara doğru cevap vermeniz çocukların gelişiminin değerlendirilmesinde bize yol gösterici olacaktır. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

**ZKÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği
Yüksek Lisans Öğrencisi
DİLEK KONUK**

Anket No:.....

Mahalle:.....

Yer:.....

Tarih:.....

Görüşmenin başladığı saat:...../(saat/ dakika)

BİLGİ FORMU

Çocuğun:

1. Adı ve soyadı:

.....

2. Doğum tarihi:

... ..

3. Yaş:

.....

4. Cinsiyet

a) Kız

b) Erkek

5. Şu an çocuğunuzun herhangi bir işitme problemi var mı?

a) Evet

b) Hayır

(CEVAP B İSE 7. SORUYA GEÇİNİZ)

6. Kaç yıldır işitme problemi yaşıyor?

.....

7. Ailede işitme problemi yaşayan var mı?

a) Evet

b) Hayır

(CEVAP B İSE 9. SORUYA GEÇİNİZ)

8. İşitme problemi yaşayan aile üyesi

a) Anne

b) Baba

c) Kardeş

d) Diğer

9. Ailenizin şu anki aylık geliri

- a) Gelir giderden fazla
- b) Gelir gideri karşılıyor
- c) Gelir giderden az

EK II. PSİKOSOSYAL GELİŞİM ÖLÇEĞİ

1. KENDİ KENDİNİ YÖNETME

A) EVDE

1. Maddi Özerklik

a) Yemek

Madde No		Davranış Maddeleri	Kodlama Örnekleri Ve Eşikleri
1 x	Yiyeceği et yumuşak olduğu zaman onu kendisi bıçakla kesebilir mi?	Dil, haşlama et, sosis, salam, ciğer gibi. Burada söz konusu olan çocuğun herhangi bir şekilde ve herhangi bir yolla eti kendi başına yiyebilmesidir.	— Çok nadir olarak ± Her zaman değil, çoğu zaman + Her zaman
2 (1)	Hangi çeşit et olursa olsun tek başına kesebilir mi?	Biftek, pirzola, tavuk gibi	± Yok* — Çok nadir olarak. Her zaman değil + Her zaman
3 x	Yemekte büyüklere ait bir peçeteyi boynuna bağlayarak kullanır mı?	Havlü veya plastik cinsinden küçük çocuk peçetesi söz konusu değildir.	— Genellikle bir bebek peçetesi kullanır. ± Genellikle çocuklara özgü peçetesi kullanmaz. Çocuğa göre hazırlanmış bir büyük peçeteyi kullanır (ipli, mandallı v.b).
4 (3) *	Masada büyükler gibi peçetesini dizine koyarak kullanır mı?		— Bazen ve üstüne döktüğü zaman ± Bazen. Genellikle fakat üstünü-başını çok kirleterek kullanır. Peçete boynunda olarak. + Hemen hemen her zaman (çoğu zaman)

* Soru cetvelinde “ kodlama örnekleri ve eşikleri” sütununda “ ± yok” yazılı ise, o soruya ait bir cevap için ± ile gösterilen bir kodlamanın yapılmayacağı anlaşılmaktadır.

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
5	İkinci kahvaltısını başkasının yardımı olmadan tek başına yapar mı?	Ekmek, reçel vb. lerini bizzat almak ve basit bir hazırlık isteyen her türlü yemek ihtiyacını örneğin; ekmeğe yağ, reçel sürmeyi, bir şey içmeyi, yoğurt yemeği kendi kendine becermek söz konusudur.	± Yok — Çok nadir olarak. Sadece meyve veya bisküvi. + Hemen hemen her zaman. İkinci kahvaltısını değil ama sabah kahvaltısını hemen her zaman tek başına yapar.
6	Masada yemeğini tabağına kendi mi koyar?	Kendi payına düşeni uygun bir şekilde alması söz konusudur (annenin gözetiminde ya da gözetiminde olmayabilir).	± Yok — Bunu ancak kesilmiş et, börek gibi hazır yemeklerde yapar. + Bazen fakat hangi yemek olursa olsun yapar.
7	Hiçbir kimsenin yardımı olmaksızın yalnız başına basit bir yemeği hazırladığı veya pişirdiği olur mu?	Yumurta, patates haşlama, makarna, pirzola vb. gibi	± Yok — Salam veya soğuk yemekleri hazırlar. Kahvaltı hazırlar (madde 5). + Çok nadir
8	(Ancak 8 yaştan itibaren sorulabilir) Yiyecek ve yemek miktarını kendisi ayarlar mı, ve bu konuda karar vermede serbest bırakılır mı ?		— Muhakkak ki yapabilirdi ama serbest bırakılmaz. ± Bilir, fakat çoğu zaman serbest değildir. Serbesttir, fakat çok iyi bilmez.

b) Temizlik

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
9 x	Kendisine söylenmek koşulu ile ellerini yardımsız yıkar mı?	— Etrafını çok kirletmeksizin sabunla uygun bir şekilde yıkanmak söz konusudur (bu işi yaparken çocuğun izlendiği veya kontrol edildiği kabul edilir).	— Nadir olarak. Çok iyi değil ve etrafı kirleterek. ± Bazen. Etrafı kirleterek. Çok iyi değil. + Hemen hemen her zaman
10 (9)	Ellerini kendisine söylenmeden yıkar mı?	— Örneğin, okuldan döndüğünde ya da yemekten önce (bazen bu işi yaparken kontrol veya takip edildiği kabul edilir).	± Yok — Çok nadir olarak + Çoğu zaman
11 x	Kendine söylemek koşuluyla yüzünü yardımsız yıkar ve kurular mı?	Kulaklarını tek başına yıkamayabilir (bu işi yaparken kontrol veya takip edildiği kabul edilir).	— Çok nadir olarak ± Bazen. Her zaman değil + Her zaman
12 (11) *	Kendisine söylemeye gerek kalmadan yüzünü yıkar ve kurular mı?	Örneğin, sabah okula gitmeden önce (bu işi yaparken kontrol veya takip edildiği kabul edilir).	± Yok — Çok nadir olarak + Çoğunlukla
13 x	Kulaklarını, takip veya hiç değilse kontrol etmek şartıyla kendisi temizler mi?	Bazen, ona bunu yapması gerektiğinin söylendiği kabul edilmiştir.	± Yok — Nadir olarak + Çoğunlukla
14 (13) *	Kulaklarını hiç takip ve kontrol olmadan temizler mi?	Ne temizleme sırasında takip, ne de daha sonra kontrol yoktur (bazen bunu yapmasının kendisine söylendiği kabul edilir).	± Yok — Nadir olarak + Çoğunlukla
15 x	Hiç yardımsız yıkanabilir mi? (ama yıkanmasının kendine söylenmesi, yıkanırken takibi, hiç olmazsa kontrol edilmesi gerekir)	Gerektiği gibi yalnız başına yıkanmak, durulanmak, kurulanmak söz konusudur (yıkanma, banyoda veya banyodan başka bir yerde yapılabilir).	— Nadir olarak ± Bazen veya arada sırada. Her zaman değil. Yalnız başına banyo yapar, fakat çok iyi değil. Yıkanır, durulanır fakat kurulanmaz. + Her zaman

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
16 (15) *	Takip ve kontrol olmaksızın yıkanmasını yalnız başına yapabilir mi?	Ne yıkanma sırasında ne de sonra takip ve kontrol söz konusu değildir.
		— Çok nadir olarak ± Arada sırada + Hemen hemen her zaman
17 (15)	Kendisine söylenmeksizin banyosunu (yıkanmasını) yapar mı?	Banyo yapacağı zamanı kendi kendine belirlemek ve annesinin müdahalesi olmaksızın kendi başına yıkanmak söz konusu (annenin banyo yapan çocuklar için küveti doldurması gerekmez).
		± Yok — Nadir olarak + Hemen hemen her zaman
18 x	Söylemek, izlemek veya hiç değilse kontrol etmek koşuluyla tırnaklarını yardımsız keser ve temizler mi?	Tırnak kesme işini tırnak pensi veya makasıyla gerektiği şekilde yapmak söz konusudur.
		— İstisnai olarak ve kötü bir şekilde. ± Nadiren–bazen. Sadece bir el için yapar. Çok iyi değil. + Hemen hemen her zaman
19 (18) x	Tırnaklarını takipsiz ve kontrolsüz tek başına kesebilir mi?	Kendisine tırnaklarını kesmesi söylenir, fakat takip edilmez
		± Yok — Çok nadir olmaz + Çoğunlukla
20 (18) *	Kendisine söylemeye lüzum kalmadan tırnaklarını keser mi?	
		— Nadir olarak ± Arada sırada + Hemen hemen her zaman
21	Saçlarını yardımsız yıkar, durular ve gerekirse kurular mı?	Bazen bunun kontrol ve takip edilmesi, hatırlatılması kabul edilir.
		— İstisnai olarak, tam değil veya kötü ± Nadiren–bazen. Başını anne sabunlar veya şampuan koyar. + Hemen hemen her zaman

c) Giyinme

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
22	Elbiselerini hemen hemen yardımsız çıkarır mı?	Birkaç küçük konu için yardım kabul edilmiştir (örneğin arka düğmeleri çözme gibi).	— Nadir olarak ± Bazen veya arada sırada. Her zaman değil + Her zaman
23 x	Kendisine bir bir elbiselerini veren ve onları nasıl giydiğini takip eden bir annenin gözetiminde hemen hemen yardımsız olarak giyinir mi?	Birkaç küçük konu için yardım kabul edilmiştir. Örneğin, arka düğmeleri iliklemek.	— İstisnai olarak ± Yalnız Cumartesi ve Pazar günleri. Pek çok konu için yardım edilir. + Hemen her zaman
24 (23)	Kendisine elbiselerini tek tek veren bir annenin gözetiminde, hiç yardımsız olarak giyinir mi?	Elbiselerini hiçbir zaman arkası önüne, önü arkaya gelecek şekilde ters giymez. Ayakkabılarının da sağını sola, solunu sağa giymez. Hiçbir ayrıntı için yardım söz konusu değildir.	— İstisnai olarak ± Yalnız Cumartesi ve Pazar günleri. Yardımsız fakat fena bir şekilde. + Hemen hemen her zaman Annenin gözetimi gerekli değildir. Ancak giyinme bittikten sonra anne inceler ve ufak tefek eksikler için yardım eder.
25 (23-24)	Yardımsız giyinir mi?	Tek başına, hiçbir yardım olmaksızın ve iyi giyinip giyinmediği kontrol edilmeksizin giyinmek söz konusudur.	± Yok — Yalnız Cumartesi ve Pazar günleri. En sonunda kontrol edilmesi gereklidir. + Hemen hemen her zaman yardımsız giyinir.

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
26	Çamaşır değiştirmesi gereken zamanı bilir ve bunu kendi kendine yapar mı?	a) Ya evdeki kurala göre belli bir gün saptayarak çamaşır değiştirir. b) Yahut değiştirmesi gerektiğinde kendisi karar verir (a mı b mi olduğunu belirtiniz).	— İstisnai hallerde ve bilinçsiz ± Bazen veya zaman zaman. Özel kirlenme hallerinde değiştirme kararını kendisi verir (örneğin, çamura batmak, düşmek, ıslanmak gibi). Çoğu zaman tek başına, fakat bilinçsiz. + Hemen hemen her zaman
27	Hangi elbiseyi giyeceğine kendisi karar verir mi?	Elbiseleri anne tarafından hazırlanmaz, verilmez ve işaret edilmez. Zamana ve hava koşullarına göre çocuğun kararlaştırması söz konusudur. Annenin onaylaması gerekmez.	— İstisnai olarak. Görüşünü bildirir. ± Arada sırada. Her zaman sağ duyu ile değil. Annesinin görüşünü sorar. + Hemen hemen her zaman kendisi kararlaştırır.
28	Elbiselerinin söküğünü veya bir düğmesini dikiği olur mu?		± Yok — Oyun cinsinden dikiş veya örgü. Bebek elbisesi. + İstisnai olarak (çok nadiren)

d) Yatma - Uyuma

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
29	Öğle uykusuna yatmaktan kaçınır mı?	Bütün günü uyumadan veya yatakta dinlenmeden geçirmek söz konusudur. — Hemen hemen her gün öğleden sonra uyur. ± Okula gitmediği günler uyur. Bazen veya zaman zaman + Öğle uykusunu istisnai olarak uyur. Tatilde uyur.
30 x	Yatağa yardımsız gider. Fakat anne, baba (veya ikisinden biri) yattıktan sonra ona iyi geceler dilemek üzere yanına gider mi?	Hiçbir maddi yardım söz konusu değildir. — Nadir olarak ± Bazen. Her zaman değil + Her zaman
31 (30) *	Vedalaşma önceden yapılır ve yatağa yalnız mı gider?	Anne, baba yanına hiç gitmezler. Sadece özel hallerde üstünü örtmek veya öpmek için giderler. — İstisnai olarak ve hadise çıkartarak gider. Onun için özel olarak gidilmez, fakat kendisinden küçük kız veya erkek kardeşi öpüldüğü zaman yatakta o da öpülür. ± Çok nadir olarak veya arada sırada yalnız gider. + Ekseri, çoğu zaman
32	Oldukça düzenli bir şekilde (hemen hemen haftada bir defa her zamankinden daha geç) yatar mı ?	Yatma saati bir ziyaret, misafir veya bir radyo ve TV program, vb. dolayısıyla bir saat gecikebilir. — Ayda bir defadan daha az. Alışlagelen den yarım saatten daha az bir gecikme ile. ± Ayda bir iki veya üç defa. Alışlagelenden yarım saat geç.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
33	Saat onbire veya gece yarısına kadar uyumadığı olur mu?	— Büyük tatil veya hafta tatilinden dönüşte. Saat sekizden daha geç yatmaya alışmış çocuklar için 10’a kadar. ± İstisnai olarak (senede bir iki defa). Saat 8’ den önce yatmaya alışmış çocuklar için 10’a kadar. + Arada, sırada

e) Diğer Konular

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
34 x	Oturak kullanmayı tamamen bırakmış mıdır?	— Çok nadir olarak ± Arada sırada. Her zaman değil + Apartmanda hela olmadığı zaman kullanır ve bu işi kendi kendine becerir. Tamamen bırakmıştır.
35 (34) *	Helada kendi işini kendi görür mü?	Hiç bir yardım gerekmez, sadece bazı hallerde pantolon askısına yardım edilir. — Nadir olarak ± Arada sırada. Her zaman değil + Her zaman
36	Ayakkabılarını kendisi boyar mı?	— Gerektiği gibi ve temiz olarak boyamak söz konusudur (bu soru için çocuğa bunu yapmasının gerekli olduğunun söylenmesi de kabul edilmiştir). — İstisnai olarak. Annesi boyadıktan sonra o parlatır. ± Arada sırada. Gerektiği gibi değil. Temiz değil. Fırçalar, fakat boyamaz. + Hemen hemen her zaman

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
37	Havagazını yalnız başına yaktığı olur mu?	Bunu yapma yetkisi verilmiş veya ısıtmak üzere üstüne su koymasına izin verilmiştir. — İstisnai olarak ve izin verilmeksizin. ± Sadece annesinin yanında. Yasaklanmış olduğu halde ve yasağa karşı gelerek. + Nadir olarak veya zaman zaman
38 x	Evde yarım gün yalnız başına kaldığı olur mu?	— İki veya üç saat civarında. — Kendisine çok etraflı talimat bırakmak zorunluluğu olmaksızın evde kalmak söz konusudur (yalnız kaldığı en fazla süre not edilecek). — Bir saatten az. Hasta olunca yatakta. Akşam yattığı zaman. Kendisinden en az iki yaş büyük (iki yaştan daha büyük) kardeşleriyle birlikte. ± Bir ile bir buçuk saat. Sadece bir defa. Kendisinden en çok iki yaş büyük (iki yaş ve iki yaştan daha az büyük) kardeşleriyle birlikte. + Nadir olarak. İki saat. Kendisinden küçük kardeşleriyle birlikte.
39 (38) **	Evde bütün bir gün yalnız başına kaldığı olur mu?	Yemek daha önceden hazırlanmıştır. — Hasta olduğu zaman yatakta. Kendisinden en az iki yaş veya daha büyük kardeşleriyle birlikte. ± Bu bir defa olmuştur. Kendisinden en çok iki yaş büyük kardeşleriyle birlikte. + Nadir olarak. Kendinden daha küçük kardeşleriyle.

2. KİŞİSEL ÖZGÜRLÜK (FAALİYETİNİ KENDİ KENDİNE İDARE ETME YETENEĞİ)

a) Okul Çalışması

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
40	Derslerini kendi kendine çalışır ve öğrenir mi?	— Kendi öğrenir fakat anlatılır. — Dershanelere vb. gidiyorsa bu maddeye puan verilmemesi uygundur.	± Yok — Nadir olarak zaman zaman. Bazen dershaneye gider. + Çoğu zaman kendi öğrenir.
41 (40) ***	Çalışıp çalışmadığını takip ve kontrol etmeksizin derslerini gerektiği şekilde çalışır ve öğrenir mi?	— Artık öğrendikleri anlatılır. — Çocuk hazırlayıcı çalışmaya katılıyor ise anne babanın evdeki müdahalesine göre madde değerlendirilir.	— Nadir olarak. Kötü bir şekilde. ± Arada sırada. Her zaman değil. Her zaman iyi değil. + Sadece yaptığı ödevler tekrarlatılır.
42 x	Ödevlerini yalnız başına yapar fakat ödevleri bitirince onlar kontrol edilir.	Yardım ve izleme olmaksızın bitirmek söz konusudur (çocuk hazırlayıcı çalışmaya katılıyorsa 41. madde aynen uygulanır).	± Yok — Nadir olarak. İzleyerek, yardımsız olarak. + Hemen hemen her zaman. Müsvettenin kontrolü yapılır.
43 (42) ***	Görevlerini tamamen yalnız olarak titizlikle yapar mı?	— Takip ve kontrolsüz, yardımsız ve tahkik etmeksizin. — Burada söz konusu olan konu çocuğun görevi büyük bir dikkat ve titizlikle yapmış olmasıdır. Görevin başarılı olup olmaması söz konusu değildir (çocuk hazırlayıcı çalışmaya katılıyorsa 41. ve 42. maddelerdeki konular uygulanır).	± Yok — Nadir olarak—arada sırada (bazen). Baştan savma. + Hemen hemen her zaman

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
44	Ortaokul öğrencileri için haftalık okul çalışmasını yalnız başına gerektiği şekilde planlar mı ?	— Çok nadir olarak. Kötü bir şekilde. ± Arada, sırada. Çok iyi değil. Planı birine danışarak yapar. + Hemen hemen her zaman (çoğu zaman)

b) Ev işlerine yardım

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
45 *	Evlerine yardım ettiği olur mu? (hangi çeşit yardım olduğunu belirtiniz).	± Yok — İstisnai olarak. Tabak bardak kurulamak, sofrayı kaldırmak, çöp tenekesini boşaltmak gibi işlerde yardım etmek, ekmek satın almak. Yardım için değil, oyun amacıyla ev işlerine yardım etkinlikleri. + Nadir olarak.
46	Bir iki yaşındaki küçük bir çocuğa baktığı olur mu?	— Küçük çocukları sever. ± İstisnai olarak. Kısa bir süre çocuğu oynatır ve ona bakar. Oturağa oturtur. Bakar fakat, iyi beceremez. + Nadir olarak bakar.
47	Ufak tefek yararlı işler yapmak elinden gelir mi?	± Yok — Oyunla ilgili şeyler yapar. Büyüklerin ve anne babanın ufak tefek ev işlerine katılmak. + İstisnai olarak, nadir olarak

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
48 (45) **	Gerektiği zaman evin sorumluluğunu üzerine alır mı?	— Ev işleri, çarşı–pazar yemek hazırlama gibi örneğin anne hastalandığı zaman bir iki gün süre ile. ± Yok — Sadece bir alanın sorumluluğunu alır. Kendisinden en az iki yaş büyük kardeşleriyle sorumluluğu paylaşarak alır. + İstisnai olarak sadece bir defa. Kendisinden en çok iki yaş (iki yaş veya daha az) büyük kardeşleriyle eşit bir sorumluluk taşıyarak alır.

B) DIŞARDA (EVİN DIŞINDA)

1. Yer Değiştirme

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
49 x	Çok kısa bir zaman için oyun, okula gitme, bir alışveriş işini yapmak gibi her ne sebeple olursa olsun sokağa yalnız başına çıkabilir mi?	Evine çok yakın bir yere yolun karşı tarafına geçmeksizin gitmek söz konusudur. — Ablası veya ağabeyi ile sadece şehir dışında oturulduğu zaman çıkar (yazlıkta). ± İstisnai olarak. Pencereden kontrol ve takip edilerek. + Arada, sırada. Kendinden küçük kardeşleriyle.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
50 (49) *	Yolun karşı tarafına yalnız başına geçebilir mi?	Trafiğe dikkat ve eğer varsa yaya geçidinden geçmek söz konusudur. — Abla ve ağabeyiyle. Sadece şehir dışında iken. Pencereden kontrol ve takip edilerek. ± İstisnai olarak. Sadece eve yakın belirli bir veya iki küçük yolu geçer. + Arada sırada. Kendisinden daha küçük kardeşleriyle. Özellikle tehlikeli büyük ana yollar ve dört yol ağzılar, dışında geçer.
51 (49) *	Okula yalnız gider mi?	— Takip veya kontrolsüz sağa sola bakıp zaman geçirmeden. — Hiç kimse onu okula götürmekle görevlendirilmiş değildir. Eğer çocuk okula kardeşleriyle birlikte gidiyorsa onlar olmadığı zaman okula yalnız gidip gitmediğini belirtiniz. — İstisnai olarak. Kardeşleriyle, onlar olmadığı zaman bir başkasıyla. Sadece yolun bir kısmını gider. ± Bazen yalnız başına, bazen eşlik edilerek. Aradaki yolların birini daima yalnız başına. Kendisinden en az iki yaş büyük (iki yaştan daha fazla büyük) kardeşleri ile birlikte, fakat onlar olmadığı zaman yalnız gider. + Kendisiyle birlikte götürmek zorunda olduğu daha küçük kardeşleriyle birlikte. Kendisinden en çok iki yaş büyük kardeşleriyle birlikte, fakat onlar olmadığı zaman yalnız gider.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
52	Kendi yaşındaki arkadaşları ile veya yalnız başına küçük yollarda (sokaklarda) bisikletle dolaştığı olur mu?	Örneğin tatilde şehir dışında ± Yok — Büyük bir bahçede veya avluda. Kendisinden en az iki yaş veya daha büyük arkadaş ve kardeşleriyle. + Nadir olarak. Kendisinden en çok iki yaş büyük arkadaş ve kardeşleriyle.
53	Yalnız başına veya kendi yaşındaki çocuklarla tren yolculuğu yaptığı olur mu?	— En az iki saatlik bir yolculuk söz konusudur. — Çocuğun hiç kimseye bırakılmaması söz konusudur. — Yakın banliyö treni ile. Uçak yolculuğu. Kendisinden en az iki yaş büyük kardeşleri ile birlikte. ± Kendisinden en çok iki yaş büyük kardeşleriyle birlikte. + İstisnai olarak, sadece bir defa. Bakmakla görevlendirildiği daha küçük bir kız veya erkek kardeşle beraber.
54 x	Şehir içinde bildiği bir yere aktarmasız olarak yalnız başına otobüsle gidebilir mi?	— Abla veya ağabeyi ile. ± Sadece bir defa. Kendi yaşındaki arkadaşla. + Nadir olarak. Daha küçük kız veya erkek kardeşiyse.
55 (54) **	Şehir içinde bildiği bir yere gitmek için otobüse binebilir ve aktarma işini kendi başına yapabilir mi?	Burada aktarmayı yapabilmek önemlidir. — Abla veya ağabeyi ile. ± Sadece bir defa. Kendi yaşındaki arkadaşla + Nadir olarak. Daha küçük kız veya erkek kardeşiyse

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
56 x	Şehir içinde bildiği bir yere aktarmasız olarak yalnız başına dolmuşla gidebilir mi?	— Abla veya ağabeyi ile. ± Sadece bir defa. Kendi yaşındaki arkadaşı ile. + Nadir olarak. Daha küçük kız veya erkek kardeşiyle
57 (56) **	Şehir içinde bildiği bir yere yalnız başına dolmuşla gidebilir mi ve tek başına aktarma yapılabilir mi?	— Abla, ağabeyi ile. ± Sadece bir defa. Kendi yaşında arkadaşı ile. + Nadir olarak. Daha küçük kardeşi ile.
58 (54-55) (56-57) **	Şehir içinde daha önce bilmediği bir yere aktarmalı olarak kendisine gerekli açıklama yapılmak koşuluyla yalnız başına otobüs veya dolmuşla gidebilir mi?	— Kendinden büyük kız veya erkek kardeşiyle. ± Yaşıtı olan bir arkadaş ile. Bilmediği bir yere aktarmasız olarak (54, 56'yı birlikte veya ayrı ayrı kapsar). + Sadece bir defa—çok nadir olarak. Daha küçük kardeşleriyle.
59 (54-55-58) ve / ya da (56-57-58) ***	Şehir içinde otobüs veya dolmuşla gidilecek her hangi bir yer için bir plan yaparak en uygun yolu kendi başına kararlaştırmasını ve bunu gerçekleştirmesini bilir mi?	Bir plana göre, bir yerden diğer bir yere gitmek için en pratik aracı bulmayı bilmesi ve saptadığı yola göre kendi başına hareket etmesi söz konusudur. — Plan yapılabilir ama yalnız başına gerçekleştiremez. ± Bunu ancak kendi yaşındaki bir arkadaş ile yapılabilir. + Sadece bir defa, nadir olarak.

2. Boş zaman faaliyetleri

a) Sinema

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
60 x	Sinemaya gider mi?	Okulda, ders saatleri sırasında ya da okul gözetimi dışında sinemaya gitmek söz konusudur.	— Evde veya arkadaşların evinde filmler. TV’ da film. ± Sadece yaşamında bir defa. + Bir defadan fazla. Sadece sinema klübüne gider (sine-klüb veya sinematek).
61	Hiç olmazsa iki ayda bir sinemaya gider mi?		± Yok — Okulda veya okul korumasında filmlere gider. + Normal sayıda fakat çok düzensiz olarak gider. Sadece sinema-klübe (sine-klüb veya sinematek).
62 (60-61) *	Ayda hiç olmazsa bir defa sinemaya gider mi?		— Okulda veya okul korumasında seanslara gider. ± Normal sayıda fakat düzensiz olarak. Sadece sinema-klübe gider. + Sine-klüb, sinematik ve diğer sinemalar
63 x	Göreceği filmleri çocuk anne-babasının onayını almak koşuluyla kendisi mi seçer ?		± Yok — Nadir olarak. Bu konuda kendi fikri vardır ve bazen de telkinlerde bulunur. + Hemen hemen her zaman

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
64 (63) ***	Göreceği filmleri kendi mi seçer?	Anne-babanın onayını almaz, fakat onların bu konudaki ölçülerine uyarak film seçmek söz konusudur. — Kendisinden en az iki yaş büyük kardeşleriyle. ± Sadece bir defa. İzin olmadan seçer. Kendisinden en çok iki yaş büyük kardeşleriyle seçer. + Çoğunlukla kendisi seçer. Kendi yaşındaki arkadaşları ile seçer. + Nadir olarak ± Sadece bir defa
65 x	Yanında büyükler olmaksızın sinemaya yalnız gider mi?	Kendisi ile gidenler 15 yaşından büyük olmamak koşuluyla. ± Yok — Kendisinden küçük kardeş veya arkadaşlarıyla gider. + Sadece bir defa, çok nadir olarak.
66 (65) ***	Sinemaya yalnız gider mi?	— Anne-babanın herhangi bir seçme ölçüsü söz konusu değildir. — Bu, zorunlu olarak çocuğun girişimini gerektirmez (madde 63). — Belirli bir film kategorisi içindeki filmler. Anne-baba filmi daha önce gördükleri zaman. ± İstisnai olarak, örneğin tatilde. + Hemen hemen her zaman
67	13 yaşından aşağı küçüklerin görmemesi gereken filmler dışında hangi film olursa olsun görür mü?	Burada film seçme özgürlüğü değil, sinemaya izin almadan gitme söz konusudur. — Kendisinden en az iki yaş büyük kardeşleriyle. Belirli günlerde daha önceden anne-baba tarafından izin verilerek. ± Sadece bir defa. İzin olmadan. Kendisinden en çok iki yaş büyük kardeşleriyle. + Çoğu zaman
68	Sinemaya yalnız veya arkadaşlarıyla gittiği zaman daha önceden izin alma gereğini duyar mı?	

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
(69)	(62. soruya cevap + veya ± ise sorulacaktır) Sinemaya daha önce saptanan belirli bir gün olmaksızın mı gider?	Örneğin, sinemaya her cumartesi öğleden sonra veya her pazar gibi alışılmış günlerin dışında gitmesi söz konusudur.	± Yok — Sinema klübü üyeliği dolayısıyla belirli bir günde gider. + Sadece büyük tatilde belirli bir gün. Bazen çarşamba ve cumartesi günleri öğleden sonra ve pazar günü (kesin belirli bir gün olmaksızın).

b) Arkadaşlarla Görüşme

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
70 x	Daha önce verilen bir yetki ile okul arkadaşlarını eve davet eder mi?	Burada özenli bir “davet” söz konusu değildir.	— Yaş günü dolayısıyla. Sadece hasta olduğu zaman ödevlerini getirmek üzere eve gelirler. ± İstisnai olarak. Bir veya iki arkadaş veya komşu çocukları, fakat daima aynı kişiler. İzinsiz Sadece büyük tatilde. + Arada sırada
71 (70) *	Daha önceden verilmiş bir izine dayanarak her defasında yeniden izine gerek olmadan arkadaşlarını eve davet eder mi?		— İzinsiz Sadece büyük tatilde. ± İstisnai olarak. Bir iki arkadaş veya komşu çocukları, fakat daima aynı kişiler. + Arada sırada

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
72 x	Daha önceden aldığı bir yetki ile arkadaşlarının evine gider mi?	(Başlangıçta anne-babanın tanımadığı okul arkadaşları) Burada tam bir “davet” söz konusu değildir.	— Yaş günü dolayısıyla. Sadece ödevini götürmek üzere. ± İstisnai olarak. Bir veya iki arkadaş veya komşu çocukları, fakat daima aynı kişiler. Sadece ailenin iyi tanıdığı arkadaşlar. İzinsiz Sadece büyük tatilde. + Arada sırada
73 (72) *	Daha önce verilmiş bir izine dayanarak her defasında yeniden bir izine gerek olmadan arkadaşlarına gider mi?	(Başlangıçta anne – babanın tanımadığı okul arkadaşları) Burada tam bir “davet” söz konusu değildir.	— İzinsiz Sadece büyük tatilde. ± İstisnai olarak. Bir veya iki arkadaş veya komşu çocukları, fakat daima aynı kişiler. Sadece anne-babanın iyi tanıdığı arkadaşlar. + Arada sırada
74 x	Her defasında daha önceden izin almak koşuluyla okuldan eve gelmeden başka yere gidebilir veya eve geldikten sonra çıkabilir mi?	Örneğin, gezmek, şahsi bir alışveriş yapmak, sokakta veya avluda oynamak için.	— Sadece çarşamba veya cumartesi öğleden sonraları veya pazar günü. ± İzinsiz On dakikadan fazla değil. + Nadir olarak
75 (74) ***	Her defasında izin almaya gerek olmadan okul dönüşü eve gelmeksizin başka bir yere gidebilir veya geldikten sonra çıkabilir mi?	Yaptığı şey hakkında izahat verip vermemesi önemli değildir.	± Yok — Kendisine izin verilmeden. İzinsiz On dakikadan fazla değil. + Nadir olarak

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
76	Yanında yetişkin bir kişi olmaksızın kendi başına veya arkadaşlarıyla dışarı çıkar mı?	— En aşağı bir saatlik gezmek — Parka, bahçeye, hayvanat bahçesine gitmek, gezinti, müze veya bir binayı ziyaret etmek söz konusudur. — Yarım saatten az. Kendinden en az iki yaş büyük kardeş veya arkadaşlarıyla. ± İstisnai olarak. Yarım saatten bir saate kadar. Kendinden en çok iki yaş büyük kardeşleriyle veya arkadaşlarla. Sadece büyük tatilde. + Arada sırada
77	Anne babanın izniyle hafta tatili (veya daha uzun bir zaman) geçirmek üzere gençlerden oluşan bir grupla gittiği olur mu?	İzciler veya diğer gruplar ± Yok — Tatil kampları veya çeşitli çocuk kampları. Sadece günü–birliğine çıkış + Sadece bir defa

3. PARA

a) Parayı Harcama

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
78	Alışveriş yapmak veya herhangi bir şey için para ödemek amacıyla (otobüs, dolmuş vs) kendisine para bırakılır mı?	Burada para, açılması mümkün olmayan bir para çantası veya zarf içinde değildir. Parayı istediği kadar alıp harcamak söz konusudur. Para arttığı zaman geriye koyabilir. ± Yok — İstisnai olarak. Para çocuğun açamayacağı bir zarf veya para çantası içindedir. Yalnız annenin yanında. + Arada sırada

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
79	Düzenli bir ayırma olmaksızın istediği gibi harcadığı fakat kullanışı hakkında hesap vermesi gerekli, bir miktar para alır mı?	— Doğum günü, bayram, yılbaşı hediyeleri gibi önemli bir miktar kastedilmemektedir. Zaman zaman ödüllendirme veya belirli bir sebep olmaksızın verilen paralar kastediliyor. — Para, anne-baba veya diğer kişiler tarafından da verilmiş olabilir.	— Annenin yönetmesi ile. İdaresi annenin elinde bulunan kumbara. ± İstisnai olarak. Doğum günü, yılbaşı, bayram hediyeleri. Annenin daha önceki rızasıyla. Annenin yanında. Parayı harcar fakat izinsiz. + Bazen veya arada sırada. Paranın bulunduğu yerden çocuk istediği zaman alabilir.
80 (79) ***	Düzenli bir ayırma olmaksızın istediği gibi harcadığı ve kullanışı hakkında hesap vermediği, bir miktar para alır mı?	— Doğum günü, bayram, yılbaşı hediyeleri gibi önemli bir miktar kastedilmemektedir. Zaman zaman ödüllendirme veya belirli bir sebep olmaksızın verilen paralar kastediliyor. — Para, anne-baba veya diğer kişiler tarafından da verilmiş olabilir.	± Yok — İstisnai olarak. Annenin yönetimi ve rızası ile, annenin yanında. Hesap vermeden harcar, fakat bu konuda kendisine izin verilmemiştir. + Çoğunlukla hesap vermeden. Paranın bulunduğu yerden serbestçe istediği zaman alır.
81 (79) **	Düzenli bir cep harçlığı (haftalık veya aylık) alır ve onu, kullanışı hakkında hesap vermek zorunda olarak, istediği gibi harcar mı?	— Kendisine verilen miktar ne olursa olsun. — Harçlığın miktarı ve süresini belirtiniz.	— Paranın bulunduğu yer annesinin idaresi altındadır. Eskiden harçlık alırdı fakat artık almıyor. Annenin yönetiminde harcar. ± Annenin daha önceki rızasıyla. Annenin yanında. Kendisine izin verilmemiş de olsa harcar. + Paranın bulunduğu yerden istediği zaman alır.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
82 (79-80) ** (81) ***	Düzenli bir cep harçlığı (haftalık veya aylık) alır ve onu hesap vermek zorunda olmadan istediği gibi harcar mı?	— Kendisine verilen miktar ne olursa olsun. — Harçlığın miktarı ve süresini belirtiniz.
		— Annesinin yönetiminde, rızasıyla veya anne ile birlikte harcar. Kendisine izin verilme de harcar. + Arada sırada

b) Faydalanma

(79, 80, 81 ve 82. maddeler başarısız olsa bile 83, 84 ve 85.maddeler uygulanacaktır).

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
83	Alışveriş yaptığı zaman paranın üstünü hesaplamayı bilir mi?	Hangi miktar üzerinde olduğunu belirtiniz.
		± Yok — Bir liraya eşit veya daha az bir miktar. + Nadir olarak. Hesaplamasını bilir, fakat her zaman hesaplamayı düşünmez.
84 x	Parasını harcar mı?	Burada parasını hiçbir surette kullanmayan çocuklar kastedilmemektedir.
		± Yok — İstisnai olarak. Anne-babanın veya diğer kimseler tarafından teşvik edilerek. Hiçbir zaman gerçekleşmediği bazı şeyler almak için saklar (biriktirir, gerçekleştirmez). + Nadir olarak. Mümkün olduğu kadar küçük şeyler için harcar. Parasını büyük alışverişler yapmak için veya hediye almak için saklar ve bunu reel olarak gerçekleştirir.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
85 (84) *	Kendi küçük bütçesini düzenler mi?	Burada hemen alamayacağı, fakat ancak uzun süre sonra alacağı bir şey için para biriktirmek söz konusudur.
		— İstisnai olarak. Anne tarafından mecbur edilerek. Dener fakat başaramaz. ± Nadir olarak. Kısa vadeli (iki veya üç hafta). Telkinle fakat zorunlulukla değil. + Bazen–çoğu zaman

c) Diğer Konular

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
86	Adresini bilir mi?	Tamamen ve duraksamasız bilmek söz konusudur.
		± Yok — Sokağı bilir fakat ev numarasını bilmez. Biliyordu, fakat şimdi bilmiyor.
87	Yalnız saate bakıp söylemekle kalmayıp, bunu günlük hayatında da kullanabilir mi?	— Günlük hayatında saati kullanmasını bilir. — Saati söylemek onun için bir şifre çözmek veya eğlence yolu değil, yararlı bir alışkanlıktır.
		— Henüz öğrenmek durumunda. Sadece yelkovanın ne gösterdiğini bilir. Bizzat saate bakıp söylemeksizin saati tahmin ediyor. Saate bakıp duraksamalı söylüyor ve günlük hayatta kullanmıyor. ± Bakıp söylemeye başladı söyleme hala duraksamalı fakat günlük hayatta kullanmaz. Söyleme otomatikleşmiştir fakat günlük hayatta kullanma azdır.

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
88	Kendi başına bir mektup yazdığı olur mu?	— Nasıl hazırlanacağını bilir ve yazmak konusunda yalnız başına hareket eder. — Yazım tekniği ve yazılış şekli önemli değildir.	— Annenin yardımıyla. ± Önce annesinin kontrolünden geçen bir müsvette hazırlayarak. Sadece yazıyı hazırlar fakat sayfaya yerleştirme, başlama ve bitirme koşullarını bilmez. + İstisnai olarak. Üslup ve düzen doğru değildir.
89	Bir zarfı yalnız başına yazmasını, pullamasını ve postalamasını bilir mi?		± Yok — Sadece pul yapıştırmayı ve postalamayı bilir. + İstisnai olarak. Adres okunabilir, fakat zarfa gerektiği gibi yerleştirilmemiştir.
90 x	Telefona cevap verir mi?	Şaşırmaz, söyleneni anlar, uygun şekilde yanıtlamayı bilir (örneğin, aranan kişinin orada olup olmadığını söylemek gibi).	± Yok — İstisnai olarak. Evde telefon olduğu zaman. Konuşur, fakat yanıt vermez. + İstisnai olarak. Evde telefon olmadığı zaman. Yanıt vermesini bilir fakat bir mesaj almasını bilmez.
91 (90) ***	Telefonu kendi başına kullanabilir mi?	Telefon numaralarını çevirmesini konuşacağı kimseyi istemesini bilmek ve telefon seslerini (meşgul, açık vs) anlamak söz konusudur.	— Numarayı çevirmek gerekir. ± Ona numarayı yazmak gerekir. Kendisi elden geldiği kadar çözer. Telefona ait sesleri anlamaz. Tek başı. kullanmaz. + İstisnai olarak

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
92	Postahane ile ilgili işler yapar mı?	Bir paket veya para göndermek gibi işler söz konusudur. ± Yok — Annesinin veya kendisinden büyük kardeşinin yanında. + Sadece bir defa
93	Tatile gitmek için valizini kendisi hazırlar mı?	Sadece oyuncak ve kitap değil çamaşır vb. gibi kişisel eşyaları da hazırlamak söz konusudur. — Sadece oyuncak ve kitaplarını hazırlar. Almak istediği elbise hakkında fikrini bildirir. ± Sadece bir defa. Annesi yardım eder. + Bir defadan fazla. Sadece hafta sonu gidişleri için gerekli şeylerin hazırlanması. Sadece annesinin daha önceki direktifiyle yapar.

II. İLGİLER

A) OKUMA VE KİTAP İLGİLERİ

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
94	Gördüğü afiş, reklam, film ismi; mağaza tabelası gibi yazıları okumaya çabalar mı?	— Uyarılma suretiyle ± Nadir olarak. Henüz yeni başladı. + Bazen veya zaman zaman. Eskiden okumaya çalışırdı ama şimdi artık yapmıyor (95. den 105 maddeye kadar eğer çocuk 4 puan almış ise bu maddenin değerlendirilmesi ne okursa olsun yine de puan verilir).

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
95 x	Çocuklara ait küçük kitapların resimlerine ilgi duyar mı?	Red Kid, Tommiks, Teksas, Pekosbill gibi kısa metinli resim-kitaplar söz konusudur.
96 (95) **	Çocuklara ait kitapların metinlerine ilgi duyar mı?	Metni okur veya okutur (bizzat kendisinin okuyup okumadığını belirtiniz).
97 (95) ***	Çocuk kitaplarının resimleriyle ilgilenir mi?	Metne büyük bir önem vermeden ilgilenmek söz konusudur (hangi kitapların söz konusu olduğunu belirtiniz).
98 (96-97) ***	Çocuklara ait resimli kitapların bir veya bir kaçını muntazam okur mu?	Metni okuması söz konusudur (hangi renkli kitaplar olduğunu belirtiniz).

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
99 (95-96-97-98)	Gerçek kitap niteliğinde olan kitaplar okur mu?	— Kitabın içinde resimler varsa da tali derecededir (Doğan Kardeş Yayınları, Varlık Çocuk Kitapları, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, Jules Verne Masalları) (en son okuduğu kitaplardan örnek isteyiniz ve en çok okuduğu tipi belirtiniz). — Dener, fakat birkaç sayfa sonra bırakır. Ayşegül, Tenten gibi resimli kitaplar okur. ± İstisnai olarak, nadir olarak. Anne- babanın baskısıyla. + Bazen- çoğu zaman. Çok nadir de olsa bile bitirir (eğer 99. madde başarılıymış (+) ise bundan önceki 4 maddeye verilen cevaplar ne olursa olsun her birine bir puan verilir (—) veya (±) için (***) kuralına uyulur).
100	Okuyacağı kitapları anne-babasının kontrolüyle mi, ya da kontrolü olmaksızın kendisi mi seçer?	Sınıf, okul, şehir kitaplıklarından çocuk kitaplığından veya satın almak suretiyle kitapçılardan seçme söz konusudur. — İstisnai olarak. Anne-babanın telkiniyle. ± Nadir olarak. Kardeşlerinin kitaplığından. Bir arkadaşından ödünç almak suretiyle. + Bazen-çoğu zaman
101	Anne-babanın gazetesine ilgi duyar mı?	— Başlıkları, spor, makaleleri vb. lerini okur. — Gazete ister günlük, ister haftalık olsun muhakkak gerçekten okunacak kısım içermesi gerekir (çocuğun ilgilendiği sütunları belirtiniz). — Sadece resimli tefrikalar ± İstisnai olarak. Okur, ilgilenir ama kendisine yasak edilmiştir. + Nadir olarak-bazen. Bazen Sadece başlıkları, spora ait makaleleri, diğer olayları vs. okur.

Bu soruyu, 99. veya 96. maddeye (bizzat kendisinin okuması koşuluyla), veya 98. maddeye (Ayşegül, Tenten serileri veya benzer kitaplar söz konusu olduğu takdirde) cevap + veya ± ise sorunuz.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
102	Genellikle bir kitabı sonuna kadar okur mu?	Resimli gazeteler, dergiler söz konusu değildir. — İstisnai olarak. Sadece resimli gazete ve mecmuaları. ± Nadir olarak-bazen. Ayşegül, Tenten veya ona benzer serileri. Çocuklara ait küçük kitaplar. Anne babanın baskısı ile. + Hemen hemen her zaman

B) SOSYAL YAŞAMA AİT İLGİLER

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
103 x	Babasının ve gerektirdiği takdirde annesinin mesleğini bilir mi?	Basit olarak sadece mesleğin adını söylemek söz konusudur. — “ Bir büroda çalışıyor” diye cevap verdiği zaman. ± Çok basitleştirilmiş bir adlandırma. Anne de çalıştığı takdirde anne– babadan sadece birinin mesleğinin ne olduğunu bilir.
104 (103) ***	Babasının ve gerekirse annesinin işinin niteliğini bilir mi?	Yeterince açık-seçik bir şekilde söylemek söz konusudur. ± Yok — Bildiğini sanır fakat bilmez. Belirsiz olarak bilir. + Anne babadan sadece bir tanesini bilir.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
105 (103-104) ***	Babasının ve gerekirse annesinin mesleki etkinliklerine ilgi duyar mı? Onların çalışma yaşamı ile ilgili sorunlardan haberdar mı?	Çalışmanın kendisinden ve ortaya koyduğu sorunlardan gereken şekilde haberdar olmak söz konusudur.
		± Yok — Haberdardır, fakat pasif bir şekilde. Düzenli bir şekilde değil. + Anne–babadan sadece bir tanesi için.
106 x	Günlük olaylara belirli bir ilgi duyar mı?	Spor, ilim, politika gibi birkaç alana ilgi duymak söz konusudur.
		— İstisnai olarak ± Nadir olarak. Çok belirsiz bir şekilde. İlgi duymuştur, fakat şimdi duymuyor. + Bazen–çoğu zaman. Sadece bir alana ilgi duyar.
107 (106) *	Günlük (aktüel) spor etkinlikleri veya bilimsel etkinliklerde kendi başına bilgi edinir mi?	Soru sormak, kendi başına radyoyu açıp dinlemek, gazete okumak, bir konuda tartışmak vb. söz konusudur (hangi alanda olduğunu belirtiniz).
		— İstisnai olarak ± Zaman zaman. Eskiden yapardı, fakat artık yapmıyor. + Devamlı bir şekilde.
108 (106) *	Günlük (aktüel) politik olaylar hakkında kendi başına bilgi edinir mi?	— 107. maddenin aynı — Hemen o anda meydana çıkan veya yeni olan aktüalite alanında bilgi edinmek söz konusudur (hangi alanda olduğunu belirtiniz).
		— İstisnai olarak ± Zaman zaman. Eskiden yapardı, fakat artık yapmıyor. + Devamlı bir şekilde.
109 (106) *	Günün duygusal konuları (sinema, tiyatro sanatçıları, ses sanatçıları ve diğer sanatçılar) hakkında kendi başına bilgi edinir mi?	Yukarıda verilen 107 ve 108. inci maddelerde olduğu gibi (hangi alanda olduğunu belirtiniz).
		— İstisnai olarak ± Zaman zaman. Eskiden yapardı, fakat artık yapmıyor. + Devamlı bir şekilde.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
110	Kişiler arasındaki sosyal farkları açık bir tarafsızlıkla ayırmayı öğrenmeye başlamış mıdır?	— Örneğin, okul arkadaşları arasında. — Sosyal, kültürel, ekonomik ve yaşam biçimi açısından bir ayırma söz konusudur. — Bildiğini sanır, yanılır. Arkadaşlarını ayırır, fakat açıkça belirtmez, göstermez. + Sadece ekonomik açıdan. Kişilerin hayat tarzına ait keskin ve soyut açıklamalarda bulunur.

C) DİĞER İLİŞKİLER

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
111	Olağanüstü varlıkların işe karıştığı hikayelere artık inanmayı bırakmış mıdır?	— Mevcut olmadıklarını bilir, fakat yine de inanır. ± İnanmaz, çünkü anne-babası daima bu gibi şeylere karşıdırlar. Yarı yarıya inanır.
112	Okulda kazandığı bilgileri, diğer okuma ve bilgi alma kaynakları yardımıyla derinleştirir mi?	± Yok — İstisnai olarak Bazen anne-babaya bu konuda soru sorar. Sene başında bütün okul kitaplarını önceden okur. + Bazen, zaman zaman. Ansiklopedi ile ilgili yazılar okur. Kendinden büyüklere ait okul kitaplarından yardımcı bilgi araştırır. Fen bilgileri derslerinden sonra deney yapar.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
113	Daha şimdiden büyük dikkat ve kararlar bir koleksiyon yapmaya başlamış mıdır?	Burada söz konusu olan basit bir biriktirme değil örgütlü bir etkinliktir (hangi koleksiyon olduğunu belirtiniz). — Basit bir biriktirme. Büyük kardeş veya babanın koleksiyonuna katılır. ± Büyük kardeş veya babanın yardımıyla. Kısa bir zaman önce koleksiyona başladı. Başlar fakat sürdürmez. + Eskiden yapardı fakat şimdi bu tip etkinlikleri bıraktı.

III. BİREYLER ARASI İLİŞKİLER

a) Anne–Baba İle İlişkiler

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
114	Bundan böyle annesinin ilgisi, bakımı ve dikkatinin sırf kendisine ait olmasını istememekte midir?	Artık annesi için kendisinin dünyanın merkezi olmadığını kabul etmesi söz konusudur. — Bu konuda öncekine oranla çok daha iyidir. ± Bu konuyu daima kabul etmiştir. Çok şey pahasına bu seviyeye erişmiştir.

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
115 x	Daha önce yanılmaz kabul ettiği anne-babasının da yanılabilirliğini anlamaya başlamış mıdır? Anne babasının söylediklerinin tartışılabilirliğini ve bunların “bir Tanrı buyruğu” olmadığını anlamakta mıdır?	— Burada anne-babanın yalan söyleyeceklerini düşünmek söz konusu değildir, fakat yanılabilirlikleri kast ediliyor. “Ona ben asla yalan söylemedim, o halde böyle bir problem söz konusu değildir” gibi bir yanıtla yetinilmez. İtaatsizlik ve saygısızlık hiçbir söz konusu değildir. Bir çocuk ona söylenen şeyin değerini şüphe ile karşılamaksızın da itaatsiz ve saygısız olabilir.	— Anne-babadan birinin sözü daima Tanrı buyruğu gibi kabul edilir, diğer için hiç bir zaman böyle olmamıştır. ± Zaman zaman. Anne-babanın sözü hiçbir zaman Tanrı buyruğu olarak anlaşılmadı. Anne-babadan birinin sözü daima Tanrı buyruğu olarak kabul edilir diğeri, artık değildir. + Anne-babanın sözü artık hiçbir zaman Tanrı buyruğu değildir. Fakat başka birisi (öğretmen, büyükanne, büyükbaba, büyük kardeş gibi) böyle kabul edilir. — Ayrılmak için fırsat yoktur. Önceki ayrılmalara oranla daha az sorun yapmaktadır. ± Zaman zaman. Kendisi gittiği zaman olay çıkartmaz, fakat anne-baba gittiği zaman çıkarır. Sadece kısa bir ayrılık olduğu zaman sorun yapmaz. Anne-babadan biri için sorun yapar. Mesele yapmaz, hiçbir şey söylemez fakat ağlamaklı olmaktadır. Hiçbir zaman olay yaratmadı. + Artık hiçbir şekilde sorun yapmıyor.
116	Artık anne-babadan bir zorluk çıkarmadan ayrılmayı kabul eder mi?	Anne-babanın çocuğu yalnız bırakması gerektiği anlarda, zorluk çıkarmaması söz konusudur.	

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
117 (115) ***	Anne-babasının söyledikleri veya yaptıkları hakkında oldukça yerinde yargılar vermeye başlamış mıdır?	Hüküm vermek, beğenmek veya beğenmemek anlamını kapsar. — Yargı verir fakat tam yerinde değildir. ± Anne-babadan sadece birisi için. Çok küçük ayrıntılar hakkında da hükümler verir. (eğer 117. madde başarılıymış ise (+), ve 115. madde başarılmamış ise (—) iki madde hakkında ancak bir puan veriniz. İki ± şüpheli)
118	Ortak ilgi konularında baba ile tartışılır, herkes kendi görüşünü öne sürer mi?	Burada eşitlik anlayışı içerisinde karşılıklı fikirlerini söylemek ve tartışma yapmak söz konusudur. Küçük bir çocuğun bilgi almak için kendinden büyük bir kimseyle konuşması anlamında değildir (hangi konu hakkında olduğunu belirtiniz). — Anne veya kendinden büyük kardeşler ile. Babasından bilgi ister ve ona sorular sorar. ± İstisnai olarak— nadiren Tartışmaya benzer bir biçimde bilgi ister. + Bazen veya zaman zaman
119	Anne-baba artık ona bedensel cezalar vermeyi bırakmışlar mıdır? (şamar, dayak gibi)	Şamar veya dayak olduğunu belirtiniz ve kimin vurduğunu, şu anda veya geçmişte mi olduğunu da belirtiniz. ± Yok — Hiçbir zaman dayak yemedi. Eskisine oranla çok daha az. Hala, fakat sadece anne-babasından biri tarafından. + Altı aydan beri hiç olmadı.
120	Çocuğa tanınan özgürlük sınırları konusunda çocukla ana-baba arasında anlaşmazlıklar olur mu?	Çocuk, bazı alanlarda (hangileri olduğunu belirtiniz) daha serbest olmak ister. Halbuki anne-baba bu fikirlerde değillerdir. Kendi görüşlerini ona kabul ettirmeye çalışırlar. ± Yok — İstisnai olarak— nadiren. Fırsat olmaz, çünkü hürdür. Günlük yaşamın çok küçük ayrıntıları hak. + Bazen

b) Yaşıtları İle İlişkiler

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
121	Grup halinde oyunlara katılır mı?	— Hırsız–polis oyunu, yakan top, grup halindeki sporlar gibi.. — Okulda, tatil kamplarında tatilde (ne tür oyun olduğunu belirtiniz). — İstisnai olarak ± Çok nadir olarak. Oynar fakat çok hoşlanmaz. Oyun kurallarına uymayı ve oyunda kaybetmeyi hoş karşılamaz. + Bazen, çoğu zaman
122 x	Yaşıtlarıyla ahbaplık etmek, tartışmak, plak dinlemek gibi oyundan başka etkinlikler gösterdiği olur mu?	— TV seyretmek sayılmaz — Evde, bahçede vb. (hangi etkinlik türü olduğunu belirtiniz). — Sadece TV ± İstisnai olarak. Salon oyunu. + Nadir olarak
123 (122) *	Yaşıtlarıyla beraber olduğu zaman oynamaktan daha çok konuşur, tartışır ve ahbaplık eder mi?	— İstisnai olarak, nadiren. Sosyete oyunları. ± Oyun ve ahbaplığa eşit zaman ayırır. + Hemen hemen her zaman
124	Arkadaşları veya kardeşleriyle birer rol alarak oynanan oyunları artık bırakmış mıdır?	— Örneğin, kovboyculuk, sinema oyunları, pazarcılık, doktorcuk gibi (hangi cins oyun olduğunu belirtiniz). — Hiçbir zaman oynamadı. Eskiye bakarak çok az oynuyor. ± Artık arkadaşlarıyla hiç oynamıyor, ama tek başına oynuyor. Arkadaşlarıyla hiç oynamadı artık yalnız başına da oynamıyor. Piyas vs. gibi organize etkinliklerle meşgul.
125	Gençlik kolları ve gruplarına aktif olarak katılır mı?	— Örneğin, izcilik gibi. Böyle bir gruba katılmak ve aktif üyesi olmak söz konusudur. ± Yok — Katılır fakat hoşlanmaz. + Severdi fakat artık hiç hoşlanmıyor.

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
126	Güvendiği ve hayatında büyük bir yer kaplayan bir veya birden çok dostu var mıdır?	Burada arkadaş değil gerçek dost söz konusudur (dostlarını nasıl tanıdığını ve dostluğun ne zamandan beri devam ettiğini belirtiniz). — İyi arkadaşları vardır. ± Çok az bir zamandan beri çok güvendiği bir dostu vardır. Çok sevdiği bir çocuk var fakat onu nadiren görmektedir. Dostlarına çok güvenir fakat çoğunlukla onları değiştirir. + Yeğenler, komşular, tatil dostları, kendinden daha büyük ve daha küçük

c) Sosyal Yaşama Uyum

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
127	Gerektiği zaman “siz” hitabını kullanır mı?	Küçük çocukların yabancılara “sen” biçimindeki hitabını bırakmıştır. — Çok nadir olarak ± Bazen–çoğu zaman. Başladı fakat hala yanıldığı oluyor. + Daima doğru kullanır.
128	Yabancılarla ne çok çekingen ne çok senli-benli olmayan uyumlu “büyüklerin” davranışına sahip midir?	Artık yabancılara karşı küçük çocuk “bebek” davranışı ile hareket etmemek söz konusudur. Küçük çocuklarda görülen herkesi ta eskiden beri tanıyormuş gibi aşırı senli-benli hareket etmek ya da aşırı çekingenlik göstermek gibi davranışlar bırakılmıştır. — Hemen hemen her zaman rahatlıkla (aldırış etmeden, senli- benli). Çekingenlikten şaşkına dönmüş (eli-ayağı dolaşmış bir şekilde). ± Biraz çekingen. Başlangıçta çok uyumlu fakat sonra birden çok cesaretli.

Madde No		Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
129	Bir yabancı ile kısa süre baş-başa bulunduğu zaman ilişki kurabilir mi?	Örneğin, bir ziyaretçiye kapıyı açtığı zaman onu selamlamasını, içeriye almayı, kısaca bu duruma veya bu tarzdaki bütün durumlara uygun hareket etmesini bilmek söz konusudur.	— Bir yabancıyla yalnız başına hiçbir zaman ilişki kuramaz. Şaşırmakta ve derhal onu büyüklere devretmektedir. ± Kurar fakat kendini rahat hissetmez, çekinir.
130	Kendisine verilen sorumluluklarda ona güvenilebilir mi?	Sorumluluklardan hoşlanmak ve böyle bir sorumluluğun kendisine verildiğinde yaşı oranında bunu yapmayı becerebildiğini göstermek söz konusudur.	— İstisnai olarak— nadiren ± Koşullara göre. Sorumluluğu sevmez fakat verildiği zaman ona güvenilir.
131	Durumun gerektirdiği anlarda yabancılar önünde duygularını kontrol edebilir mi?	Örneğin, sahip olduğu bir şey veya sevmediği bir şey kendisine ikram edilirse bunu söylememeyi, memnuniyetsizliğini belli etmemeyi becermesi söz konusudur.	± Yok — Nadir olarak. Dener fakat çok zor kontrol eder. + Bazen—çoğu zaman. Sonra onu ailesiyle beraber olduğu zaman söyler.
132	Bir uyumsuzluk yaptığı zaman bunun sorumluluğunu kabul eder mi?	Hiçbir zaman yadsımamak ve asla sorumluluğu başkalarına yüklememek, ne olursa olsun kendisini haklı çıkarmaya çalışmamak söz konusudur.	— Nadir olarak. Bir uyumsuzluğu hiçbir zaman kimin yaptığı bilinmez. ± Bazen. Sorumluluğu kabul eder, ama daima kendini haklı çıkarma yollarını arar. + Hemen hemen her zaman

Madde No	Davranış Maddeleri	Kotlama Örnekleri Ve Eşikleri
133	Öğretmeni hakkında oldukça objektif bir biçimde karar verir mi?	Öğretmenin karakteri ve değeri hakkında düşüncelerini söylemek ve onu daha önceki öğretmenlerle karşılaştırmak söz konusudur.
		— Hiç bir şey söylemez, hiç bahsetmez. Dış görünüşü hakkında eleştirme yapar. Şartsız hayranlık duyar. ± Küçük ayrıntılar hakkında düşüncelerini söyler. + Delillerle doğruladığı bir hayranlığı vardır.
134	Karşılıklı konuştuğu veya orada bulunan kişilere söylenmesi ya da söylenmemesi gereken konuları kendiliğinden hisseder mi?	Pot kırmaz
		— Çoğunlukla pot kırar. Çok çekingendir, hiçbir şey söylemez. ± Bazen bir pot kıracakken kendini tutar, sonra aile arasında bunu söyler, fakat bazen de her şeye karşın yapar. + Hemen hemen her zaman (pot kırmaz).
135	Yakınları hakkındaki bir sırrı koruyabilir mi?	Örneğin, aileden biri için bir hediye ya da sürpriz hazırlamış ise bunu daha önce söylemez (burada çok küçük önemde şeyler değil saklanması güç olan konular söz konusudur).
		— Ne olduğunu söylemeksizin bir hediye olduğunu belirtir. ± Bazen, nadiren. Hediye veya sürprizden şekil değiştirerek bir takım esrarlı benzetmeler yaparak bahseder. + Hemen hemen her zaman sırrı sonuna kadar sakar.

EK III. PSİKO-SOSYAL GELİŞİM ÖLÇEĞİ ÖZET CETVELİ

7-11 yaş çocukları

I KENDİ KENDİNİ YÖNETMEK			II İLGİLER		
A. EV		Max.	A. OKUMA VE KİTAP		Max.
1. Maddi Özerklik.....	...		B. SOSYAL HAYAT	...	
a) Yemek.....	...		C. DİĞER HUSUSLAR		
b) Temizlik.....	...		Toplam II		20
c) Giyinme.....	...		III. BİREYLER ARASI İLİŞKİLER		
d) Yatma-Uyuma...	...		A. ANA-BABA İLİŞ.	...	Max.
e) Diğer Hususlar..	...		B. YAŞITLARLA İLİŞ.	...	
Toplam 1.....	...		C.SOS. HAYATA UYUM		
2. Kişisel Özerklik.....	...		Toplam III		22
a)Okul Çalışmaları	...				
b) Ev İşl. Yardım	...				
Toplam 2 = (a+b) x 2					
Toplam A = 1+2.....			GENEL TOPLAM		143.5
B. DIŞARIDA					
1. Yer Değiştirme.....	...				
2. Boş zaman faaliyetleri	...				
a) Sinema.....	...				
b) Arkadaş gör. ..	...				
Toplam 2.....	...				
3. Para.....	...				
a) Harcama.....	...				
b) Faydalanma....	...				
Toplam 3					
Toplam B = 1+2+3.....					
C.DİĞER HUSUSLAR					
Toplam I		101.5			

EK IV. TEZİN UYGULAMA İZİN YAZISI

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

Sayı : B.08.0.APK.0.03.05.01-01/1530

21/03/2005

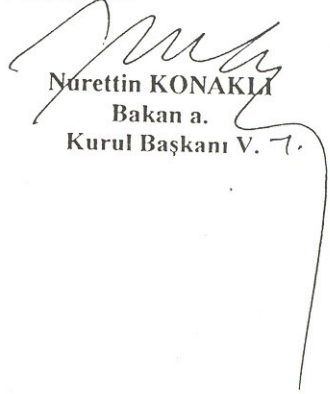
Konu : Araştırma İzni

ZONGULDAK VALİLİĞİNE
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

İlgi : Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Rektörlüğü'nün 16.03.2005 tarih ve 3475 sayılı yazısı.

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Dilek KONUK'un "Zonguldak İl Merkezi İl Merkezinde İşitme Engelli Olan ve Olmayan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişimlerinin Karşılaştırılması" konulu araştırma çalışmasını Uzun Mehmet İşitme Engelliler İlköğretim Okulu ve Bahçelievler İlköğretim Okulunda uygulama izin talebi incelenmiştir.

Söz konusu anketin uygulanması Bakanlığımızca uygun görülmüş olup, eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksatılmaması şartıyla ekte bir örneği gönderilen anketin araştırmacı tarafından uygulanabilmesi için gerekli kolaylığın gösterilmesini rica ederim.


Nurettin KONAKLI
Bakan a.
Kurul Başkanı V. 7.

EK _____ :

EK – 1 Anket (41 Sayfa)

EĞİTİM
%100
DESTEK

ÜCRETSİZ
444 0 632
DANIŞMA HATTI

Atatürk Bulvarı Nu: 98 Kızılay
Telefon: 425 00 86 - 425 33 67
e – posta : apk @ meb.gov.tr

06650 ANKARA
Faks : 418 64 01

Elektronik ağ : www.meb.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacının

Adı ve Soyadı : Dilek KONUK

Doğum Yeri ve Tarihi : Bolu / 1977

Öğrenim Durumu : 1995 Bolu Sağlık Meslek Lisesi
: 1999 Zonguldak Karaelmas Üni. Sağlık Hizmetleri
Meslek Yüksekokulu
: 2000 Zonguldak Karaelmas Üni. Sağlık Yüksekokulu

Mesleki Deneyim

Kurum	Tarih / Pozisyon
-------	------------------

AİBÜ Araştırma ve Uyg. Hastanesi	: 1997-..... Çocuk Servis Hemşireliği
-------------------------------------	---------------------------------------

